MASARYKOVA
UNIVERZITA

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Dokazování v trestním řízení se zaměřením na zásadu vyhledávací, zásadu presumpce neviny a materiální pravdy

Diplomová práce

SANDRA BARNETOVÁ

Vedoucí práce: prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.

Katedra trestního práva
obor Právo

Brno 2019/2020

UNIVERSITAS MASARYKIANA BRUNENSIS
FACULTAS IURIDICA

Bibliografický záznam

Autor: Sandra Barnetová
Právnická fakulta
Masarykova univerzita
Katedra trestního práva

Název práce: Dokazování v trestním řízení se zaměřením na zásadu vyhledávací, zásadu presumpce neviny a materiální pravdy

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.

Akademický rok: 2019/2020

Počet stran: 117

Klíčová slova: trestní řízení, zásady trestního řízení, dokazování, přípravné řízení, řízení před soudem, zásada vyhledávací, zásada presumpce neviny, zásada materiální pravdy, dohoda o vině a trestu

Bibliographic record

Author: Sandra Barnetová
Faculty of Law
Masaryk University
Department of Criminal Law

Title of Thesis: Evidence in Criminal Proceedings with the Focus on the Official Duty to Find Evidence, the Presumption of Innocence and the Principle of Material Truth

Degree Programme: Law and Jurisprudence

Field of Study: Law

Supervisor: prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.

Academic Year: 2019/2020

Number of Pages: 117

Keywords: criminal proceedings, principles of criminal procedure, evidence, pre-trial stage, court stage, official duty to find evidence, presumption of innocence, principle of material truth, plea bargain

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá dokazováním se zaměřením na zásadu vyhledávací, zásadu presumpce neviny a zásadu materiální pravdy. První část se věnuje obecně dokazování v trestním řízení. Následující kapitola obsahuje historický přehled vývoje zásad trestního řízení. Další kapitoly obsahují rozbor vybraných zásad a mají pro přehlednost obdobnou strukturu. Hlavním těžištěm práce je rozbor jejich projevu v přípravném řízení a řízení před soudem. Součástí práce je také jejich vztah k institutu dohody o vině a trestu, související judikatura českých soudů nebo kolize s jinými zásadami.

Abstract

This diploma thesis deals with the evidence in criminal proceedings with the focus on the official duty to find evidence, the presumption of innocence and the principle of material truth. The first part of this thesis deals with the evidence in criminal proceeding with the general point of view. The following chapter contains a historical overview of the development of principles of criminal procedure. The next chapters include the analyses of the selected principles and for the sake of clarify, they have similar structures. The main focus is on the analysis of their expression in the pre-trial stage and in the court stage. Part of this thesis also contains their relations with the plea bargain, related case law and clashes with the other principles.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Dokazování v trestním řízení se zaměřením na zásadu vyhledávací, zásadu presumpce neviny a materiální pravdy** zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Brně 29. června 2020 .....

Sandra Barnetová

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí práce prof. JUDr. Věře Kalvodové, Dr. za odborné vedení, cenné rady, čas strávený konzultacemi a pomoc při psaní diplomové práce. Samostatné poděkování patří mé rodině a přátelům za to, že se mnou sdíleli radosti i strasti, a za podporu, kterou mi v průběhu celého studia poskytovali.

Obsah

Seznam pojmů a zkratek 13

Úvod 15

1 Dokazování v trestním řízení 17

1.1 Pojem a význam dokazování ... 17
1.2 Právní úprava dokazování ... 18
1.3 Základní pojmy ... 20
1.4 Základní zásady trestního řízení ... 25

2 Historický přehled vývoje základních zásad trestního řízení 35

3 Zásada vyhledávací 39

3.1 Pojem, význam a prameny ... 39
3.2 Projev zásady vyhledávací v jednotlivých stádiích řízení ... 43
3.3 Institut dohody o vině a trestu v kontextu zásady vyhledávací ... 55
3.4 Zásada vyhledávací v judikatuře českých soudů ... 58
3.5 Kolize s jinou zásadou, příp. průlom ... 61

4 Zásada presumpce neviny 63

4.1 Pojem, význam a prameny ... 63
4.2 Projev zásady presumpce neviny v jednotlivých stádiích řízení ... 66
4.3 Institut dohody o vině a trestu v kontextu zásady presumpce neviny ... 75
4.4 Zásada presumpce neviny v judikatuře českých soudů ... 79
4.5 Kolize s jinou zásadou, příp. průlom ... 80

5 Zásada materiální pravdy 85

5.1 Pojem, význam a prameny ... 85
5.2 Projev zásady materiální pravdy v trestním řízení ... 89
5.3 Institut dohody o vině a trestu v kontextu zásady materiální pravdy ... 93
5.4 Zásada materiální pravdy v judikatuře českých soudů ... 96
5.5 Kolize s jinou zásadou, příp. průlom ... 98

Závěr 100

Použité zdroje **105**

Monografie 105
Články 106
Judikatura 109
Právní předpisy 113
Ostatní 114

Seznam pojmů a zkratek

Ústava	–	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Listina	–	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
TŘ	–	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
ZSVM	–	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
TOPO	–	Zákon č. 418/2011, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
EU	–	Evropská unie
ESLP	–	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	–	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
MPOPP	–	Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech

Úvod

O přijetí nového trestního řádu v souvislosti s potřebou rekodifikace trestního práva procesního se hovoří již od devadesátých let minulého století. S tím vyvstávají i důležité koncepční otázky. Mezi ně patří nejen, jaký přijmout trestněprocesní kodex, aby byl předpisem moderním a zároveň naplňoval hlavní účely trestního řízení, ale také, na jakých zásadách jej vystavět a jestli a jak tyto zásady vymezit.[1]

Při výběru tématu své diplomové práce jsem vycházela z toho, že dokazování patří mezi nejdůležitější procesní činnosti orgánů činných v trestním řízení a že základní zásady trestního řízení jsou nejdůležitějšími principy určujícími charakter trestního procesu a jsou stěžejní pro právní úpravu trestního řízení vytvářenou zákonodárcem. Nepostradatelný význam nelze zapřít ani při jejich aplikaci a interpretaci. Není tedy pochyb o tom, že dokazování v kombinaci s uplatňováním základních zásad v procesu hrály a hrají důležitou roli.

Proto jsem se rozhodla věnovat tuto práci dokazování se zaměřením na tři základní zásady trestního řízení, a to zásadu vyhledávací, zásadu presumpce neviny a zásadu materiální pravdy. Kombinace těchto zásad není zvolena náhodně. Jedná se o zásady, které na sebe velmi úzce navazují, resp. jsou spolu úzce provázány, ale na druhou stranu se rozsah jejich uplatnění v jednotlivých stádiích řízení odlišuje. Mnozí si dokážou pod jednotlivými zásadami představit jejich obsah, příp. podstatu, což nemůže říct o představě jejich projevu v přípravném řízení a řízení před soudem. Domnívám se však, že právě díky míře a způsobu projevu základních zásad v trestním řízení si můžeme lépe dokreslit smysl jednotlivých stádií, institutů, práv a povinností v trestním řízení. Z toho důvodu jsem stěžejní část své práce věnovala projevům vybraných zásad v přípravném řízení a řízení před soudem. Aby provázanost a rozdíly v uplatňování vybraných zásad lépe vynikly, zvolila jsem u posledních třech kapitol obdobnou strukturu.

Cílem mé diplomové práce je rozebrat a popsat zásadu vyhledávací, zásadu presumpce neviny a zásadu materiální pravdy především se zaměřením na jejich podstatu, projev v trestním řízení a kolize s jinými instituty nebo zásadami. Při čtení práce by se měl čtenář u těchto vybraných zásad dozvědět, jaká pravidla z nich vyplývají, v čem spočívá jejich význam pro trestní řízení, jak se jejich projev v přípravném řízení odlišuje od toho v řízení před soudem a jak jejich uplatnění ovlivňuje institut dohody o vině a trestu.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První z nich se věnuje dokazování v trestním řízení. V rámci této kapitoly se pokusím definovat pojem dokazování, na jehož jednotné vymezení nepanuje shoda, dále se dotknu jeho významu a právní

[1] RŮŽIČKA, Miroslav. *Věcný záměr trestního řádu – aktuální stav. Rekodifikace trestního práva procesního: (aktuální problémy)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 10.

úpravy, u níž se mnohdy opomíná, že se nenachází pouze v trestním řádu. Základní pojmy a jejich pravý obsah jsou pro další četbu důležité, a tudíž jsou zde zařazeny také. Nakonec kapitoly budou stručně rozebrány základní zásady týkající se dokazování, aby čtenář v následném čtení diplomové práce nemusel jejich obsah a význam dohledávat v jiných zdrojích. Do druhé kapitoly jsem zařadila historický vývoj. Nebudu se u něj ale věnovat pouze zásadě vyhledávací, presumpce neviny a materiální pravdy, ale uvedu tyto zásady v kontextu s dalšími, což vhodně dokreslí i proměnu podob trestního procesu v průběhu dějin. Jelikož na historickém vývoji nestojí hlavní část mé práce a jelikož by podrobný vývoj dostačoval pro samostatnou práci, bude tento historický exkurz stručný. Třetí až pátá kapitola se bude týkat již vybraných zásad, přičemž obdobná struktura těchto kapitol má poskytovat především přehledné rozdíly mezi jednotlivými zásadami a snazší orientaci v diplomové práci. U zásady vyhledávací, zásady presumpce neviny a zásady materiální pravdy se budu nejprve věnovat jejich pojmu, významu a pramenům, v němž jsou zakotvené. Hlavní část výkladu se poté týká projevu těchto zásad v přípravném řízení a řízení před soudem. Judikatura u zásad hraje velmi významnou roli, a tudíž v této části budou zahrnuta významná nebo zajímavá soudní rozhodnutí, která tyto zásady upřesňují a dokreslují. Ohledně institutu dohody a vině a trestu probíhali ve své době horlivé diskuze nad tím, že oslabuje, příp. prolamuje základní zásady trestního řízení, proto jsem se rozhodla tento institut zařadit k výkladu jednotlivých zásad. Poslední část těchto tří kapitol jsem pro doplnění věnovala jejich kolizemi s jinými zásadami.

V diplomové práci bude použita metoda deskriptivní a komparativní. První zmíněná metoda bude využívána především v prvních dvou kapitolách a pak v prvních podkapitolách následujících tří kapitol. Díky tomu čtenář bude schopen získat základní přehled o dokazování, vývoji a obsahu jednotlivých zásad. Komparativní metoda bude využita především v podkapitolách týkajících jednotlivých stádií řízení v rámci vybraných zásad, dále v podkapitolách týkajících se kolizí s ostatními zásadami. Při psaní práce bude čerpáno zejména z právních předpisů, komentářů, monografií, článků nejrůznějších časopisů a z judikatury.

Přínos své diplomové práce spatřuji v podrobném rozboru zásady vyhledávací, zásady presumpce neviny a zásady materiální pravdy, a to především z hlediska rozdělení jejich projevu na přípravné řízení a řízení před soudem, což dá vyniknout nejen jednotlivým zásadám, ale i jejich vzájemnému vztahu. Dosud nebyla zpracována práce, která by se věnovala pouze vybraným zásadám v tomto ohledu. Většina prací je vystavěna opačným způsobem, tj. že například popisuje, jak se jedna nebo všechny zásady projevují v trestním řízení nebo obsahují právní úpravu a judikaturu k jednotlivým zásadám bez ohledu na jejich projev v konkrétních stádiích řízení. Domnívám se, že dalším přínosem mé diplomové práce je její doplnění o hojnou relevantní judikaturu a problematiku institutu dohody o vině a trestu.

1 Dokazování v trestním řízení

1.1 Pojem a význam dokazování

Dokazování v trestním řízení můžeme definovat jako „*v procesním trestním právu zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož cílem je umožnit těmto orgánům poznání skutečností důležitých pro jejich rozhodnutí, tedy vyhledat důkazy o nich, tyto důkazy provést, získané poznatky procesně zajistit a zhodnotit*“.[2] Jedná se však o jednu z mnoha definic. Ačkoli pojem dokazování může být vymezen různě, neznamená to, že by se definice od sebe zásadně lišily. V podstatě bych mezi klíčové pojmy, které tvoří jejich základ, zařadila postup (o co se jedná), trestní řízení (kde se provádí), orgány činné v trestním řízení (kdo jej provádí), poznání důležitých skutkových okolností (co je cílem), zákonnou úpravu (zakotvení pravidel).

Dokazování představuje nejdůležitější úsek každého stádia trestního řízení.[3] Trestní řízení má za úkol zjistit, jestli se skutek stal, jestli naplňuje znaky některého trestného činu (včetně stanovení výše škody a následku) a jestli jej spáchal obžalovaný. Dále je potřeba dokázat a objasnit osobní poměry pachatele a okolnosti, které ho vedly ke spáchání trestného činu nebo jeho spáchání umožnily. Účel dokazování spočívá v rekonstrukci skutečnosti z minulosti tak, aby poznání této skutečnosti bylo jejím správným odrazem. Možnost zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, pro rozhodování orgánů činných v trestním řízení (srov. § 2 odst. 5 TŘ) a pro jejich postup umožňuje nejen naplnit účel trestního řízení (srov. § 1 odst. 1 TŘ),[4] ale spravedlivě a přesvědčivě rozhodnout ve věci, a proto patří dokazování společně s rozhodováním mezi nejdůležitější procesní činnosti orgánů činných v trestním řízení.[5]

Ačkoli novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.[6] došlo k výraznému posunu těžiště dokazování z hlediska viny a trestu do hlavního líčení, neznamená to, že by úkony týkající se dokazování probíhaly výhradně v tomto stádiu řízení. Touto novelou současně bylo umožněno, aby důkazy, zejména neodkladné a neopakovatelné

---

[2] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1308.

[3] KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, str. 28.

[4] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 373.

[5] HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník*. [online] 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 15. 10. 2019].

[6] Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

úkony nebo důkazy získané operativně pátracími prostředky, byly provedeny ještě před zahájením trestního stíhaní, jelikož u nich hrozí riziko ztráty důkazní informace. Orgány činné v trestním řízení provádí v kterémkoli stádiu trestního řízení úkony, které směřují k opatření a provedení důkazů. Jejich činnost často vede ke zjištění skutkového stavu pro mezitímní rozhodnutí (např. jestli má být podána obžaloba) nebo pro rozhodnutí vedlejší povahy (např. vzetí obviněného do vazby).[7] K provádění důkazů je nutné podotknout, že by důkazy měly být zásadně prováděny po zahájení trestního stíhání, aby obviněný mohl uplatňovat svá práva. Jak už jsem zmínila výše, stěžejní dokazování probíhá v hlavním líčení, protože během něj má soud nabýt přesvědčení o konkrétních skutečnostech, které budou podkladem pro jeho rozhodnutí o vině a trestu.

Zásadní význam dokazování spočívá v tom, že se jedná o jedinou cestu, prostřednictvím které mohou a musí orgány činné v trestním řízení zajistit skutkový podklad pro svá rozhodnutí.[8] Tak lze opatřit informace o předmětu trestního řízení, tj. o skutku, který se stal v minulosti a kterého se orgány činné v trestním řízení osobně nezúčastnily a ani ho nepozorovaly.[9] Jedná se o způsob, kterým se orgány mohou nepřímo seznámit se skutkem tím, že si jeho průběh zrekonstruují pomocí zjištěných skutečností a získaných důkazů. Přesnost, věrnost a úplnost této rekonstrukce má zásadní vliv na výsledek trestního řízení a na dosažení jeho účelu.[10]

Neméně významnými jsou i záruka zákonného procesu, která je při dodržování zákonných ustanovení o dokazování naplněna, a záruka účasti a uplatnění práv toho, proti němuž se řízení vede.

1.2 Právní úprava dokazování

Jelikož proces dokazování v trestním řízení do určité míry zasahuje do některých ze základních práv a svobod, jsou limity tohoto zásahu upraveny vnitrostátními a mezinárodními normami o lidských právech a svobodách. V rámci Ústavy se dokazování týká především čl. 95 (vázanost soudce při rozhodování) a čl. 96 (rovnost účastníků, ústnost a veřejnost jednání). Listina základních práv a svobod obsahuje v hlavě páté úpravu práva na soudní a jinou právní ochranu, v rámci níž se dokazování týká čl. 36

[7] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 374

[8] FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 151.

[9] HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník*. [online] 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 15. 10. 2019].

[10] PÚRY, František. *O aktuální judikatuře k dokazování v trestním řízení*. Soudní rozhledy. 1998, roč. 4, č. 5, s. 109.

odst. 1 (přístup k soudu), čl. 37 (právo odepřít výpověď, právo na právní pomoc, rovnost účastníků, právo na tlumočníka), čl. 38 (právo na zákonného soudce, zásada veřejnosti a rychlosti, právo účastnit se řízení) a čl. 40 (presumpce neviny, právo odepřít výpověď). V mezinárodních právních normách je dokazování upraveno čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a čl. 15 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

Podle čl. 36 odst. 4 Listiny podmínky a podrobnosti upravuje zákon. I když by se mohlo na první pohled zdát, že trestní řád obsahuje vyčerpávající úpravu dokazování v hlavě páté, není tomu tak. Hlava pátá upravuje pouze některé společné otázky, jež se týkají procesních činností orgánů činných v trestním řízení. Další pravidla dokazování jsou obsažena jednak v úvodních obecných ustanoveních (§ 2 odst. 2, § 2 odst. 4 až 6, § 2 odst. 11 a 12 TŘ) a jednak u jednotlivých stádií trestního řízení (např. v § 164 pro přípravné řízení, v § 180 odst. 2 a 3 TŘ pro důkazní činnosti obviněného a státního zástupce před soudem). Další ustanovení obsažená v trestním řádu se nevěnují důkazům jako takovým, ale upravují procesní úkony bezprostředně s dokazováním související. Výsledek těchto úkonů může mít důkazní význam (např. § 79 TŘ odnětí věci nebo § 86 TŘ zadržení zásilky). S dokazováním také úzce souvisí operativně pátrací prostředky, které byly do trestního řádu provedeny novelou zákonem č. 265/2001 Sb.[11] a jsou upraveny v ustanovení § 158b až § 158f TŘ. Zde je podstatná úprava podmínek, za jejichž splnění je možné důkazně využít zvukové, obrazové nebo jiné záznamy získané při použití těchto operativně pátracích prostředků.

Zákonem č. 539/2004 Sb.[12] byla nově přidána hlava XXV. upravující právní styk s cizinou. Nová úprava přinesla podrobnější úpravu i co se týče některých úkonů dokazování, např. skryté vyšetřování nebo výslech prostřednictvím videotelefonu a telefonu.[13] Avšak zákonem č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, došlo k jejímu zrušení a přesunutí do samostatného zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.[14] Potřeba jejího vyčlenění spočívala v nepřehlednosti a vnitřní nekonzistentnosti, k čemuž došlo v důsledku přijetí novelizací nutných pro to, aby právní úprava styku s cizinou nezaostávala za vývojem mezinárodní justiční

---

[11] Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

[12] Zákon č. 539/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

[13] ŠÁMAL, P. a kol.; *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1311-1320.

[14] Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 20. 10. 2019].

spolupráce a za potřebami vycházejícími z praxe trestního řízení. Vzhledem k očekávanému přijetí další právních předpisů EU, bylo vhodné tuto úpravu vyčlenit do samostatného zákona. [15]

Trestní řád není jediným zákonem upravujícím dokazování. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje v §55 až 58 zvláštnosti pro dokazování při řízení ve věcech mladistvých. Důvody této úpravy spočívají zejména ve zvýšené ochraně soukromí mladistvého a snížení rizika stigmatizace, proto je nutné postupovat ohleduplně, šetřit jeho osobnost a vytvořit podmínky pro individuální řešení jednotlivých případů se zohledněním osobnosti mladistvého.[16] Tento zákon je k trestnímu řádu ve vztahu speciality, tzn. že nejdříve budou použita ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže a ve zbývajících částech, které tento zákon neupravuje, budou aplikována ustanovení trestního řádu, což je vyjádřeno v § 1 odst. 3 ZSVM (srov. § 291 TŘ).

Zákon č. 418/2011, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim neupravuje žádná zvláštní ustanovení o dokazování, a proto se podle § 1 odst. 2 TOPO v řízení proti právnické osobě použije trestní řád, není-li to z povahy věci vyloučeno.

Na rozdíl od pravidel dokazování roztříštěných v trestním řádu se způsob provádění důkazů upravený hlavou pátou trestního řádu uplatní při všech úkonech orgánů činných v trestním řízení ve všech jeho stádiích, pokud v jejich rámci bude prováděno dokazování. Jestliže je ale zákonem postup orgánů činných v trestním řízení omezen na určité úkony nebo na možnost provedení pouze určitých důkazů, pak se pravidlo v předchozí větě neuplatní (viz např. § 158 odst. 8, § 179b odst. 1 a odst. 3, § 212, § 314d odst. 2 TŘ).[17] Orgány činné v trestním řízení provádějí dokazování v rozsahu odpovídajícímu stádiu trestního řízení, ve kterém konkrétní orgán působí.

1.3 Základní pojmy

Souhrn norem trestního práva procesního, které se vztahují k dokazování, tvoří **důkazní právo**. S tímto pojmem úzce souvisí **teorie důkazů**, což je součást trestního práva procesního, která zkoumá důkazní právo z hlediska jeho platnosti, účinnosti,

[15] Důvodová zpráva k zákonu č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 20. 10. 2019].

[16] Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 24. 10. 2019].

[17] PÚRY, František. *O aktuální judikatuře k dokazování v trestním řízení*. Soudní rozhledy. 1998, roč. 4, č. 5, s. 109. ISSN 1211-4405.

uplatňování v praxi a porovnává ho se zahraničními úpravami. Zjištěné výsledky se pak odráží v návrzích na zlepšení zákonné úpravy dokazování.[18]

Pro dokazování je důležitý jeho předmět a rozsah, jelikož určují okruh skutečností pro dokazování a hranice dokazování. Každý případ je nutné z těch hledisek posuzovat individuálně, protože okruh skutečností pro dokazování se liší v závislosti na konkrétních podmínkách a okolnostech případu, na jeho povaze a stádiu trestního stíhání. **Předmět dokazování** nám určuje skutečnosti, které je v trestním řízení nutné dokazovat a které jsou důležité pro rozhodnutí.[19] Rozdělit je můžeme na okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání, které jsou důležité pro postup v rámci trestního řízení a na ty, které jsou důležité pro rozhodnutí ve věci samé. V trestním řádu některé z nich vymezuje ustanovení § 89 odst. 1 v rámci demonstrativního výčtu, kam spadají skutečnosti, zda se stal skutek, ve kterém je spatřován trestný čin, zda jej spáchal obviněný, dále podstatné okolnosti mající vliv na posouzení nebezpečnosti činu a osobních poměrů pachatele, umožňující stanovení následku a výše škody způsobené trestným činem, a nakonec okolnosti, které k trestné činnosti vedly nebo umožnily její spáchání. Všechny z nich mají být objasňovány pouze v nezbytném rozsahu a v případě podstatných okolností pouze ty podstatné. Taxativní výčet by v tomto případě nebyl vhodný, jelikož předmět dokazování je v každé věci individuální, a proto zákonodárce zvolil obecné a druhové vymezení okruhu dokazovaných skutečností a okolností s tím, že se následně realizují v předmětu dokazování v konkrétní věci.

Kvantitativní stránku předmětu dokazování určuje rozsah dokazování, jež vymezuje jeho kvalitu a množství důkazů. Ačkoli jsou požadavky na obsah a rozsah v zásadě stejné ve všech stádiích trestního řízení, neprovádí se v nich ve stejné míře. Zvláště rozsah závisí na stádiu trestního řízení, ale dále také na postupu při objasňování věci. V přípravném řízení k zahájení trestního stíhání je potřeba menšího množství důkazů než v hlavním líčení k rozhodnutí ve věci. Stanovení kvantitativních a kvalitativních mezí dokazování má vliv i co do důsledků pro následující stádia řízení (např. § 188 odst. 1 písm. e) TŘ).[20]

Trestněprávní nauka na rozdíl od trestního řádu důsledně rozlišuje mezi pojmy „pramen důkazů“, „důkazní prostředek“ a „důkaz“.[21]

---

[18] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 377.

[19] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 347.

[20] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 386-389.

[21] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 348.

Pramen důkazů je nositelem informace, ze které získáváme poznatky pro předmět dokazování. Rozlišujeme je na osobní a věcné, což odpovídá jejich podobě, tj. jestli jsou nositeli informace osoby nebo věci. Toto dělení bylo pro zejm. starší literaturou dosti rozšířené a řadilo mezi osobní prameny důkazů výslech obviněného, svědka nebo znalce a ohledání osoby a mezi věcné prameny důkazů ohledání předmětů a přečtení listiny. Novější literatura od něj upustila, jelikož vidí problém v zařazení důkazu ohledáním. Zde zastávám názor, že ačkoli je tato námitka opodstatněná, tak není natolik relevantní, aby sama obstála v upuštění od tradičního dělení. Trestní řád neobsahuje taxativní výčet důkazních prostředků, tudíž se domnívám, že ani důkazní prostředky v něm vyjmenované nemusí přesně odpovídat tradičnímu dělení. Jeví se jako vhodnější řešení spíše rozdělení důkazu ohledání podle jeho předmětu, tj. na ohledání osob a ohledání věcí, které je jednodušší zařadit do skupin pramenů důkazů.

Důkazní prostředek lze vymezit jako procesní činnost orgánů činných v trestním řízení sloužící k poznání skutkové okolnosti, která má být zjištěna, a to za zákonem upravené součinnosti stran. Trestní řád uvádí jako důkazní prostředky v tomto smyslu např. výpověď obviněného, výslech svědka nebo ohledání. Orgány činné v trestním řízení z nich získávají důkazy potřebné pro vyšetřovanou událost. **Důkazem v užším slova smyslu** (*obsahem poznávání*) je tedy přímý poznatek o skutkové okolnosti získaný při dokazování orgány činnými v trestním řízení z důkazního prostředku (*formy poznávání*). Může jím také být výsledek činnosti orgánu činného v trestním řízení, např. poznatky získané při ohledání věci. Při vymezení pojmu důkazu v procesním smyslu není rozhodné, jestli byl důkaz získán nezákonně, je nepravdivý nebo nadbytečný, protože to je až předmětem jeho hodnocení. Pokud se během hodnocení důkazu ukáže, že například došlo k porušení procesních předpisů při výslechu svědka nebo že jde o falešnou listinu, pak z těchto důkazů nesmí orgán činný v trestním řízení činit závěry z hlediska rozhodnutí o skutkové okolnosti, jež je předmětem dokazování, a musí se s nimi řádně vypořádat v souladu s trestním řádem.[22]

Jelikož jde o pojmy, které spolu velmi úzce souvisí, používá se pro ně v právní úpravě, literatuře i praxi označení **důkaz z širším slova smyslu**.[23] Tento pojem označuje tedy pramen důkazu, důkazní prostředek i důkaz v užším slova smyslu, aniž by to s sebou neslo negativní důsledky, protože z kontextu je zřejmé, o který pojem se jedná. Jako příklad lze uvést situaci, kdy soud řeší, jestli obviněný řídil pod vlivem návykové látky (skutková okolnost), a předvolá k výslechu (důkazní prostředek) jeho kamaráda jako svědka (pramen důkazu), který řekne, že spolu vypili pár piv a on pak nasedl na motorku a odjel (důkaz).

---

[22] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 377-378.

[23] V práci bude užíváno označení „důkaz" ve smyslu důkazu z širším slova smyslu.

Dalším důležitým pojmem jsou **subjekty dokazování**, které můžeme vymezit analogicky k subjektům řízení. Subjekty řízení jsou takoví činitelé (fyzické a právnické osoby, státní orgány), kteří mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení a zákon jim k uskutečnění tohoto vlivu dává určitá procesní práva nebo procesní způsobilosti. Subjekty dokazování jsou tedy osoby, které se v rámci trestního řízení účastní dokazování a které mají a vykonávají vlastním jménem vliv na jeho průběh a výsledek. Z toho je patrné, že se nejedná o všechny osoby, které vystupují v trestním řízení. Ačkoli trestní řád v žádném ze svých ustanovení neobsahuje výčet těchto subjektů, můžeme je rozdělit do tří skupin, a to na orgány činné v trestním řízení, strany trestního řízení a ostatní osoby. Do skupiny orgánů činných v trestním řízení (§ 12 odst. 1 TŘ) řadíme soud, státního zástupce a policejní orgán. Tyto osoby rozhodují o předmětu a rozsahu dokazování. Provádí činnosti související s důkazy, tj. vyhledávání, zajišťování, provádění, prověřování a hodnocení. Jejich stěžejní postavení spočívá v odpovědnosti za řádný a zákonný průběh dokazování. Další skupinou jsou strany trestního řízení. Jsou jimi podle § 12 odst. 6 TŘ osoba, proti níž se řízení vede, zúčastněná osoba, poškozený, státní zástupce (v řízení před soudem) a společenský zástupce. Osobou, proti které se řízení vede, je podle stádia, v němž se dokazování provádí, podezřelý, obviněný, obžalovaný, odsouzený. Zúčastněnou osobou je ten, kdo byl zasažen z hlediska důkazního prostředku v trestním řízení, tzn. že mu má být nebo byla podle návrhu zabrána jeho věc nebo část majetku. Komu byla trestným činem spáchaným konkrétním pachatelem způsobena újma, ten vystupuje v řízení jako poškozený. Odst. 6 § 12 TŘ ještě doplňuje, že stejným postavením jako má strana disponuje i jiná osoba, na jejíž návrh (žádost) se vede řízení nebo která podala opravný prostředek. Podle ustanovení § 89 odst. 2 věty druhé TŘ strany mohou navrhnout provedení důkazu, důkaz vyhledat a předložit. Dále jsou tyto osoby vzhledem k důkazům oprávněny vyjadřovat se k nim, samy je poskytnout (př. podáním výpovědi), provést je (př. §180 odst. 3 a §215 odst. 2 TŘ) a klást vyslýchaným osobám otázky (§215 odst. 1 TŘ). Poslední skupinu tvoří další osoby, kterými jsou např. obhájce, svědek, znalec, tlumočník a kteří jednají vlastním jménem, pokud uplatňují návrhy nebo jim je vyměřena pořádková sankce. Znalec pověřený zpracováním posudku může navrhnout provedení jiných důkazů vedoucích k objasnění okolností potřebných pro jeho zpracování.[24]

Stejně jako trestní řízení má několik stádií, tak dokazování také můžeme rozdělit na několik částí. Jsou jimi vyhledávání, opatření, provádění a procesní zajištění, prověrka a hodnocení důkazů. Tyto fáze nejsou od sebe izolované, ale právě naopak spolu úzce souvisí, tak se i vzájemně prolínají, a proto jejich rozlišování je do určité míry umělé a relativní.

[24] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 377-380.

Vyhledávání důkazů v praxi především zajišťují orgány činné v trestním řízení, tj. soudy, státní zástupci a policejní orgán (srov. § 2 odst. 5 a §12 odst. 1 TŘ) před zahájením i v průběhu trestního stíhání. V souladu se zásadou vyhledávací je nutné podotknout, že i strany mají právo nejen navrhovat důkazy, ale také je vyhledat a předložit.[25]

Od vyhledávání důkazů musíme odlišovat **opatření důkazů**, které následuje až po ní. Opatření důkazu představuje možnost dispozice s důkazem orgánem činným v trestním řízení. Pokud bude důkaz vyhledán v souladu se zákonem, ale jeho opatření bude nezákonné, nebude mít toto porušení stejné procesní důsledky, jako když bude důkaz vyhledán nezákonně, ale opatřen zákonnými prostředky. Z tohoto důvodu je nutné jejich přísné rozlišování.

Provádění a procesní **zajištění důkazů** je fází, v níž dojde ke zjištění informace z předmětu důkazu a jestli je tato informace relevantní k předmětu dokazování. Na rozdíl od vyhledávání a opatřování důkazů strany nemohou bez součinnosti s orgány činnými v trestním řízení provádět důkazy. Jelikož těžiště dokazování bylo přesunuto do stádia řízení před soudem, probíhá tato činnost převážně v hlavním líčení a veřejném zasedání. Podle ustanovení § 55 odst. 1 TŘ, pokud zákon nestanoví jinak, musí být o prováděném nebo provedeném důkazu sepsán protokol obsahující zákonem stanovené náležitosti, což je zároveň předpoklad pro jeho použití v dalších stádiích trestního řízení.

Prověrka důkazů úzce souvisí se zásadou volného hodnocení důkazů, protože je předpokladem pro hodnocení důkazů. V rámci ní se zjišťuje kvalita pramene, bezpečnost a spolehlivost důkazů, a to analýzou každé jednotlivého důkazu a pak jejich vzájemným srovnáním. Výsledkem je objasnění vztahů mezi důkazy a jejich významu z hlediska předmětu dokazování. Tím je možné odhalit i vzájemnou rozpornost mezi informacemi získanými z pramenů důkazů, což má vliv na věrohodnost dříve provedených důkazů a na další postup, zejm. vyhledání, opatření a provedení dalších důkazů. V zájmu příslušného orgánu činného v trestním řízení je odstranit vady provedeného důkazu, které se zpravidla uskutečňuje již během provádění důkazu.

Poslední fází je **hodnocení důkazů** a uplatní se při něm zásada obsažená v §2 odst. 6 TŘ (zásada volného hodnocení důkazů). Na rozdíl od prověrky je u hodnocení důkazů účelem posoudit, jestli jednotlivé důkazy zvlášť i ve vzájemné souvislosti poskytují pravdivou, úplnou a věrohodnou informaci o skutečnosti, která je předmětem dokazování. Hodnocení představuje rozumový a myšlenkový postup, v rámci něhož je posuzována závažnost, zákonnost a věrohodnost získaných důkazů.

[25] Srov. FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 345.

1.4 Základní zásady trestního řízení

Podobně jako jiné typy řízení je i trestní řízení ovládáno určitými zásadami, které charakterizují a vymezují jeho podstatu a povahu. Jednotlivé zásady nepůsobí samostatně, ale vzájemně se doplňují a prolínají, a dohromady tak tvoří harmonickou, ucelenou a vnitřně jednotnou soustavu, která je jak základem pro organizaci trestního řízení a úpravu činnosti jeho orgánů, tak i jako celek vede k naplnění cíle řízení.[26]

Význam základních zásad se koncentruje ve funkcích, které plní,[27] tj. zákonodárné, kontrolní, poznávací, aplikační a interpretační. Zákonodárce při tvorbě práva musí důsledně vycházet ze základních zásad, na kterých je příslušná norma vybudována, a pokud jsou dále tyto zásady během trestního řízení dodržovány, vede to k naplnění části požadavku na záruku zákonnosti. Bez znalosti zásad není možné ani porozumět významu institutů a ustanovení trestního řádu ani pochopit podstatu našeho trestního řízení, což vede k nesprávné aplikaci v praxi, protože právě ony jsou základním návodem pro výklad. Interpretační funkce se může jevit jako problematická, pokud je zásada formulována striktně v úvodním ustanovení § 2 TŘ, ale samotný trestní řád z ní připouští výjimky (srov. § 2 odst. 5 s § 314b odst. 2 TŘ). Zásady upravené v § 2 TŘ mají v zásadě stejnou právní sílu jako ostatní normy trestního řádu. Neaplikování výjimky tedy nemůže být odůvodněno tím, že protiřečí zásadě striktně formulované. V rámci úvah *de lege ferenda* někteří autoři navrhují, aby zásady, z nichž jsou v zákoně stanoveny výjimky, byly uvozeny obdobně jako zásada oficiality, tj. „jestliže tento zákon nestanoví něco jiného …“. Na druhou stranu Kratochvíl[28] například navrhuje, aby některé zásady byly upraveny jako bezvýjimečné (např. zásada materiální pravdy). Zde by pak zůstávalo otázkou, které zásady by měly být vybrány mezi bezvýjimečné a u kterých naopak výjimku připustit, a zda by takové rozdělení nevedlo k tomu, že by se na ně hledělo způsobem, že jedny jsou silnější než druhé, s čímž souvisí otázka, jak by byl řešen střet jednotlivých zásad u konkrétního institutu. Domnívám se, že by bylo vhodné ponechat způsob vyjádření zásad tak, jak jej známe dnes. Jedním z důvodů je i změna právní úpravy. Pokud by zákonodárce zavedl nový institut, kterým by připouštěl výjimku z dosud bezvýjimečné zásady, resp. by oslaboval její použití, a opomenul pozměnit její znění, pak by nově

---

[26] FENYK, Jaroslav. *Volné hodnocení důkazů, materiální pravda, vnitřní přesvědčení, praktická jistota a důvěra v úsudek soudce v českém trestním řízení*. In: KALVODOVÁ, V., FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J. (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 117-118.

[27] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 85.

[28] KRATOCHVÍL, Vladimír. *Základní zásady trestního řízení/trestního práva procesního v roce 2016*. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2017, s. 15-35.

zavedený institut byl minimálně z části nepoužitelný. Dále si myslím, že každý nový institut, který do určité míry oslabuje použití některé ze zásad, by měl poskytovat záruky k tomu, aby taková zásada mohla být naplněna, resp. aby nebyla prolomena.

Základní zásady trestního řízení je možné dělit podle nejrůznějších hledisek a následující dělení není dogma.[29] Zásady lze rozdělit na obecné, zvláštní (meziodvětvové) a specifické. Obecné zásady vycházejí z ústavních právních předpisů a ze základních ústavních principů. Dopadají tak v různé míře na celý systém práva. Vzhledem k jejich povaze by měly být odvozeny ze vztahu trestního práva hmotného a trestního práva procesního. Ačkoli je u trestního práva procesního nutné respektovat jeho relativní samostatnost, nelze opomenout nejen, že se jedná o právní odvětví, které uvádí v život normy trestního práva hmotného, ale také, že forma vyjádření zásad trestního práva procesního musí vyjadřovat základní charakteristiky tohoto odvětví.[30]

Zásady zvláštní, označené také jako meziodvětvové, se objevují ve více právních odvětvích (př. zásada práva na obhajobu).[31] Abychom zde nemuseli vypisovat všechny, které mezi ně patří, lze obecně říci, že se jedná o zásady, jež nejsou zásadami specifickými. Meziodvětvovými jsou také zásady organizace soudnictví, např. právo na zákonného soudce nebo zásada nezávislosti soudů a soudců.[32]

Poslední skupinu tvoří zásady specifické, tj. výlučně vlastní trestnímu právu procesnímu, mezi které řadíme zásadu legality ve smyslu § 2 odst. 3 TŘ, zásadu obžalovací a zásadu spolupráce se zájmovými sdruženími občanů.

Zásady zvláštní a specifické můžeme dále rozdělit podle toho, jakému stádiu trestního řízení jsou vlastní. Lze tedy rozlišovat zásady, které jsou společné pro trestní řízení jako celek, nebo jen pro jeho určitou část. Na základě toho je dělíme na zásady společné celému trestnímu řízení, zásady zahájení trestního řízení a zásady dokazování.[33] Diskutabilní je zařazení zásady materiální pravdy a zásady veřejnosti. Kratochvíl tyto zásady označuje za relativně samostatně stojící,[34] zatímco Antonín

---

[29] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 108.

[30] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 84.

[31] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 108.

[32] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 94.

[33] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 84.

[34] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 109.

Růžek je zahrnuje do dělení jako další skupiny.[35] Podle mého názoru je dělení podle Kratochvíla vhodnější zejména z důvodu, že rozdělení na zásady společné celému trestnímu řízení, zásady zahájení trestního řízení a zásady dokazování představují skupiny zásad zastřešující zásady další, zatímco zásada materiální pravdy a zásada veřejnosti jsou zásadami relativně samostatnými, které se prolínají s konkrétními zásadami spadajících do těchto skupin podle toho, v jakém stádiu trestního řízení se nachází.

Pro doplnění výše uvedeného dělení do skupiny zásad společných celému trestnímu řízení spadají zásada zajištění práva na obhajobu, zásada řádného zákonného procesu, zásada přiměřenosti a zdrženlivosti, zásada rychlosti[36] a zásada zajištění práv poškozeného[37] (§ 2 odst. 15 TŘ).[38] Mezi zásady zahájení trestního řízení řadíme zásadu oficiality, legality a obžalovací. Zásada vyhledávací, presumpce neviny, volného hodnocení důkazů, bezprostřednosti a ústnosti patří mezi zásady dokazování. Do této skupiny je také často řazena zásada kontradiktornosti. Ačkoli se nejedná o typickou zásadu dokazování, vzhledem ke své povaze má k této skupině nejblíže.[39]

Dalším možným hlediskem pro dělení by mohlo být dělení podle toho, v jakém trestně procesním předpise jsou zakotveny. Zásady obsažené v trestním řádu se v zásadě uplatní i v řízení proti právnickým osobám, pokud to není z povahy věci vyloučeno (§ 1 odst. 2 TOPO). V řízení v trestních věcech mladistvých je jejich uplatnění modifikováno speciálními zásadami zakotvenými v § 3 ZSVM.[40]

Ačkoli je v současné době potřeba explicitního vyjádření základních zásad trestního řízení v úvodních ustanoveních procesního kodexu zpochybňována, nesouhlasím s tím, aby základní zásady trestní řád neobsahoval z důvodu, že již vešly ve známost, protože je třeba si je neustále připomínat především kvůli jejich zásadnímu významu popsaného v úvodu této kapitoly.

---

[35] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 95.

[36] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 109.

[37] Kniha JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*, 5. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 189, označuje tuto zásadu jako zásadu šetrného přístupu k poškozenému. Srov. FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní.* 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 95.

[38] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 95.

[39] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 84.

[40] Tamtéž, s. 84.

1.4.1 Zásada oficiality

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny postupovat *ex officio*, tj. z úřední povinnosti, což platí až na výjimky stanovené trestním řádem (např. § 163 TŘ). Orgány tedy nečekají na podněty ze stran trestního řízení ani od třetích osob, právě naopak. Pokud jsou dány zákonné podmínky k jeho provedení, jsou povinny určitý úkon provést, přičemž od toho nemohou upustit ani tehdy, kdy si některý subjekt provedení takového úkonu nepřeje. Význam zásady oficiality především spočívá v tom, že zaručuje aktivní účast orgánů trestního soudnictví v trestním řízení a dodržování zákona. V trestním řádu její úpravu najdeme v § 2 odst. 4 TŘ, kde je spojena se zásadou rychlosti, plné šetření občanských práv a zákazem přihlížet k peticím zasahujících do plnění povinností. Z hlediska dělení ji lze zařadit mezi zásady vztahující se na celé trestní řízení.[41]

1.4.2 Zásada vyhledávací

Se zásadou oficiality, která bude popsána dále, souvisí zásada vyhledávací, která ji konkretizuje pro důkazní řízení. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny objasňovat okolnosti, které svědčí ve prospěch osoby, proti které se řízení vede, stejně pečlivě jako ty, které svědčí i v její neprospěch, a to z úřední povinnosti (§ 2 odst. 5 TŘ). Jsou povinny tak činit způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran. Avšak to nemůžeme chápat tak, že by orgány činné v trestním řízení neměly využívat návrhy nebo součinnost stran ke zjištění skutkového stavu.[42]

Právní úpravu doznání obsaženou v § 2 odst. 5 TŘ nelze jednoznačně zařadit pouze pod jednu zásadu. Úprava zakotvuje, že ani v případě doznání nejsou orgány činné v trestním řízení zbaveny povinnosti přezkumu podstatných okolností případu. Kdyby byly této povinnosti zbaveny, pak bychom nemohli mluvit o tom, že bylo postupováno tak, aby byla naplněna zásada materiální pravdy, tj. aby byl zjištěn skutkový stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí. Přesto má doznání z pohledu dokazování významnou roli, pokud jeho obsah není chápán jako nahrazení činnosti orgánů činných v trestním řízení. Doznání se tak svou podstatou dotýká především zásady vyhledávací, zásady materiální pravdy i zásady presumpce neviny. Vzhledem k tomu doznání v diplomové práci nezařazuji výhradně do výkladu jedné z nich, ale naopak se o něm vzhledem k souvislostech zmiňuji v rámci každé z nich.

---

[41] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 103.

[42] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 381.

1.4.3 Zásada presumpce neviny

Vzhledem k tomu, že této zásadě je věnována samostatná kapitola čtvrtá, zmíním se zde o ní pouze krátce. Zásada presumpce neviny jako jedna ze základních zásad trestního řízení je zakotvena v čl. 40 odst. 2 Listiny a § 2 odst. 2 TŘ a v dalších předpisech, které podrobněji rozeberu v samostatné kapitole. Na toho, proti němuž je vedeno trestní řízení, nelze hledět jako by byl vinen, dokud nebyla jeho vina vyslovena v pravomocném odsuzujícím rozsudku. K odsouzení nestačí pouhé vyvrácení podezření. Vina musí být úplně a nepochybně prokázána. U prokázání viny nemůže být uplatněna zásada *in dubio pro reo* neboli v pochybnostech ve prospěch pachatele, protože toto pravidlo se dotýká pouze skutkových pochybností.[43] Naopak se zde uplatní *iura novit curia* čili soud zná právo, kdy soud je povinen vykládat české právní předpisy a přímo účinné unijní předpisy způsobem, který je adekvátní danému případu,[44] přičemž tyto právní normy nejsou dokazovány v trestním řízení. Z této zásady také vyplývá nevázanost soudu při výkladu norem jakýmikoli důkazy (R 53/1989-II).[45] Pokud nedojde k odstranění všech důvodných pochybností o vině obžalovaného, nemůže být jeho vina plně prokázána, a tudíž musí dojít k vydání zprošťujícího rozsudku. V tomto smyslu má pak nedokázaná vina stejný význam jako dokázaná nevina.

Se zásadou presumpce neviny také velmi úzce souvisí latinské pravidlo „*nemo tenetur edere instrumenta contra se*“, tedy nikdo není povinen vydávat důkazy proti sobě, tzn. že obviněný nemusí dokazovat žádnou skutečnost, která by svědčila o jeho vině, ani jinou, která by svědčila v jeho neprospěch. Právní úprava zakotvuje právo obviněného navrhovat a předkládat důkazy, nikoli povinnost. I proto v trestním řádu nenajdeme obdobné ustanovení jako u svědka, na jehož základě by byl obviněný povinen vypovídat pravdu.[46]

1.4.4 Zásada materiální pravdy

Zásada materiální pravdy neboli také zásada zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností upravuje postup orgánů činných v trestní řízení tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti. Tento korektiv vede k tomu, že není třeba dokazovat všechny okolnosti a skutečnosti, ale postačuje prokázat pouze ty týkající se skutkové podstaty. Soudce rozhoduje o vině a trestu na základě vnitřního přesvědčení o spáchaném skutku a pachateli, tzn. že musí nabýt

---

[43] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 380-381.

[44] DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 875.

[45] Tamtéž, s. 880.

[46] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 380-381.

určité úrovně jistoty, že se určitá skutečnost stala určitým způsobem, a přitom vychází z předložených důkazů. V případě pochybností o skutkovém stavu platí pravidlo *in dubio pro reo* tedy v pochybnost ve prospěch toho, proti němuž se řízení vede.

Ze znění § 2 odst. 5 TŘ lze výkladem dovodit celkem tři požadavky na zjištění skutkového stavu. Jsou jimi požadavky na kvalitu skutkových zjištění, na určení předmětu dokazování a na rozsah dokazování.[47] Blíže budou tyto požadavky stejně jako celá zásada rozebrány v kapitole páté diplomové práce.

1.4.5 Zásada volného hodnocení důkazů

Podle ustanovení § 2 odst. 6 TŘ mají orgány činné v trestním řízení povinnost hodnotit důkazy podle svého vnitřního přesvědčení s tím, že musí uvážit všechny okolnosti nejen jednotlivě, ale i v jejich souhrnu. Pečlivě tak uvažují všechny okolnosti a posuzují závažnost, pravdivost a věrohodnost důkazů. V českém právním řádu nejsou důkazy uspořádány hierarchicky, tzn. že žádný důkaz nemá vyšší hodnotu nebo není dopředu upřednostňován. Zde považuji za nutné doplnit, že výše uvedené platí pouze předtím, než jsou důkazy hodnoceny, jelikož po provedeném hodnocení může být určitému důkazu přikládána větší hodnota než jinému. Orgán činný v trestním řízení tak nesmí činit na základě libovůle, proto je zde nutná kontrola ve formě odůvodnění rozhodnutí, kde soud musí popsat, co vzal za prokázané a proč tomu přikládá určitou váhu. Při vlastním rozhodování soudu je možné vzít v úvahu pouze okolnosti prokázané důkazy v trestním řízení.

1.4.6 Zásada přiměřenosti, zdrženlivosti a rychlosti

Při provádění úkonů orgány činnými v trestním řízení lze do práv osob, kterých se tyto úkony dotýkají, zasahovat pouze v odůvodněných případech na základě zákona, a to pouze v míře nezbytné pro zajištění účelu trestního řízení (§ 2 odst. 4 TŘ). Tato zásada vychází z obecné zásady obsažené v čl. 4 odst. 4 Listiny. Zakotvuje povinnost orgánů činných v trestní řízení počínat si co nejrychleji bez zbytečných průtahů s plným šetřením základních práv a svobod a současně funguje jako korektiv proti zásahům do těchto práv, jež jsou přípustné pouze v nezbytné míře v odůvodněných případech.[48]

---

[47] PIPEK, Jiří. *Nad paragrafem 2 odstavec 5, věta první, trestního řádu*. Soudní rozhledy 8/1999, s. 410. Praha. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 11. 12. 2019]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

[48] FENYK, Jaroslav. *Volné hodnocení důkazů, materiální pravda, vnitřní přesvědčení, praktická jistota a důvěra v úsudek soudce v českém trestním řízení*. In: KALVODOVÁ, V., FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J. (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 181.

Trestní řád navíc v rámci této zásady zakotvuje přísnější požadavek na rychlost v případech, kdy je trestní řízení vedeno proti osobě, která se nachází ve vazbě, nebo kdy je v trestních řízeních zajištěn majetek. K zabezpečení rychlého projednání jsou trestním řádem zakotveny lhůty, které mohou být pouze pořádkové, ale v některých případech by jejich porušení mohlo vést k závažným důsledkům. Ochrana zde není poskytována pouze obviněnému, ale i dalším osobám, které by mohly být zdlouhavým postupem orgánů činných v trestním řízení dotčeny.[49]

1.4.7 Zásada veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti

Trestní věci před soudem se projednávají veřejně, aby se jich mohli občané účastnit, což jim umožňuje kontrolovat výkon trestní spravedlnosti, a současně poskytuje obviněnému záruku řádného výkonu spravedlnosti. Dále také může působit jako nástroj obecné prevence kriminality.[50] Tato zásada neplatí bezvýjimečně. V případech výslovně stanovených trestním řádem, může být veřejnost vyloučena. Jedná se o řízení, při kterých by v rámci veřejného projednání případu mohlo být ohroženo tajemství nebo utajované informace, jiný důležitý zájem svědků, morálka, či nerušený průběh řízení nebo bezpečnost veřejnosti. Soud může vyloučit veřejnost pro celé nebo pro část řízení. Výše uvedené platí pro hlavní líčení a veřejné zasedání, protože při neveřejném zasedání a vazebním zasedání je veřejnost vyloučena ze zákona.[51]

Zásada ústnosti platí pouze při „jednání před soudy“ a znamená, že soud nemůže rozhodnout o vině a trestu bez konání hlavního líčení pouze na základě spisových dokumentů. Výjimkou je institut trestního příkazu, o němž může soud za určitých podmínek rozhodnout na základě materiálů obsažených ve spisu. Zásada ústnosti se projevuje také při výpovědích obviněných, svědků nebo znalců. Osoby se zpravidla vyslýchají, ale v případech stanovených zákonem je možné přečíst protokol o výpovědi. V případě svědka musíme rozlišovat důkaz podaný výpovědí a listinný důkaz, protože výslech svědka nemůže být nahrazen jeho písemným podáním adresovaným soudu.

Zásada bezprostřednosti vede podobně jako zásada ústnosti k naplnění požadavku veřejnosti. Soud smí přihlédnout pouze k důkazům provedených během jednání. A contrario nesmí přihlédnout k důkazů, které nebyly provedeny nebo které byly provedeny, ale nikoli však v hlavním líčení nebo zasedání, ve kterém soud rozhoduje. Jako příklad lze uvést výslech svědka v přípravném řízení. I z tohoto pravidla

[49] DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 12.

[50] Tamtéž, s. 17.

[51] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 107-109.

zákon připouští výjimky. Ustanovení § 2 odst. 12 se neuplatí v případech, kdy soud rozhoduje mimo hlavní líčení nebo zasedání (např. trestní příkaz).[52]

1.4.8 Zásada kontradiktorního řízení

Zásada kontradiktornosti a její uplatňování při úkonech v trestním řízení patří mezi hojně diskutovaná témata poslední doby, zejména v souvislosti s připravovanou reformou trestního řádu.[53] V právní vědě neexistuje shoda na pojmovém vymezení kontradiktornosti, což je důsledkem nejen absence její legální definice, ale také odlišných náhledů na možnosti jejího uplatnění v inkvizičním a adversárním právním systému.[54] Tudíž jde o zásadu, kterou nenajdeme výslovně stanovenou v trestním řádu. V českém prostředí lze rozlišit dvě pojetí této zásady, a sice jako protiklad zásady inkviziční nebo tak, jak jej vytyčila judikatura ESLP (jako nedílnou součást *fair trial* podle čl. 6 EÚLP).

V prvním pojetí je naplnění zásady kontradiktornosti spojováno s podobou trestního řízení jako řízení sporného, které je založeno na procesní aktivitě stran na straně jedné a na roli soudu jako nestranného a nezávislého arbitra[55] na straně druhé.[56] Nezbytnost uspořádání procesu, ve kterém se uplatňuje zásada obžalovací a které má charakter kontradikce, spočívá podle Šámala v tom, že *„[p]ouze takové uspořádání (…) umožňuje úplné a všestranné objasnění věci, a to jak z hlediska obžaloby, tak i z hlediska obhajoby, čímž významnou měrou napomáhá k řádnému a úplnému zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a tím ke spravedlivému rozhodnutí.“*[57]

K zásadě kontradiktornosti v druhém pojetí se ESLP vyjádřil takto: *„[t]he Court notes that one of the elements of a fair hearing within the meaning of Article 6 para. 1 (art. 6-1) is the right to adversarial proceedings; each party must in principle have the opportunity not only to make known any evidence needed for his claims to succeed, but*

---

[52] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 353.

[53] MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe*. Bulletin advokacie. 2019, roč. 2019, č. 3, s. 33-37.

[54] GALOVCOVÁ, Ingrid. *Uplatnenie zásady kontradiktórnosti při dokazování v trestnom konaní*. In: JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 129.

[55] Postavení a úloha soudu patří mezi sporné otázky, a tudíž budou blíže rozpracovány v podkapitole 3.3.2. nazvané „Projev zásady vyhledávací v řízení před soudem“.

[56] MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe*. Bulletin advokacie. 2019, roč. 2019, č. 3, s. 33-37.

[57] ŠÁMAL, Pavel. *Ke vztahu přípravného řízení a hlavního líčení po novele trestního řádu*. Právní rozhledy, 2001, roč. 9, č. 10, s. 463.

also to have knowledge of and comment on all evidence adduced or observations filed with a view to influencing the court's decision (...),"[58] což můžeme volně přeložit tak, že jedním z prvků spravedlivého procesu ve smyslu čl. 6 [EÚLP – pozn. autora] je právo na kontradiktorní řízení, kde každá strana musí mít nejen možnost předložit své důkazy na podporu svých tvrzení, ale také seznámit se a vyjádřit se ke všem dokumentům, stanoviskům a důkazům s cílem ovlivnit rozhodnutí soudu.[59] Právě s ohledem na rozvoj mezinárodního práva v oblasti lidských práv se změnilo i chápání, resp. pohled na kontradiktornost, kdy už není chápána pouze jako procesní pravidlo, ale také jako právo představující jednu ze záruk práva na spravedlivý proces (vyplývá to i z judikatury Ústavní soudu[60] a ESLP).[61] Zastáncem druhého pojetí je i Fenyk, který k zásadě kontradiktornosti uvádí, že neznamená totéž co sporné trestní řízení (jak je tomu v systému *common law*) a její posilování nemusí nutně znamenat posilování sporné povahy řízení.[62] Musíme ji interpretovat s ohledem na judikaturu ESLP, podle které se toto označení „*týká všech okamžiků spravedlivého trestního řízení, všech nástrojů umožňujících rovnou, hodnotnou účast obou stran procesu na dokazování, a spoluvytváří tak podmínky „fair trial" podle čl. 6 EÚLP*."[63] Jinými slovy podstatou zásady kontradiktornosti není spor mezi stranami, ale právo na rovnost procesních stran (v právech, nikoli povinnostech) a procesních příležitostí, a to včetně práva na informace o všech důkazech nebo okolnostech, které jsou předloženy

[58] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. března 1997. Mantovanelli proti Francii. Ve věci stížnosti č. 21497/93. In: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home&c=

[59] Obdobně je zásada kontradiktornosti vymezena v rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. srpna 1991, Brandstetter proti Rakousku, ve věci stížnosti č. 11170/84, 12876/87 a 13468/87. Bod 67 ji popisuje takto: „*the right to an adversarial trial means, in a criminal case, that both prosecution and defence must be given the opportunity to have knowledge of and comment on the observations filed and the evidence adduced by the other party*".

[60] Například nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94, nález Ústavního soudu České republiky ze dne 10. března 2009, sp. zn. IV. ÚS 239/04 nebo nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. dubna 2012, sp. zn. IV. ÚS 2119/11.

[61] GALOVCOVÁ, Ingrid. *Uplatnenie zásady kontradiktórnosti při dokazování v trestnom konaní*. In: JELÍNEK, J. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018, s. 130.

[62] JELÍNEK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení – stálé trauma české trestní legislativy*. In: JELÍNEK, J. (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 14.

[63] FENYK, Jaroslav. *Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu*. In: FENYK, Jaroslav (ed.). *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 16.

soudci a které jsou schopny ovlivnit jeho rozhodnut, jinými slovy také právo se k nim vyjádřit.[64]

[64] JELÍNEK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení – stálé trauma české trestní legislativy*. In: JELÍNEK, J. (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 14.

2 Historický přehled vývoje základních zásad trestního řízení

Trestní právo procesní stejně jako jiná právní odvětví se vyvíjí v určitém společenském, hospodářském a kulturním prostředí, které se proměňuje v důsledku působení různých událostí a vede tak ke změnám právní úpravy. Podoba a změny trestního řízení jsou silněji závislé na vnějších podmínkách, než je tomu například u občanského soudního řízení. Důvod spočívá v hodnotách, kterých se trestní řízení dotýká.[65] Mohli jsme to vypozorovat z vlivu větších i menších historických událostí na trestní řízení, např. změny v důsledku války, hospodářské krize nebo ideologických proudů. I přes proměnlivost úprav trestního řízení a jeho institutů můžeme vyzdvihnout stabilnější prvky, které formují jeho tvář, a to základní zásady trestního řízení. Ani však ony nejsou zcela pevné (strnulé), ale proměňují se. Jejich časová trvanlivost je ale mnohem delší než u jednotlivých institutů.[66]

Vznik, uplatňování a změny týkající se zásad trestního řízení je vhodné popisovat v souvislostech s dobou, která měla velký vliv na podobu trestního řízení jako celku. Rozhodla jsem se proto zásady, na které jsem zaměřila svoji diplomovou práci (tj. zásadu vyhledávací, zásadu presumpci neviny a zásadu materiální pravdy), stručně popsat v kontextu vybraných období. Nebudu se ale věnovat pouze těmto třem zásadám, nýbrž zmíním i ty, které se v konkrétním období společně s nimi uplatňovaly, což přehledně dokreslí i změny podob trestního řízení. S ohledem na rozsah a na těžiště své práce, kterým je projev vybraných zásad v současném trestním řízení, nebudou v této kapitole popsána všechna dílčí období dějin a jejich prameny, což by ostatně bylo vhodné ke zpracování v samostatné práci.

Mohli bychom obecně říct, že čím hlouběji do historie zabrousíme, tím jsou rozdíly mezi jednotlivými zásadami rozostřenější. Nejspíš je tomu tak pro nedostatek pramenů, proměnlivost úprav trestního procesu nebo pro vliv místních zvyklostí.[67]

Ve středověku se obtížně prosazovala zásada oficiality, jelikož státní moc byla roztříštěná a slabá, což vedlo k četným soukromým žalobám, na základě kterých byly

---

[65] Na jedné straně najdeme kolektivní zájem na stabilitě a bezpečí, který je reprezentovaný státem a který přikazuje státním orgánům stíhat pachatele trestných činů, a na druhé straně stojí zájem jednotlivce, aby byl ochráněn před trestnými činy a možnými přehmaty nebo zaujatými postupy státních orgánů v situaci, kdy se stane osobou, proti níž se řízení vede, ať už oprávněně nebo neoprávněně. A je velmi obtížné najít ideální model trestního řízení, kde by byly tyto zájmy vyváženy. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 79.

[66] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 79.

[67] Tamtéž, s. 79.

trestné činy stíhány. Na žalobci leželo nejen důkazní břemeno, ale i předvedení žalovaného. Důsledkem sílení státní moci převzal tyto povinnosti u nejzávažnějších deliktů stát. Středověké soudní řízení bylo zpravidla ústní a veřejné, ale mělo jeden velký problém, a to nalezení pravdy při dokazování. Proto jeho nezbytnými doplňky byla tortura, iracionální postupy a formální hodnocení důkazů. Existence společenských vrstev vedla k oddělených trestním řízením pro jednotlivé vrstvy a nerovnosti účastníků. Laici z privilegovaných tříd, kteří se na soudnictví podíleli, byli ke konci 15. století nahrazováni profesionálními soudci (právníky).[68] V období středověku se také objevují první kořeny presumpce neviny. Zde bychom museli sáhnout do 13. století, kdy byla podepsána Velká listina svobod (Magna charta libertatum). Presumpce neviny ale vznikla jako politický princip, který reprezentoval omezení svévole feudální moci a zabezpečení dodržování podmínek humanismu a demokratismu při řízení vůči občanovi. V celé historii ale nalezneme nespočetné množství jeho porušování, ignorování a nerespektování (např. inkvizice[69]).[70]

Během 16. a 17. století došlo na evropském kontinentu k vytvoření relativně homogenního systému inkvizičního trestního řízení, které znamenalo výraznou změnu základních zásad. Absolutistický panovník disponoval silnou centrální mocí a byl tak prosazen princip oficiality, v rámci kterého státní orgány vyhledávaly a objasňovaly trestné činy z vlastní iniciativy. Celý inkviziční proces byl v rukou soudce, jenž zároveň působil jako vyšetřovatel (zásada vyhledávací), žalobce i soudce. V této době podoba zásady vyhledávací neodpovídala pojetí, v jakém ji známe dnes (§ 2 odst. 5 TŘ). Nejen, že důkazy vyhledával pouze soudce a nikoli orgány činné v trestním řízení, příp. strany, ale s jistotou můžeme říct, že soudce nebyl povinen vyhledat i „důkazy ve prospěch“ obžalovaného a často tak postupoval dle své libovůle.[71] Dále zde na jednu stranu existovala zásada materiální pravdy, kterou měl soud vlastní činností zjistit, ale na druhou stranu zde platil princip formálního hodnocení důkazů a největší váha byla přidělena doznání. Trestní řízení bylo ovládáno principy písemnosti,

---

[68] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 80.

[69] Inkvizice jakožto středověká církevní skupina položila základy inkvizičních soudů. Hlavní úlohou papežských inkvizičních soudů nebylo žádné hledání pravdy, ale vyhubení kacířství za každou cenu. Protože nebylo jednoduché vynutit přiznání ke kacířství, bylo povoleno mučení. Rozdíl oproti světským soudům spočíval v tom, že inkvizice nechtěla, aby vyslýchaný zemřel, ale aby mu dokázali vinu, on ji přiznal a mohl mu být uložen trest. Dalo by se říct, že mučení představovala uzákoněnou procesní formu získávání důkazů. In: KURILOVSKÁ, L. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia*. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 105-106.

[70] KURILOVSKÁ, L. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia*. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 103-105.

[71] MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995, s. 143.

tajnosti (neveřejnosti)[72] a také zprostředkovanosti. Na obviněného bylo nahlíženo jako na objekt trestního řízení, neměl skoro žádná práva (pečovatelský stát se totiž staral o blaho poddaných) a uplatňovala se vůči němu zásada presumpce viny, tj. že se považoval za vinného až do doby, kdy se prokázala jeho nevina.[73] Soudce nebyl nezávislým, jak je tomu v dnešní době, ale jednalo se o vrchnostenského úředníka reprezentujícího stát.[74]

Další období v souvislosti se změnami ekonomických a sociálních poměrů vedlo ke vzniku kapitalistického společenského řádu. Na právní úpravu trestního řízení mělo značný vliv osvícenství a liberalismus, které vyhlásili princip dělby moci za ideu politického a státního uspořádání, což ovlivnilo systém trestní justice. V trestním řízení se objevily nové základní zásady odlišné od inkvizičního řízení. Soudy začínají být nezávislé, oddělené od ostatních složek moci a zahrnují i laický prvek. Vzniká nový úřad prokurátora, resp. státního žalobce, jemuž byla uložena povinnost stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví (zásada obžalovací a zásada legality). Orgány činné v trestním řízení mohou postupovat pouze na základě zákona. Největší změny se projevily u osoby obviněného. Obviněný má právo na obhajobu, může se zapojit do procesu jako aktivní subjekt a je pokládán za nevinného až do pravomocného odsouzení (domněnka neviny). Podstatně se mění i názory na dokazování. Nadále platí zásada materiální (objektivní) pravdy, ale zákonná teorie průvodní je nahrazena zásadou volného hodnocení důkazů. Zásady inkvizičního procesu byly nahrazeny liberálními zásadami výkonu soudnictví, a to zásadou ústnosti, bezprostřednosti a veřejnosti. [75]

Zařazení těchto zásad do ústavních předpisů podpořilo jejich stabilitu, resp. zachování si konzistentnosti, což by nebylo možné, pokud by i nadále byly aplikovány tzv. *praeter legem* (vedle zákona).[76] Novodobá historie však zažila i zásadní odklony od základních zásad, zejm. v totalitních a socialistických státech. Během těchto období byl text trestních předpisů v ostrém rozporu s výkonem trestní justice. Orgány činné v trestním řízení se necítily být právní úpravou vázáni. V přípravném řízení převládala snaha získat doznání, neprověřovala se obhajoba a byla porušována zásada materiální pravdy. Rozhodnutí v řízení před soudem bylo nezákonně ovlivňováno prokuraturou i ministerstvem spravedlnosti. To vše ještě umocnil vznik systému kabinetní justice a následné odformalizování procesních předpisů, což vedlo

---

[72] https://www.ceska-justice.cz/2018/11/jaroslav-fenyk-trestni-pravo-trestni-politika-drive-dnes/

[73] KURILOVSKÁ, L. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia*. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 106.

[74] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní.* 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 80.

[75] Tamtéž, s. 80-81.

[76] TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace: K vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*. Praha: Auditorium, 2010, s. 216.

k jednoduššímu trestnímu řízení bez dostatečných právních záruk. Jako posun vpřed byl hodnocen trestní řád z roku 1956, který vedl k posílení zákonnosti v trestním řízení. Došlo tak například k výrazným změnám v přípravném řízení, zavedení fakultativní možnosti předběžného projednání obžaloby, zajištění uplatňování zásady presumpce neviny v trestním řízení, zakotvení zákazu donucovat obviněného k výpovědi nebo povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu, i když se obviněný dozná. V souvislosti s obdobím dovršování socialistické výstavby vznikla potřeba upravit trestní řízení, které mělo prohloubit a rozpracovat dosavadní zásady a víc zapojit organizace pracujících. Proto byla vytvořena zásada spolupráce se společenskými organizacemi.[77] U této zásady byl a zůstává problém nalézt vhodné formy její realizace.[78] Socialistické trestní řízení si kladlo za cíl nalézt objektivní pravdu, jež byla chápána jako absolutní pravda. Usilovali tedy o zjištění nepochybné, úplné a naprosté pravdy. Požadavky na absolutní pravdu však měly negativní vliv a v rámci trestních řízení tak byly odsouzeny statisíce lidí.[79]

V posledních třiceti letech se zejména vlivem Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a judikatury k ní v evropském kontinentálním procesu začaly uplatňovat další zásady. Určitou roli hraje i inspirace systémem *common law*. Objevily se tak například zásada řádného zákonného procesu, zásada spravedlivého procesu, zásada rovnosti zbraní nebo zásada přiměřenosti.[80]

[77] GŘIVNOVÁ, P., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. In: BOBEK, M., Molek, P., ŠIMÍČEK, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 584-592.

[78] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 81.

[79] ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 34-35.

[80] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 81.

3 Zásada vyhledávací

3.1 Pojem, význam a prameny

Zásada vyhledávací patří mezi zásady typické pro kontinentální model trestního procesu[81] a je velmi úzce propojena se zásadou materiální pravdy (viz kapitola 5) a se zásadou oficiality.[82] Pro komplexnější pohled uvedu vzájemný vztah těchto zásad. Jedná se o zásady tvořící hlavní linii trestního procesu, který je vybudován na myšlence odpovědnosti státu (současný evropský kontinentální trestní proces)[83] a který vyjadřuje systémovou důvěru ve státní orgány[84]. Zásada oficiality je jádrem této linie a dále je hlavním hybatelem trestního řízení, z něhož vyplývají a jehož naplňují mj. zásada vyhledávací a materiální pravdy, které fungují jako nástroje pro dosahování účelu a cíle trestního řízení. Pokud mají orgány činné v trestním řízení provádět řízení *ex officio* a dospět v něm k rozhodnutí, musí být nadány jak právem, tak povinností vytvořit skutkový základ pro své rozhodnutí. Garanci nezávislého, objektivního, zákonného a spravedlivého rozhodnutí odpovídá povinnost orgánů činných v trestním řízení při zjišťování skutkového stavu zachovat nezávislost a objektivnost a respektovat zájmy a postavení obviněného. To právě zaručuje výraz zásady oficiality, a sice zásada vyhledávací. A jelikož přebírá stát odpovědnost za trestní řízení, pak společně s ní přebírá i odpovědnost za zákonné a odůvodněné rozhodnutí, do které spadá také úplné a správné zjištění skutkového stavu nutného pro rozhodnutí. Proto zásada oficiality musí dosahovat i zde, a to nejen co se týče provádění dokazování i kvality z něj získaných skutkových zjištění. V tomto směru je vymezena zásada materiální pravdy. Pro doplnění tohoto vztahu ještě uvádím, že povinnost konat trestní řízení *ex officio* a garantovat spravedlivé rozhodnutí je kontrolována a kompenzována zásadou presumpce neviny, která řeší situace, jež mohou být problémové vzhledem k důsledkům prosazení zásady oficiality (potřeba prokázání obvinění, stejná hodnota nedokázané viny jako dokázané neviny, pravidlo *in dubio pro reo*).[85]

---

[81] Neprojevuje se pouze v trestním procesu, ale také v nesporných civilních řízeních. In: MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 207.

[82] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 207.

[83] PIPEK, Jiří. *Oficiální nebo dalekosáhlé privatizované trestní řízení*. Právník. 2000, roč. 139, č. 12, s. 1153.

[84] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 207

[85] PIPEK, Jiří. *Oficiální nebo dalekosáhlé privatizované trestní řízení*. Právník. 2000, roč. 139, č. 12, s. 1153.

Instrukční zásada, jak je také někdy zásada vyhledávací označována,[86] jde-li o dokazování, představuje konkretizaci zásady oficiality (§ 2 odst. 4 TŘ). Na rozdíl od ní se nevztahuje na celé řízení, nýbrž pouze na jeho určitou část – důkazní řízení. Obě zásady mají mnoho společných rysů. Mezi ně například patří výkon činnosti orgánů činných v trestním řízení v zájmu celé společnosti (tj. nezávisle na vůli jednotlivců[87]), objasňování skutečností nezbytných pro rozhodnutí i bez návrhu stran, povinnost přezkoumat všechny okolnosti případu i v případě doznání obviněného.[88]

Obecně lze konstatovat, že zásady trestního řízení určují hranice jednání jednotlivých orgánů činných v trestním řízení, což stranám zvyšuje i míru právní jistoty.[89] To splňuje také zásada vyhledávací, která poskytuje stranám vyšší míru jistoty v tom směru, že pokud bude dodržena, dojde nejen k naplnění nestrannosti a nezávislosti během trestního řízení, ale také přispěje ke zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností.

Vyhledávací zásada patří mezi zásady meziodvětvové, jelikož se uplatňuje nejen v řízení trestním, ale také ve správním či daňovém, k tomu je nutné podotknout, že v trestním řízení se uplatňuje nejmarkantněji, kdežto ve správním řízení je do velké míry oslabena.[90] Z hlediska dělení uvedeného v první kapitole ji dále řadíme mezi zásady dokazování. Jde o zásadu zakotvenou v trestním řádu, konkrétně v § 2 odst. 5, což ukazuje i na její úzké propojení se zásadou materiální pravdy[91] zmíněné v úvodním odstavci této podkapitoly.[92] Toto ustanovení obsahuje požadavek na zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností, roli doznání, povinnost objasňovat okolnosti ve prospěch i neprospěch i bez návrhu, možnost navrhovat a provádět důkazy, povinnost státního zástupce dokazovat vinu obviněného a povinnost soudu doplnit dokazování v potřebném rozsahu. Ačkoli v zákoně o soudnictví ve

---

[86] PIPEK, Jiří. *Oficiální nebo dalekosáhlé privatizované trestní řízení*. Právník. 2000, roč. 139, č. 12, s. 1153.

[87] Osoby, které by mohly mít zájem na trestním stíhání obviněného, zejm. poškození trestným činem, nesmějí jakkoli ovlivňovat výkon činnosti orgánů činných v trestním řízení.

[88] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 207

[89] ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 46.

[90] VAŠUTOVÁ, Vendula. *Specifika dokazování v odlišných právních procesech*. Právní rozhledy, 2011, roč. 19, č. 22, s. 795.

[91] Vztah mezi zásadou vyhledávací a zásadou materiální pravdy lze charakterizovat tak, že objasňování relevantních okolností (svědčících ve prospěch i neprospěch) vede k naplnění zásady materiální pravdy, tj. zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí.

[92] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 208.

věcech mládeže a v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim není zásada vyhledávací výslovně vymezena, je na ni prostřednictvím příslušných ustanovení odkazováno (za povšimnutí stojí i způsob tohoto odkazu). V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je tímto ustanovením § 1 odst. 3, podle kterého pokud není zákonem stanoveno něco jiného použijí se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil 18. rok věku, obecné právní předpisy. Těmi se v tomto případě rozumí nejen trestní řád, ale také trestní zákoník, zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon o rodině a občanský soudní řád. V zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob je v § 1 odst. 2 mj. zakotveno, že pokud tento zákon nestanoví jinak a není-li to z povahy věci vyloučeno, použije se v řízení proti právnické osobě trestní řád. Obecně k oběma zmíněným zákonům lze říct, že se uplatňují na základě principu speciality, a zároveň zde platí princip subsidiarity obecných právních předpisů. Vztaženo k zásadě vyhledávací, tedy jelikož žádný z těchto zákonů neupravuje tuto zásadu, použije se obecná úprava v trestním řádu.

Zatímco je například zásada presumpce neviny zakotvena také v Evropské úmluvě o lidských právech, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a dalších právních předpisech, zásada vyhledávací celkově takto upravena není. Lze však konstatovat, že konkrétní projev související s jejím uplatňováním v řízení před soudem – možnost navrhovat a provádět důkazy (viz § 2 odst. 5 TŘ) – v nich upravený je. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech v čl. 14 odst. 2 písm. e) a Evropská úmluva o lidských právech v čl. 6 odst. 3 písm. d) zakotvují právo obviněného vyslýchat a dát vyslýchat svědky jak proti sobě, tak i ve svůj prospěch, a to za stejných podmínek. Jsem přesvědčena, že v praxi bude v převážné většině případů v zájmu obviněného navrhovat pouze výslechy svědků v jeho prospěch ať už na základě jeho vlastního vnitřní pocitu sebeochrany nebo využití práva neposkytovat důkaz proti sobě.

Podstata vyhledávací zásady spočívá v úřední povinnosti orgánů činných v trestním řízení zjišťovat a pečlivě objasňovat okolnosti, které svědčí jak ve prospěch, tak v neprospěch osoby, proti níž je řízení vedeno, [93] a to i bez návrhu stran (§ 2 odst. 5 TŘ),[94] aby mohl být zjištěn skutkový stav věci bez důvodných pochybností v rozsahu nezbytném pro jejich rozhodnutí.[95] Této povinnosti nejsou orgány činné v trestním řízení zbaveny ani v případě doznání obviněného ani při nečinnosti stran. Pokud se obviněný nevyjádří k určité skutečnosti nebo se nedostaví k určitému

[93] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 36.

[94] Opak představuje zásada projednací, která se uplatňuje v adversárním modelu trestního procesu (nikoli inkvizičním) a sporných civilních řízeních (k nim má adversární model blízko, jelikož je pro něj typickým rysem soukromoprávní chápání trestního práva). FENYK, Jaroslav. Zásady dokazování. In: ZÁHORA, Jozef a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2013, s. 53-54.

[95] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 136.

úkonu, nelze to vykládat jako souhlas,[96] tj. jako projev zásady „*qui tacet (ubi loqui potuit et debuit) consentire videtur,*“ tedy „*kdo mlčí (i když mluvit mohl a měl) zřejmě souhlasí*“. I kdyby byl orgán činný v trestním řízení přesvědčen o vině osoby, proti které se řízení vede, musí se vyvarovat toho, aby vyhledával důkazy pouze v neprospěch a ignoroval důkazy svědčící v jeho prospěch.[97] Zákonodárce povinnost opatřovat polehčující a vyviňující důkazy nemůže přenést na obviněného vzhledem k jeho slabšímu postavení a omezeným možnostem pro vyhledávání důkazů.[98]

Zásada vyhledávací je někdy, zejména v civilistické nauce, ztotožňována se zásadou vyšetřovací, resp. inkviziční.[99] Shodně jako Josef Žila[100] nebo Jiří Mulák[101] si myslím, že mezi těmito zásadami je nutné rozlišovat. Podle nich se termín „vyšetřovací zásada“ používá pro označení úpravy, jež je charakteristická pro feudální inkviziční řízení. Podstata inkvizičního řízení spočívala v soustředění obžalovací, obhajovací a rozhodovací funkce do rukou jednoho procesního orgánu a v tomto smyslu vystupuje jako protiklad obžalovací zásady, u níž jsou tyto tři procesní funkce rozděleny mezi tři samostatné procesní subjekty. Tomuto pojetí odpovídala i forma řízení. Zatímco řízení ovládané vyšetřovací zásadou představovalo dvoustranný procesní vztah, kde stál na jedné straně procesní orgán formulující obvinění, shromažďující důkazy a rozhodující ve věci, a na druhé straně obviněný, tak pro řízení vybudované na obžalovací zásadě je charakteristický trojstranný vztah mezi rozhodujícím orgánem a dvěma rovnoprávnými stranami. Z uvedeného můžeme vidět, že význam vyhledávací zásady v porovnání s vyšetřovacím principem spočívá jinde. Zásada vyhledávací necharakterizuje formu řízení. Uplatňuje se během přípravného řízení, pro které je charakteristický již zmíněný dvoustranný procesní vztah, i během řízení před soudem, jež probíhá formu určenou obžalovací zásadou. Zásada vyhledávací tedy nevyjadřuje uspořádání, resp. stavbu trestního řízení, ale jedná se o zásadu důkazního řízení. Žila dále uvádí, že vyhledávací zásada je „*nutným doplňkem formální stavby řízení charakterizovaného dvoustranným procesním vztahem, neboť v řízení*

---

[96] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 207.

[97] KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. D*okazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 81.

[98] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 210.

[99] Viz např. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 74; FIALA, Josef. *Pojem důkazu ve smyslu procesním*. Stát a právo, 1967, č. 13, s. 82; ŠTAJGR, František. *Materiální pravda v občanském soudním řízení*. Praha: Orbis, 1954, s. 33.

[100] ŽILA, Josef. *Zásada vyhledávací v trestním řízení (v československém socialistickém právu).* Praha: Academia, 1983, s. 20.

[101] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 208.

takového typu není kromě procesního orgánu jiného subjektu, jemuž by zákon mohl ukládat povinnost zjišťovat skutkový podklad rozhodnutí."[102] V tomto tvrzení neshledávám vhodným označení vyhledávací zásady jako nutného doplňku. Podle mého názoru je tím snížen pohled na podstatnost této zásady při dokazování. Za doplněk bývá zpravidla označena část, která pouze dotváří nebo dokresluje celek. Zásada vyhledávací je podstatnou součástí a zároveň určitou zárukou pro obviněného, že nebudou vyhledávány důkazy pouze v jeho neprospěch, ale i v jeho prospěch a že cílem není dokázat jeho vinu tzv. za každou cenu, ale zjistit skutkový stav, o němž nebudou důvodné pochybnosti bránící v rozhodnutí. Tudíž by bylo vhodnější její označení jako nutné součásti, které vyjadřuje jak její zařazení, tak význam. Bez doplňku totiž funkčnost institutu může zůstat, ale bez součásti nikoli. Důkazní řízení by bez vyhledávací zásady nefungovalo správně a nebyla by dodržena záruka spravedlivého procesu.

3.2 Projev zásady vyhledávací v jednotlivých stádiích řízení

Těžiště realizace zásady vyhledávací spočívá v přípravném řízení, ale bude se uplatňovat i v řízení před soudem. Vyplývá to z povahy vztahu mezi přípravným řízení a řízením před soudem.[103] Většina zásad trestního řízení je formulována pro celé trestní řízení bez ohledu na jeho jednotlivá stádia. Zásada vyhledávací je v tomto směru vymezena odlišně. Zobrazují se v ní jak rysy zásady kontradiktornosti a zásady součinnosti, tak i rozdílné postavení státního zástupce pro tato stádia řízení. Zatímco v přípravném řízení je jako orgán činný v trestním řízení oprávněn vykonávat dozor nad zachováváním zákonnosti jeho průběhu (§ 174 TŘ)[104], tak v řízení před soudem vystupuje jako strana řízení.

Před novelizací zákonem č. 265/2001 Sb. byla vyhledávací zásada formulována v § 2 odst. 5 TŘ následovně „… *Bez návrhu stran objasňují* [orgány činné v trestním řízení (pozn. autora)] *stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch obviněného*." Po novelizaci došlo ke změně její formulace na přípravné řízení a řízení před soudem. V přípravném řízení mají orgány činné v trestním řízení povinnost pečlivě objasňovat okolnosti, které svědčí ve prospěch i neprospěch osoby, proti které se řízení vede, a to i bez návrhu stran a způsoben stanoveným trestním řádem. Státní zástupce i obvinění mají možnost v řízení před soudem navrhovat a provádět důkazy na podporu svých tvrzení, přičemž státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného. Neznamená to však, že by soud byl zbaven povinnosti samostatně

[102] ŽILA, Josef. *Zásada vyhledávací v trestním řízení (v československém socialistickém právu).* Praha: Academia, 1983, s. 20.

[103] KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 85.

[104] V této souvislosti se státní zástupce označuje také jako „*dominus litis*".

doplnit dokazování v rozsahu, který je nezbytný pro vydání rozhodnutí. Ačkoli by se mohlo zdát, že se „objasňování okolností svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se řízení vede“, vztahuje pouze na přípravné řízení, není tomu tak, ba naopak se uplatňuje v celém trestním řízení.[105]

Z výše uvedeného původního a současného znění § 2 odst. 5 TŘ jsou zjevné provedené změny. První z nich je změna označení osoby obviněného na osobu, proti níž se řízení vede. U původní úpravy vznikaly pochybnosti, zda se tím nemyslí jen procesní dokazování (v řízení před soudem). Z hlediska teorie a praxe trestního řízení je pojem „osoba, proti níž se řízení vede“ je podstatně širší, jelikož zahrnuje i postup před zahájením trestního stíhání (např. podání vysvětlení, opatřování podkladů). V rámci druhé změny došlo k rozšíření ustanovení mimo jiné o povinnost orgánů činných v trestním řízení objasňovat okolnosti i bez návrhu stran a způsobem, který je stanoven trestním řádem. Poslední změna byla provedena v rámci doznání, které podle původního znění nezbavovalo orgány povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu, a nikoli pouze všechny podstatné okolnosti případu, jak je tomu nyní.

Důvod výše uvedených změn spočíval v posílení postavení stran v řízení před soudem (zásady obžalovací), zejm. při provádění dokazování v hlavním líčení, přičemž současná právní úprava lépe zobrazuje rozdílnou povahu stádií trestního řízení a orgánů, jež se na nich podílejí.[106] Cílem úpravy ale bylo upravit ustanovení § 2 odst. 5 TŘ tak, aby vyhovovalo celému trestnímu řízení, protože upravuje zjišťování skutkového stavu, který je podkladem pro všechna rozhodnutí v rámci trestního řízení.[107]

Se zásadou vyhledávací jsou podle Jelínka spojeny tři zásadní problémy, kterými jsou: kdo je nositelem procesní odpovědnosti za zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností v trestním řízení, jak zacházet s nespornými skutečnostmi, vzájemný vztah zásady vyhledávací a institutu dohody o vině a trestu.[108] Tyto problémy velmi stručně uvedu, přičemž podrobněji a v dalších souvislostech budou popsány v následujících podkapitolách.

Pro posuzování otázky, kdo je nositelem procesní odpovědnosti za zjištění skutkového stavu v trestním řízení, se musíme zaměřit na jednotlivé subjekty trestního řízení. Tato povinnost je policejnímu orgánu uložena § 164 odst. 3 TŘ, podle kterého vyhledává, příp. i provádí, důkazy bez ohledu na to, jestli svědčí ve prospěch obviněného či nikoliv. Zatímco orgány činné v trestním řízení mají z úřední povinnost zjišťovat relevantní skutečnosti (i bez návrhu stran), tak strany mohou být zcela

[105] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 119.

[106] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 36.

[107] Tamtéž, s. 38.

[108] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 152.

nečinné, tzn. že nemusejí, ale mohou, využít svého práva činit důkazní návrhy.[109] Z toho vyplývá, že orgány se nemohou výlučně spoléhat na součinnost stran, ačkoli s ní trestní řád počítá. Státní zástupce je sice podle § 2 odst. 5 TŘ povinen dokazovat vinu obžalovaného, ale to nezbavuje soud povinnosti doplnit dokazování v potřebném rozsahu, protože v řízení před soudem je právě on (soud) nositelem procesní odpovědnosti za zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností.[110] Odpovědnost za vyhledání a opatření relevantního důkazu leží na orgánech činných v trestním řízení, které disponují konkrétními pravomocemi a jsou odborně připravené a technicky vybavené k jejich získávání.[111]

Skutečnosti, o nichž není sporu mezi stranami, označujeme jako nesporné. Ty byly dlouhou dobu typické spíše pro civilní řízení a trestní řád je až do novelizace zákonem č. 285/2001 Sb. neznal. Trestní řád v současném znění však ve dvou případech připouští jejich existenci. Jejich úpravu nalezneme v § 314b odst. 2 a § 314d odst. 2 TŘ (projev zásady projednací[112]).[113] Lze tedy konstatovat, že nesporné skutečnosti jsou v trestním řízení uplatňovány pouze v omezeném rozsahu.[114]

Posledním problémem je vzájemný vztah zásady vyhledávací a institutu dohody o vině a trestu. Dohoda o vině a trestu představuje výjimku za zásady vyhledávací, jelikož skutkový stav jakožto podklad pro soudní rozhodnutí, kterým se dohoda schvaluje, nevznikl tak, že by orgány činné v trestním řízení podle zásady vyhledávací vyhledávaly bez návrhu stran a z úřední povinnosti potřebné důkazy, ale jedná se o výsledek dohody mezi státním zástupcem a obviněným, ve které obviněný prohlašuje, že spáchal skutek, pro nějž je stíhán.[115]

Na konec k úvodu této podkapitoly bych ještě ráda uvedla, že s oběma stádii, tj. s přípravným řízením i s řízením před soudem, souvisí zásada součinnosti. V přípravném řízení se počítá především se součinností nejen obviněného a obhájce, ale také příp. poškozeného, či zúčastněné osoby apod. Například podle ustanovení § 92 odst. 2 TŘ musí mít obviněný možnost vyjádřit se k obvinění a uvést okolnosti a důkazy, které obvinění oslabují nebo vyvracejí. Po skončení druhé fáze přípravného řízení (vyšetřování) musí být obviněnému a obhájci, příp. i poškozenému, dána

---

[109] Toto právo náleží také zákonnému zástupci obviněného, obhájci, poškozenému, zúčastněné osobě a jejich zákonným zástupcům a zmocněncům.

[110] Nález Ústavního soudu ze dne 22. prosince 2004, sp. zn. II. ÚS 372/03.

[111] ŽILA, Josef. *Zásada vyhledávací v trestním řízení (v československém socialistickém právu)*. Praha: Academia, 1983, s. 23.

[112] DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 14.

[113] Blíže budou tato ustanovení popsána v podkapitole 3.6.

[114] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 153.

[115] Tamtéž, s. 154.

možnost prostudovat spisy a navrhnout doplnění vyšetřování.[116] Ačkoli jsou důkazy v převážné míře vyhledávány a opatřovány orgány činnými v trestním řízení, neznamená to ani tady vyloučení součinnosti stran. Právě naopak, trestní řád v ustanovení § 89 odst. 2 se součinností stran při dokazování počítá. Toto ustanovení stanovuje, že každá strana může vyhledat důkaz, předložit jej nebo navrhnout jeho provedení. Důvodem k odmítnutí důkazu nemůže být skutečnost, že důkaz nevyhledal orgán činný v trestním řízení.[117] V praxi tedy žalobní strana (státní zástupce) i strana obhajoby může u důkazů nejen navrhovat jejich opatření a provedení, ale také je vyhledávat. Pokud jim předseda senátu vyhoví a s ohledem na výjimky, mohou obviněný a státní zástupce také provádět důkazy v hlavním líčení, což je zakotveno v § 215 odst. 2 TŘ. S tímto ustanovením souvisí § 180 odst. 2 a 3 TŘ, kde je tato možnost zásadně koncipována jako právo stran, resp. jako pravidlo u státního zástupce.[118]

3.2.1 Projev zásady vyhledávací v přípravném řízení

Realizace zásady vyhledávací v přípravném řízení leží v rukou policejního orgánu a státního zástupce.[119] V rámci přípravného řízení objasňují orgány činné v trestním řízení stejně pečlivě jak okolnosti, které svědčí ve prospěch, tak i okolnosti svědčící v neprospěch osoby, proti které se řízení vede, a to způsobem stanoveným trestním řádem i bez návrhu stran.

V zásadě jsou ve všech stádiích trestního řízení požadavky na rozsah dokazování stejné, ale dokazování se v nich neprovádí ve stejném rozsahu. Vždy je totiž nutné vycházet z konkrétní trestní věci.[120] Forma přípravného řízení ovlivňuje rozsah dokazování. Ve zkráceném přípravném řízení se provádí minimum důkazů. Širší rozsah se provádí ve standardním přípravném řízení a nejširší v rozšířeném přípravném řízení.[121] V omezeném rozsahu se zásada vyhledávací také uplatňuje během

---

[116] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156*. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 38.

[117] Orgán činný v trestní řízení také nesmí odmítnout vzít v potaz tvrzenou skutečnost, která je důležitá pro rozhodnutí, pouze proto, že žádná stran k jejímu prokázání nenavrhla důkaz. Je totiž povinností příslušného orgánu doplnit dokazování v zájmu zajištění správného rozhodnutí. In: ŽILA, Josef. *Zásada vyhledávací v trestním řízení (v československém socialistickém právu).* Praha: Academia, 1983, s. 23.

[118] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 209.

[119] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 13.

[120] FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 160.

[121] Pojem rozšířené přípravné řízení v trestním řádu nenajdeme, jelikož ten pro něj používá termín zvláštní ustanovení o vyšetřování některých trestných činů (hlava desátá oddíl třetí trestního řádu).

předběžného projednání obžaloby,[122] jejímž úkolem je posoudit, zda je podaná obžaloba (příp. návrh na schválení dohody o vině a trestu, návrh na potrestání) spolehlivým podkladem pro další řízení, zda bylo přípravné řízení provedeno v souladu se zákonem a jestli nařídit hlavní líčení či nikoli. Neprovádí se tedy dokazování, které se dotýká meritorních otázek.[123] Důkazní iniciativa soudu je tak zaměřena jen na zjišťování omezeného okruhu skutečností (§ 185 odst. 2 TŘ).[124] V diplomové práci se dále budu zabývat pouze standardním přípravným řízením, jelikož jej vidím jako základ pro pochopení přípravného řízení, a se znalostmi jeho úpravy pak lze snadněji vidět, v čem se od něj zkrácené nebo rozšířené přípravné řízení liší.

Činnost policejního orgánu v rámci přípravného řízení můžeme pro přehlednost rozdělit podle fází tohoto stádia, tj. na činnost v rámci prověřování a vyšetřování. Ustanovení § 158 odst. 3 TŘ vymezuje rozsah prověřování tak, že policejní orgán má objasňovat a prověřovat skutečnosti, které důvodně nasvědčují tomu, že došlo ke spáchání trestného činu, a to tak, že opatřuje potřebné podklady (př. spisy, písemné materiály), vysvětlení (od fyzických a právnických osob a státních orgánů) a zajišťuje stopy trestného činu. Policejní orgán je oprávněn provádět kromě úkonů stanovených v hlavě deváté trestního řádu také další úkony, mezi které například patří pořizovat zvukové a obrazové záznamy, provádět neodkladné a neopakovatelné úkony nebo provádět ohledání věci a místa činu.[125]

Rozsah dokazování ve vyšetřování se odvíjí od podmínek a okolností konkrétního případu, a tudíž zde leží na policejním orgánu, aby určil množství a kvalitu důkazů s ohledem na další stádia trestního řízení. Bez pochyby lze tvrdit, že jelikož není konkrétní rozsah při zahájení trestního stíhání znám, bude v průběhu vyšetřování doplňován, a to nejen na základě názoru policejního orgánu, ale také podle pokynů státního zástupce jakožto dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení.[126] Policejní orgán má povinnost podle § 164 odst. 1 TŘ, která je dále zdůrazněna v § 164 odst. 3 TŘ, postupovat v rámci standardního vyšetřování z vlastní iniciativy s cílem co nejrychlejšího vyhledání důkazů k objasnění skutečností, které jsou důležité pro posouzení případu,[127] včetně osoby pachatele a následku trestní činu. Právě on

---

[122] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 210.

[123] FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 160.

[124] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 154.

[125] FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 195.

[126] Tamtéž, s. 266-267.

[127] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 210.

má k dispozici širokou škálu možností, jak důkazy vyhledat.[128] Důkazy o těchto skutečnostech by měly být policejním orgánem vyhledány v takovém rozsahu, aby mohl státní zástupce podle § 176 TŘ rozhodnout o podání obžaloby, nebo zvolí jiné kroky.

Realizace zásady vyhledávací státním zástupcem je odlišná od policejního orgánu zejména v tom, že spočívá v jeho oprávnění vykonávat dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení (§ 174 TŘ). Ačkoli je státní zástupce oprávněn sám provést vyšetřování, příp. jednotlivý vyšetřovací úkon, v praxi zpravidla uplatňuje svá oprávnění podle § 157 odst. 2 a 174 odst. 2 TŘ, např. dává policejnímu orgánu závazné pokyny nebo mu může vrátit věc k doplnění.[129] Jinými slovy a jak již bylo zmíněno výše, rozsah dokazování v rámci vyšetřování, kdy mají být primárně vyhledávány důkazy, do značné míry ovlivňují i pokyny státního zástupce.[130]

V průběhu přípravného řízení by cílem mělo být zjištění objektivního skutkového stavu tak, aby došlo k podání obžaloby zásadně pouze v případech, kdy státní zástupce je přesvědčen, že policejním orgánem získaný důkazní materiál odůvodňuje postavení obviněného před soud a že bude schopen v řízení před soudem prokazovat vinu obviněného. Podání obžaloby musí být odůvodněno a musejí v ní být uvedeny důkazy [§ 177 písm. d) TŘ]. Pouze důkazně kvalitně podložená obžaloba má u soudu naději na úspěch a navíc včasné vyhledání a opatření vyviňujících důkazů může zabránit zbytečně nákladnému trestnímu řízení, což je i v souladu se zásadou procesní ekonomie.[131] Požadavek objektivního zjištění skutkového stavu se projevuje i v *common law* systému, kde policejní orgány a veřejná obžaloba mají povinnost nezamlčovat před obžalovaným a před soudem skutečnosti o existenci vyviňujících důkazů.[132]

I když je zde zakotvena povinnost objektivity při dokazování pro orgány činné v trestním řízení, tj. nejen pro policejní orgán a státního zástupce, ale také pro soud, tak v případě policejního orgánu a státního zástupce může hrozit, že se u nich projeví tzv. obžalovací úchylka, což znamená, že tyto orgány budou upřednostňovat a vykonávat pouze roli obžaloby a budou vyhledávat pouze důkazy usvědčující osobu, proti

---

[128] KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 86.

[129] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 209.

[130] FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 267.

[131] KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 85-86.

[132] Jedná se o tzv. disclosure rules, což jsou pravidla stanovující, kdy je veřejný žalobce povinen straně obhajoby sdělit důkazu, jež má k dispozici. K tomu blíže viz MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 210.

níž se řízení vede.[133] Státní zástupce, u něhož se projevuje „obžalovací úchylka“, přestává být takový, jaký by měl být, tj. nestranný, nezaujatý a mající prioritní zájem na spravedlivém projednání věci. Dále bez ohledu na povinnosti mu stanovené v § 177 písm. d) a § 180 odst. 2 a 3 TŘ se neřídí zákonem a vlastním přesvědčením, které by mělo být založeno na uvážení všech okolností případu, a soustředění se pouze na zjišťování okolností v neprospěch obviněného. Jeho primární zájem se změnil ze spravedlivého projednání věci na dokázání viny obviněného, přičemž nebere v potaz okolnosti svědčící v jeho prospěch. V praxi se také objevují situace, kdy není pochyb o tom, že obviněný skutek nespáchal, a přesto státní zástupce v rozporu s provedenými důkazy tvrdí, že bylo prokázáno spáchání skutku obviněným.[134] Tento postup je nesprávný, protože v zájmu státu je stíhat skutečné pachatele při zachování spravedlivého výkonu trestní justice, a nikoli trestné činy tzv. za každou cenu.[135]

Na jednu stranu má státní zástupce povinnost dokazovat vinu obžalovaného a na druhou musí také přihlížet i k důkazům dokazujícím jeho nevinu. Nemůže tedy povinnost státního zástupce dokazovat vinu obžalovaného před soudem oslabit dodržování zásady vyhledávací v přípravném řízení? Jestliže se v přípravném řízení objeví okolnost, která svědčí ve prospěch obviněného, a není zohledněna, pak ji musí obviněný nebo jeho obhájce, protože je to v jejich zájmu, navrhnout jako důkaz. Nenavrhuje jej však soudu, ale státnímu zástupci (příp. policejnímu orgánu), který je z pohledu zásady kontradiktornosti jeho protistranou. Zde lze namítnout určitou nerovnost v postavení obhajoby k veřejné žalobě. To je ovšem dáno také podobou trestního řízení. Veřejná žaloba[136] předurčuje, k jaké skutkové verzi se bude provádět dokazování. Soud pak na základě této skutkové verze popsané v obžalobě činí další rozhodnutí, tzn. že s ní nakládá jako s výchozím rámcem pro svá rozhodnutí.[137] Ačkoli má sice obhajoba k dispozici velké množství nástrojů, jak doplnit dokazování i o důkazy svědčící v jejich prospěch,[138] tak nemá tolik možností, jak předložit soudu vlastní skutkovou verzi.[139] Na rozdíl od civilního řízení, zde nemá ten, proti němuž

---

[133] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 210.

[134] VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 358-359.

[135] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 210.

[136] V řízení před soudem veřejnou žalobu zastupuje státní zástupce (§ 2 odst. 8 in fine trestního řádu).

[137] KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 40.

[138] Tamtéž, s. 39.

[139] Podrobněji k možnostem a jejich úskalím viz KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 41-44.

se řízení vede, možnost repliky, kterou by doručil soudu jako svoji reakci na podanou obžalobu.[140] V přípravném řízení zastává zásada vyhledávací významnou roli, ale neposkytuje obhajobě jistotu, že bude proveden nebo v přípravném řízení, příp. obžalobě, jakkoli zohledněn jí navrhovaný důkaz. Současná právní úprava neukládá státnímu zástupci v § 177 písm. d) TŘ, aby v obžalobě uvedl i argumenty obhajoby a řádně se s nimi vypořádal. Původně, až do účinnosti novely zákonem č. 292/1993 Sb., musel prokurátor podle § 177 písm. d) TŘ v obžalobě v odůvodnění uvést nejen skutkový děj a důkazy, ale také obhajobu obviněného a vlastní stanovisko k ní s uvedením skutečností, pro které považuje obhajobu za vyvrácenou nebo nerozhodnou. V rámci úvah *de lege ferenda* by se mi v tomto případě jevilo jako vhodné doplnění současné právní úpravy o povinnost státního zástupce uvést v odůvodnění také obhajobu obviněného a stanovisko k ní, jak tomu bylo v minulosti. Posílilo by to v řízení před soudem nejen rovnost stran, kdy soud by měl k dispozici obě skutkové verze (obžaloby i obhajoby), ale také vzhledem ke zvýrazněné zásadě obžalovací by takto odůvodněná obžaloba byla vhodným základem pro soupeření stran (zásada kontradiktornosti). Domnívám se, že by to mělo i větší vliv na činnost státního zástupce během přípravného řízení, a to i s ohledem na možné budoucí zakotvení formálního důkazního břemene. Státní zástupce by se totiž musel podrobněji zabývat argumenty obhajoby, k nimž by vyhledával další důkazy, aby se s nimi v obžalobě mohl řádně vypořádat. Z jiného pohledu by tato právní úprava mohla více motivovat obviněného a jeho obhájce, aby uvedly všechny rozhodné skutečnosti a k nim navržené důkazy najednou. V praxi totiž ten, proti němuž se řízení vede, ve většině případů nesdělí soudu všechny podstatné skutečnosti, ale spíše jejich sdělení tzv. dávkuje a často tak úmyslně prodlužuje trestní řízení. Taková možná právní úprava se může na jednu stranu jevit jako další posílení zásady kontradiktornosti, ale já ji spíš vidím jako posílení zásady rovnosti stran, zásady vyhledávací (omezení „obžalovacích úchylek“) a podávání obžaloby pouze, pokud to výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují.

3.2.2 Projev zásady vyhledávací v řízení před soudem

Ze současné právní úpravy vyplývá, že zatímco v přípravném řízení byla plně zachována zásada vyhledávací, v řízení před soudem došlo ke zvýraznění role stran obžaloby a obhajoby, přičemž více převažuje obžalovací zásada (srov. § 2 odst. 8 TŘ).[141] Pravidlo, že před soudy je trestní stíhání možné pouze na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo schválení dohody o vině a trestu, není jediným pravidlem vyplývajícím z § 2 odst. 8 TŘ. Vyplývá z ní také, jak jsou mezi samostatné subjekty procesu

[140] GŘIVNA, Tomáš. *Právo na obhajobu: teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 102.

[141] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 210.

rozděleny procesní funkce obžaloby, obhajoby a rozhodování.[142] S tím úzce souvisí kontradiktorní povaha řízení před soudem jakožto jedna z podob zásady kontradiktornosti. U zásady kontradiktornosti můžeme totiž rozlišovat její tři podoby, a to jako kritérium soudního procesu, jako právo stran na obhajobu a jako způsob hledání pravdy. S poslední zmíněnou podobou souvisí mj. zásada materiální pravdy, presumpce neviny a zásada vyhledávací.[143]

Role státního zástupce jako dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, se v řízení před soudem mění. V tomto stádiu řízení má státní zástupce povinnost dokazovat vinu obžalovaného (§ 2 odst. 5 TŘ) a postupovat tak, aby objasnil všechny podstatné skutečnosti, které byly relevantní vzhledem k podané obžalobě, jinými slovy provádět důkazy podporující obžalobu, což je s ohledem na kontradiktorní povahu řízení před soudem logické.[144] Na druhé straně proti obžalobě nalezneme stranu obhajoby, která nemá povinnost, ale právo navrhovat a provádět důkazy na podporu svých stanovisek.[145] Pouze takto vymezené právo na obhajobu je v souladu se zásadou presumpce neviny, která je mj. vyjádřena v čl. 40 odst. 2 Listiny a vyplývá z ní jak právo hájit se dle vlastního uvážení a pravidlo *in dubio pro reo*, tak povinnost veřejné žaloby, resp. státního zástupce dokazovat vinu obžalovaného.[146]

Během dokazování státní zástupce může v hlavním líčení (příp. veřejném zasedání) také navrhovat, aby byly provedeny důkazy, jež nebyly součástí obžaloby, ale během řízení před soudem potřeba jejich provedení vznikla. Státní zástupce tak může činit buď se souhlasem předsedy senátu nebo na jeho výzvu (§ 180 odst. 3 TŘ). K druhé možnosti se vztahuje § 203 odst. 1 TŘ, podle kterého ačkoli dokazování provádí předseda senátu, může uložit státnímu zástupci provést jednotlivý důkaz (ovšem pokud budou splněny podmínky podle § 180 odst. 3 TŘ). K souhlasu předsedy senátu se váže právo státního zástupce žádat provedení důkazu, zejména výslech svědka a znalce. Předseda senátu je povinen této žádosti vyhovět zejména, pokud se jedná o důkazy prováděné k jejich návrhu, příp. jimi opatřené a předložené (§ 215 odst. 2 TŘ).

Jak je z vyhledávací zásady jasně patrno, nejsou v ní vymezeny okolnosti, které by měly strany před soudem dokazovat. Trestní řád zde neuložil formální důkazní břemeno z důvodu, že v případě jejich vymezení a následného nesplnění této povinnosti by následkem pro stranu bylo nepříznivé rozhodnutí.[147] Zatímco v občanském

---

[142] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 43.

[143] MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe* [online]. Bulletin advokacie, publikováno 20.03.2019, © Česká advokátní komora 2012-2013 [cit. 27.3.2020].

[144] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 45.

[145] K tomu viz § 2 odst. 5, § 180 odst. 3 a § 215 odst. 2 TŘ.

[146] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 37.

[147] Tamtéž, s. 13.

soudním řízení se otázky řeší pomocí institutu důkazního břemene, v trestním řízení řešení spočívá na základě zásady presumpce neviny a z ní vyplývajícího pravidla *in dubio pro reo*.[148] V minulosti bylo formální důkazní břemeno, které bylo vymezováno jako povinnost strany uvést podstatné skutečnosti a důkazy pod hrozbou ztráty nároku, dlouho dobu odmítáno pro svoji neslučitelnost s trestním řízení.[149] To se možná změní, jelikož připravovaný nový trestní řád plánuje jeho zavedení ve vztahu ke státnímu zástupci. Státní zástupce pak podle § 2 odst. 5 TŘ nebude mít povinnost vinu dokazovat, ale dokázat. S tím souvisí i to, že státní zástupce si bude v přípravném řízení muset vymezit, jaké důkazy vyhledá, zajistí, opatří nebo provede, aby v řízení před soudem byl schopen toto důkazní břemeno unést.[150] Souhlasím s názorem, že jedním z úskalí bude obava státního zástupce z jeho neunesení, umocněného o jeho procesní následky, proto se možná bude častěji uchylovat k jiným rozhodnutí než podání obžaloby.[151] Dále k tomu dodávám, že by to také mohlo představovat ohrožení nezávislosti a nestrannosti státního zástupce při vyhledávání důkazů, protože kdyby se objevil důkaz, jež by mohl částečně ohrozit unesení důkazního břemene, tak by k němu státní zástupce vůbec nemusel přihlédnout, resp. by jej mohl zatajit.

Součinnost stran při objasňování věci v řízení před soudem trestní řád předpokládá, resp. ji očekává. Může však nastat například situace, kdy státní zástupce bude nečinný. Jelikož státního zástupce (veřejného žalobce) netíží formální důkazní břemeno, tak i když je on tím subjektem, který podal obžalobu, není nucen plnit důkazní povinnost (její neplnění není ani nijak sankcionováno), tudíž může zůstat v řízení pasivní.[152] Na to zákon pamatuje v poslední větě § 2 odst. 5 TŘ, podle které soudu zůstává povinnost doplnit dokazování v potřebném rozsahu z vlastní iniciativy. V praxi k tomu často nedochází, protože strany nutí faktický i právní zájem (materiální důkazní břemeno) nejen k tomu, aby v řízení vystupovaly aktivně, ale také k tomu, aby byly jimi tvrzené skutečnosti prokázány a aby tvrzení druhé strany byla vyvrácena. Ačkoli je počítáno se součinností stran, stále platí, že „*v každej konkrétnej veci musí sám súd rozhodnúť o tom, akými dôkaznými prostriedkami bude objasňovať určitú*

---

[148] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 209.

[149] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 382.

[150] FRYŠTÁK, Marek. *Přípravné řízení de lege ferenda*. Trestněprávní revue. 2015, roč. 14, č. 6. s. 133. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 27. 3. 2020].

[151] KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 84.

[152] MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe* [online]. Bulletin advokacie, publikováno 20.03.2019, © Česká advokátní komora 2012-2013 [cit. 27.3.2020].

okolnosť, ktorá je dôležitá pre náležité zistenie skutočného stavu veci a pre správne rozhodnutie o vine či nevine obžalovaného …“ (R 3/1990 tr.). Východiskem je ústavní princip nezávislosti soudců při výkonu funkce a vázanosti pouze zákonem. Soudcům tedy nelze přikazovat, jaké důkazy má vyhledat, provést, jak je má hodnotit a tím spíš (*a minori ad maius*), jak má ve věci rozhodnout.[153] V souladu s tímto principem soud není vázán důkazními návrhy ani přednesy stran. Díky tomu soud nemusí provést důkazy, které nejsou pro věc rozhodné, nevedou ke zjištění skutkového stavu a které jsou nejspíše navrhovány jen pro účelové prodloužení řízení.[154]

V řízení před soudem je klíčové zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností, aby bylo možné ve věci rozhodnout. Zde je nutno podotknout, že soud není vázán rozsahem dokazováním v přípravném řízení. Předmětem obžaloby je skutek, jehož objasňování provádí soud za již zmíněné součinnosti stran, ale nezávisle na jejich vůli. Jedná se o povinnost soudu objasnit konkrétní skutek v potřebném rozsahu, a to bez ohledu na úplnost či neúplnost jeho popisu v obžalobě předložené státním zástupcem. Pro vázanost soudu obžalobou je klíčové, aby i po změnách podoby skutku se jednalo o týž skutek, tj. aby byla zachována totožnost skutku tak, jak je v ní popsán. Pokud v obžalobě chybí ve vylíčení skutku právně významná část a pokud se ji soudu podařilo zjistit, vezme ji do okruhu svých úvah. Stejně tak soud opraví ve vylíčení skutku jiné nesprávnosti nebo nepřesnosti, které zjistí. V případě pochybností soudu o pravdivosti určitých tvrzených skutečností nebo o správnosti tvrzených závěrů, je jeho povinností zjednat si takové důkazy, na jejichž základě a v zájmu zjištění materiální pravdy bude moci spravedlivě rozhodnout (§ 2 odst. 5 in fine TŘ). Dokud není věc objasněna po skutkové stránce, nesmí být provedeno právní hodnocení případu.

Novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. zákonodárce na jednu stranu oslabil působení zásady vyhledávací, k čemuž ho vedla snaha posílit objektivitu rozhodovacího orgánu – soudu, ale na druhou stranu její působení v jeho činnosti částečně zachoval, což vyplývá z poslední věty § 2 odst. 5 TŘ, podle které má soud povinnost doplnit dokazování v potřebném rozsahu, pokud je to nutné pro spravedlivé rozhodnutí.[155] Od této povinnosti ale může být soud do značné míry osvobozen, pokud strany předloží soudu dostatek důkazů k prokázání svých tvrzení, a tudíž soud

[153] Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 24. dubna 1989, sp. zn. Tpj 20/89.

[154] SOTOLÁŘ, A., SOVÁK, Z., ŠÁMAL, P., *K nové koncepci dokazování v řízení před soudem*. Právní rozhledy. 1996, č. 6, s. 247. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2. 4. 2020].

[155] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1898 s. 36.

nebude muset vyhledávat další důkazy.[156] Jelikož odsouzení pachatele je z velké míry věcí státního zastupitelství (čl. 80 Ústavy), pak je to právě on (státní zástupce), kdo nese odpovědnost za to, aby podaná obžaloba byla řádně podložena dostatečným množstvím důkazů, které jsou nezbytné pro rozhodnutí soudu. Soud tudíž nikdy nesmí fungovat jako pomocník veřejné žaloby a usilovat výlučně o odsouzení obžalovaného. Ačkoli má podle § 2 odst. 5 in fine TŘ povinnost doplnit dokazování v potřebném rozsahu, aby mohl spravedlivě rozhodnout, neznamená to nutně vydání odsuzujícího rozsudku (nález Ústavního soudu ze dne 14. května 2008 sp. zn. II. ÚS 2014/2007).[157]

Soud při svém rozhodování navazuje na důkazní iniciativu stran, přičemž musí pečlivě zvážit, které okolnosti jsou pro rozhodnutí důležité, a to včetně těch, kterým strany nepřikládají váhu.[158] Logicky k těmto okolnostem strany nenavrhnou důkazy, a tudíž se je soudu, aby dostál své povinnosti sám dokazování doplnit v potřebném rozsahu. Může však nastat také zcela opačná situace, kdy strany budou soud zahrnovat velkým množstvím návrhů na provedení důkazů. Zde je soud „chráněn" tím, že není povinen provést všechny důkazy navrhované stranami. Pokud důkaz není přínosný ke zjištění skutkového stavu, pak o jeho provedení může soud rozhodnout tak, že jej odmítá, ale v odůvodnění musí uvést, z jakých důvodů tak učinil (srov. § 125 odst. 1 TŘ).[159] Trestním řádem je v § 89 odst. 2 stanoveno, že za důkaz může sloužit všechno, co může přispět k objasnění věci. Častým důkazem je výpověď obviněného. Soud je povinen jej vyslechnout, i když se hned na začátku výslechu ke všemu dozná, protože „*obsah doznání obviněného se považuje za věrohodný jenom, je-li věrohodnost prokázána dalšími věrohodnými důkazy.*"[160] Na lehkou váhu nesmí soud brát ani závěrečné řeči stran, jelikož pokud by vzhledem k nim shledal, že je potřeba ještě nějakou okolnost objasnit, usnese se, že dokazování musí být doplněno a pokračuje v hlavním líčení (srov. § 2 odst. 5 in fine a § 181 odst. 2 TŘ).

Z výše uvedeného můžeme snadno vyčíst vztah mezi zásadou obžalovací a zásadou vyhledávací, což se nyní krátce pokusím shrnout. V hlavním líčení se projevuje jak zásada obžalovací, tak zásada vyhledávací. Novelou zákona č. 265/2001 Sb. bylo výrazně pozměněno nejen znění druhé z nich (§ 2 odst. 5 TŘ), ale také další

---

[156] MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe* [online]. Bulletin advokacie, publikováno 20.03.2019, © Česká advokátní komora 2012-2013 [cit. 2.4.2020].

[157] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1898 s. 37.

[158] Tamtéž, s. 39.

[159] MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe* [online]. Bulletin advokacie, publikováno 20.03.2019, © Česká advokátní komora 2012-2013 [cit. 2.4.2020].

[160] Rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 9. dubna 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68.

související ustanovení, zejm. § 180 odst. 3, § 203 a §215 odst. 2 TŘ. V řízení před soudem dominuje zásada obžalovací s určitými výjimky ve prospěch zásady vyhledávací.[161] To vyplývá z uvedených ustanovení, které jsou vzájemně provázány. Soud není zbaven povinnosti doplnit dokazování v potřebném rozsahu pro své rozhodnutí (§ 2 odst. 5 TŘ). Předseda senátu státnímu zástupci uděluje souhlas nebo ho vyzve k provedení důkazů (§ 203 odst. 1 TŘ) podporujících obžalobu. Souhlas provádět důkazy ve prospěch obhajoby uděluje předseda senátu také obviněnému nebo obhájci (§ 180 odst. 3 TŘ). Předseda senátu žádostem státního zástupce, obžalovaného nebo obhájce o možnost provést důkaz může vyhovět, ale nemusí (§ 215 odst. 2 TŘ).

3.3 Institut dohody o vině a trestu v kontextu zásady vyhledávací

Úvodní odstavce této části budou zahrnovat obecný výklad k institutu dohody o vině a trestu, a tudíž se budou vztahovat i k podkapitole 4.3. a 5.3.

Zákonem č. 193/2012 Sb., byla zákonodárcem provedena novela trestního řádu, kterou došlo k zavedení nového institutu – dohody o vině a trestu. Jejímu přijetí předcházely četné diskuze z důvodu jejího nesouladu se zásadami trestního řízení.[162] Otázky se týkaly i možného porušení funkcí základních zásad trestního řízení – především zákonodárné, podle níž by se nové instituty neměly dostat do kolize s dosavadními vůdčími principy trestního řízení.[163]

Cílem této novely bylo zjednodušení a zrychlení trestního řízení,[164] mezi navrhované změny (např. připuštění účasti právních čekatelů při zastupování obžaloby v řízení před soudem) patřilo i zavedení dohadovacího řízení u trestných činů, které jsou méně závažné a u kterých se obžalovaný dozná. Kritický pohled na změny byl na místě, jelikož se jednalo o citelný zásah do současného trestního řádu, kterým mělo dojít mj. ke změně povahy a rozsahu dokazování v přípravné řízení a zavedení

---

[161] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1898 s.

[162] *„Ministr Jiří Pospíšil dne 6. 12. v Praze jednal se slovenskou ministryní spravedlnosti Lucií Žitňanskou. Zajímal se mimo jiné o zkušenosti slovenské strany s trestněprávním institutem dohody o vině a trestu. Ministerstvo spravedlnosti chce tento institut, který již na Slovensku úspěšně funguje, prosadit do českého trestního řádu.“* C. H. Beck. *Český ministr a slovenská ministryně spravedlnosti jednali o institutu dohody o vině a trestu*. Právní zpravodaj. 2010, č. 380. Publikováno 9.12.2010. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 11.4. 2020].

[163] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 131-133.

[164] BRŇÁKOVÁ, Simona; KORBEL, František. *Dohoda o vině a trestu*. Trestněprávní revue. 2008, roč. 7, č. 9, s. 271. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 12. 4. 2020].

institutu anglosaského práva tzv. *plea bargaining*.[165] Tento pohled však nesdíleli zejména soudci a státní zástupci z důvodu vize rychlejšího řízení a snížení pracovního zatížení.[166]

Ve stručnosti institut dohody o vině a trestu představuje možnost pro obviněného uzavřít se státním zástupcem, za přítomnosti obhájce a za podmínek stanovených trestním řádem, dohodu, v níž se přizná ke spáchání skutku, pro který je stíhán, a dojde k vymezení trestu. Tyto a další náležitosti jsou upraveny v ustanovení § 175a TŘ. Princip spočívá v tom, že když v rámci zpravidla dvoufázového procesu sjednávání dohody (jednání o ní v přípravném řízení a její schválení ze strany soudu v řízení před soudem) dojde k jejímu schválení, orgánům činným v trestním řízení bude ulehčena práce zejména v rámci dokazování a obviněný bude mít možnost být potrestán mírnějším trestem, než by mu jinak mohl být udělen.[167]

Dohodu o vině a trestu můžeme také vnímat jako možnost vyřídit věc jinak než standardně v rámci hlavního líčení před soudem tedy jako odklon v širším slova smyslu.[168] Není jej ale podle ustanovení § 63 ZSVM možné použít v řízení ve věci mladistvých mladších 18 let. Důvody této úpravy spočívaly jak v jejich neplnoprávnosti před zákonem,[169] tak v zájmu výchovně působit na mladistvé a ponechat rozhodnutí o vhodném opatření na specializovaném soudu, a převážily tak nad zájmem zrychlit řízení.[170]

Vzájemný vztah zásady vyhledávací a institutu dohody o vině a trestu byl stručně nastíněn již v podkapitole 3.3. v rámci rozboru třech zásadních problémů, které podle Jelínka souvisejí se zásadou vyhledávací.

Nejprve je vhodné zdůraznit, že institut dohody o vině a trestu představuje výjimku ze zásady vyhledávací. Podle § 2 odst. 5 TŘ orgány činné v trestním řízení

---

[165] ŠÁMAL, Pavel. *Nad poslaneckým návrhem novely trestního řádu směřujícím k zavedení dohadovacího řízení do českého trestního procesu*. Právní rozhledy. 2005, č. 1, s. II. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 12. 4. 2020].

[166] VICHEREK, Roman. *Proč máme tak málo dohod o vině a trestu*. Trestněprávní revue. 2018, č. 11-12, s. 247. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2. 4. 2020].

[167] ZAORALOVÁ, Petra. D*ohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu*. Bulletin advokacie. 2016, č. 11, s. 38. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 12. 4. 2020].

[168] VICHEREK, Roman. *Proč máme tak málo dohod o vině a trestu*. Trestněprávní revue. 2018, č. 11-12, s. 247. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 12. 4. 2020].

[169] C. H. Beck. *Vláda souhlasí se zavedením dohody o vině a trestu*. Právní zpravodaj. 2011, č. 273. Publikováno 3.10.2011. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 12. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

[170] Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 15. 4. 2020].

nesou odpovědnost za nalezení důkazů, aby mohly být objasněny okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. U institutu dohody o vině a trestu tomu tak není. V jejím případě není skutkový stav věci dán tím, co orgány *ex offo* i bez návrhu stran objasní, nýbrž tím, co je výsledkem konsenzu stran o skutkových otázkách. Obviněný v dohodě prohlásí, že skutek, pro který je stíhán, spáchal a tento skutek je obsahem dohody. Otázka, jestli prohlášení o spáchání skutku znamená totéž, co uznání viny, bude rozebrána v podkapitole 4.4. nazvané „Institut dohody o vině a trestu v kontextu zásady presumpce neviny". V rámci dohodovacího řízení mezi státním zástupcem a obviněným, není vyžadována součinnost orgánů činných v trestním řízení. Naopak zde dochází k tomu, co není pro zásadu vyhledávací typické, a sice k přechodu procesní aktivity na obviněného.[171]

Také z procesní úpravy dokazování v řízení o schválení dohody o vině a trestu je zřejmé popření zásady vyhledávací. Konkrétně § 314q odst. 5 TŘ stanovuje, že dokazování se zásadně neprovádí, soud však může vyslechnout obviněného nebo opatřit potřebné vysvětlení, pokud to považuje za potřebné. Činnost soudu je tedy omezena pouze na formální přezkum spisového materiálu, což nedopovídá zásadám trestního řízení.

Petra Zaoralová ve svém článku „Institut dohody o vině a trestu a jeho rozpor se základními zásadami trestního řízení" v rámci úvah *de lege ferenda* navrhuje výslovné zakotvení možnosti odstoupení od dokazování u skutečností, na kterých se státní zástupce s obviněným shodnou. Navrhuje tedy obdobu upuštění od dokazování u nesporných skutečností, jak je tomu v řízení před samosoudcem (§ 314d TŘ). Touto úvahou se nejspíš inspirovala v úpravě ve Spojených státech amerických, kde praxe uznává typ dohod, ve kterých se strany mj. dohodnou, které skutkové okolnosti nebudou zohledněny v soudním řízení. Jelikož její úvaha je velmi stručná a neobsahuje další podrobnosti, neumím si představit, jak by její návrh mohl fungovat. Podle mého názoru by tak vzniklo další zvláštní řízení na pomezí mezi řízením před samosoudcem a řízením o schválení dohody o vině a trestu. První problém bych zde viděla hned při obsazení soudu, jelikož v prvním zmíněném řízení rozhoduje samosoudce a ve druhém senát. Dalším problémem by byl samotný průběh řízení. Na jednu stranu by zde existovala dohoda mezi státním zástupcem a obviněným, jak je tomu v současné právní úpravě s tím rozdílem, že by se v ní strany dohodly, které skutečnosti nepovažují za sporné,[172] ale na druhou stranu by se musely vyřešit okolnosti, které zůstávají sporné a o nich by bylo nutné vést řízení včetně dokazování. Další úvahy nejsou podle mého názoru reálné, jelikož by se v nich uplatnila zásada *ne bis in idem* a nelze rozdělit rozhodování o témže skutku. Není možné tedy nejprve rozhodnout o

---

[171] ZAORALOVÁ, Petra. *Institut dohody o vině a trestu a jeho rozpor se základními zásadami trestního řízení*. In: JELÍNEK J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 190-191.

[172] Domnívám se, že na základě úpravy navrhované Petrou Zaoralovou bychom dospěli k této verzi.

sporných skutečnostech a poté schválit dohodu o vině a trestu, a naopak. Jak by se zohlednil výsledek dokazování ohledně sporných skutečností v dohodě o vině a trestu? Jaké následky by nastaly, pokud by soud rozhodl o sporných skutečnostech tak, že by jejich výsledek nebyl slučitelný s dohodou o vině a trestu? Z uvedené úvahy nad navrhovanou úpravou, která poskytuje víc otázek než odpovědí, dovozuji, že by bylo pravděpodobně nereálné ji začlenit do současné právní úpravy.

3.4 Zásada vyhledávací v judikatuře českých soudů

Působení zásady vyhledávací ve vztahu k soudům bývá často pod palbou kritiky ze strany obhajoby. V této souvislosti je častou námitkou ohrožení objektivity rozhodování soudu, tedy pokud má soud povinnost vyhledávat a provádět důkazy, může si jen stěží zachovat nadhled nezbytný k nestrannému hodnocení důkazů jím vyhledaných proti důkazům vyhledaných ostatními orgány činnými v trestním řízení. Další námitka směřuje na postavení soudu jako nestranného rozhodce při soupeření stran (obžaloby a obhajoby). Vzhledem k této pozici je pak na jakýkoliv jeho zásah do dokazování v neprospěch obžalovaného nahlíženo jako na pomoc protistraně (státnímu zástupci) v usvědčení obžalovaného, a nikoli na snahu spravedlivě rozhodnout věc. Poslední námitkou, kterou v této souvislosti uvedu, je, že soud pracuje jen s verzí obžaloby a spisem, které mohou obsahovat převážně důkazy svědčící v neprospěch obžalovaného, což může vést k ohrožení nestrannosti a nezaujatosti soudce v hlavním líčení.[173] Soudce tedy na základě předložené obžaloby a studia vyšetřovacího spisu může nabýt přesvědčení o vině či nevině obžalovaného, a tudíž se bude snažit vést řízení příslušným směrem.[174]

K poslední uvedené námitce bych ráda uvedla, že soud při rozhodování, jež odráží vnitřní přesvědčení soudu[175] v hlavním líčení musí vycházet ze skutečností a důkazů, které byly během něj provedeny.[176] Tudíž soudce musí oddělit výsledek přípravného řízení od toho, který zjistil v hlavním líčení.[177]

---

[173] MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe* [online]. Bulletin advokacie, publikováno 20.03.2019, © Česká advokátní komora 2012-2013 [cit. 3.4.2020].

[174] Problémem souvisejícím s popsanou námitkou jsem se zabývala v podkapitole 3.3.1. v rámci úvah *de lege ferenda*.

[175] Srov. nález Ústavní soudu ze dne 13. května 1998, sp. zn. IV. ÚS 36/98.

[176] K tomu viz § 2 odst. 6, 11 a 12 TŘ.

[177] MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe* [online]. Bulletin advokacie, publikováno 20.03.2019, © Česká advokátní komora 2012-2013 [cit. 10.4.2020].

Povinnost soudu doplnit dokazování v potřebném rozsahu, aby mohl spravedlivě rozhodnout, vidím jako možnost soudu napravit nedostatek součinnosti stran v řízení, a nikoli jako ohrožení objektivity rozhodování ani jako rozpor s právem na spravedlivý proces. Zde je důležité připomenout, že je podstatné nejen, aby nebyl odsouzen nevinný, ale také aby byl spravedlivě potrestán pachatel a aby přitom byl dodržen „fair" proces. Pokud během určitého stádia řízení vyvstane potřeba doplnit dokazování, pak je v zájmu zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností a ochrany veřejného zájmu, aby bylo dokazování doplněno. Souhlasím s Jiřím Mulákem, že na soud by se mělo při jakékoli jeho činnosti nahlížet jako na nestranného, který vše dělá pro to, aby mohl spravedlivě rozhodnout ve věci.[178] Obdobný problém jsem řešila výše v souvislosti s tím, zda povinnost státního zástupce dokazovat vinu obžalovaného před soudem může oslabit dodržování zásady vyhledávací v přípravném řízení. V obou případech na jedné straně stojí určitá povinnost související s dokazováním (dokazovat vinu, doplnit dokazování) a na druhé straně povinnost zachovat nestrannost a nezaujatost. Domnívám se, že by právě nemožnost soudu doplnit dokazování mohla vést v nespravedlivým rozhodnutím.

V následujících odstavcích uvedu dva nálezy Ústavního soudu, která poukazují na nezbytnost omezit zásadu vyhledávací ve vztahu k soudům, a jsou známá nejen pro svůj obsah, ale také pro to, že jejich závěry byly naukou zpochybněny a později samotným Ústavním soudem přehodnoceny.[179]

Nález Ústavního soudu ze dne 24. dubna 2006, sp. zn. I. ÚS 670/05, konstatuje: „*Zákaz reformace in peius je třeba důsledně chápat jako garanci svobody odvolacího práva (…) a v důsledku toho i práva na obhajobu. (…) K extenzivní aplikaci zákazu reformationis in peius vede i zřejmý fakt, že posledním arbitrem toho, co je či není ku jeho prospěchu, by měl být zásadně obviněný, nikoli soud, který je nepochybně při úvaze, zda nějaká změna obviněnému prospívá či nikoli, veden i vlastními hodnotovými představami. Péče o dokonalost popisu skutku náleží aktivitě obžaloby, nikoli aktivitě soudu, který se odstraňováním takové vady podílí na prokazování viny obviněného, což rozhodně nelze chápat jako nestranné rozhodování o vině či nevině (byť je k tomu nucen trestním řádem – ustanovení § 2 odst. 5 in fine trestního řádu).* Tento nález není relevantní, protože se specificky týká zákazu *reformationis in peius* v odvolacím řízení, pokud nebylo podáno odvolání v neprospěch obžalovaného. Naopak lze odkázat např. na usnesení Ústavního soudu ze dne 9. února 2016, sp. zn. II. ÚS 1299/15, které pojednává o přípustnosti změny popisu skutku soudem v ostatních případech[180]

---

[178] MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe* [online]. Bulletin advokacie, publikováno 20.03.2019, © Česká advokátní komora 2012-2013 [cit. 10.4.2020].

[179] Původní i přehodnocené závěry budou pro přehlednost uvedeny po sobě.

[180] MIČKAL, Martin. *Základní zásada a rekodifikace trestního práva procesního*. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 83.

následovně: „ (…) *totožnost skutku neznamená, že mezi skutkem uvedeným v usnesení o zahájení trestního stíhání a skutkem popsaným v žalobě, resp. ve výrokové části odsuzujícího rozhodnutí, musí být úplná shoda, že by tedy státní zástupce, resp. soud nesměl za žádných okolností upřesnit popis skutku tak, aby vystihoval správně stav věci*."

Druhým nálezem Ústavního soudu ze dne 14. května 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07, je konstatováno, že „*k tomu je možné ještě dodat, že odsouzení pachatele trestné činnosti je v souladu s čl. 80 Úst primárně věcí státního zastupitelství. Je to tedy státní zastupitelství, kdo nese odpovědnost za to, aby soudu předložená trestní věc byla podložena procesně použitelnými důkazy potřebnými k rozhodnutí o vině a trestu v souladu s podanou obžalobou. Obecné soudy se proto nikdy nesmějí stavět do pozice pomocníka veřejné žaloby usilujícího rovněž o odsouzení, a nelze k takovému výkladů rolí těchto institucí dospět ani výkladem § 2 odst. 5 alinea ultima TrŘ. Posledně uvedené zákonné ustanovení totiž v souladu s ústavními principy spravedlivého procesu a z nich vyplývajícího rozvržení rolí jeho jednotlivých účastníků nutno vykládat tak, že je soud povinen doplňovat dokazování v rozsahu potřebném pro spravedlivé rozhodnutí, které nemusí být nutně odsuzující*." Podle Hořáka a Musila zde Ústavní soud zbytečně oslavil zásada vyhledávací tím, že jinak nově redefinovat role subjektů trestního řízení.[181] Lze souhlasit s Ústavním soudem, ačkoli tak učinil v *obiter dictum*, že soudy nesmějí být pomocníky veřejné žaloby ani obhajoby. První věta mluví o primární povinnosti směrem ke státnímu zastupitelství, tudíž je zde nejspíš i sekundární povinnost, která náleží soudu. Za spravedlivé rozhodnutí je považováno to, které odsuzuje skutečného pachatele nebo zprošťuje nevinnou osobu.[182] Spravedlivé řízení má zaručit neporušování lidských práv a základních svobod, přičemž je nutné se řídit pravidlem *in dubio pro reo* vyplývajícím ze zásady presumpce neviny. K úloze soudu v trestním řízení v souvislosti se zásadou presumpce neviny se Ústavní soud vyjádřil ve svém nálezu, sp. zn. I. ÚS 3235/15, kde uvedl, že „*princip presumpce neviny vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno, přičemž je to nakonec obecný soud, na němž spočívá odpovědnost za náležité objasnění věci*".

Jelikož se zásadou vyhledávací úzce souvisí vyhledání důkazů a doznání, vybrala jsem dva nálezy Ústavního soudu, která se těchto témat týkají. První z nich se týká situace, kdy soud má v k dispozici právě jeden usvědčující důkaz. Ústavní soud v nálezu ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. IV. ÚS 37/03,[183] konstatoval, že důkazní situace v trestním řízení, kdy existuje pouze jeden usvědčující důkaz, je velmi obtížná a hrozí při ní větší riziko chyb a omylů. S vědomím toho soud musí věnovat zvýšenou pozornost

[181] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 213.

[182] MIČKAL, Martin. *Základní zásada a rekodifikace trestního práva procesního*. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, str. 82.

[183] Nález Ústavního soudu ze dne 17. června 2004, sp. zn. IV. ÚS 37/03.

jeho prověření a pečlivě ho hodnotit. Je v zájmu a současně i povinností orgánů činných v trestním řízení, aby tento důkaz doplnily dalšími, i nepřímými, důkazy. Tato povinnost pro ně vyplývá ze zásady oficiality a zásady vyhledávací. V této věci obecné soudy provedly neúplné a rozporné hodnocení důkazů, tudíž porušily základní práva plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny.

Další nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 864/11[184] se týká případu, kdy obecné soudy shledaly obžalovaného vinným pouze na základě jeho doznání, které učinil bezprostředně po činu ještě pod vlivem návykové látky a které v hlavním líčení popřel. Problém nastal již při úkonech policejního orgánu, který se spokojil s doznáním a nepokusil se zajistit ani vyhledat další důkazy, př. stopy, svědky, což bylo v rozporu s § 2 odst. 5 TŘ. V řízení před soudem obžalovaný doznání popřel a trval na své nevině. Soud považoval výpověď obžalovaného učiněnou během hlavního líčení za nepravdivou, zatímco původní výpověď podle nich byla prostá jakékoli manipulace. Obecné soudy dále dovozovaly vinu obžalovaného podle jeho předchozího způsobu života. Ačkoli tedy neměly k dispozici dostatek věrohodných přímých ani nepřímých důkazů, vydaly odsuzující rozsudek. Ústavní soud ve svém nálezu uvedl, že trestní teorie i soudní praxe trvají na závěru, že „*obsah doznání obviněného se považuje za věrohodný jen tehdy, je-li jeho věrohodnost prokázána dalšími věrohodnými důkazy*," a pokud ty neexistují, pak nelze jeho vinu dovozovat z osobních vlastností a jiných charakteristik. Výše uvedený postup obecných soudů byl v rozporu se zásadou vyhledávací, zásadou presumpce neviny a bylo jím také potlačeno právo na obhajobu.

3.5 Kolize s jinou zásadou, příp. průlom

Zásada vyhledávací formuje s ostatními zásadami trestního řízení celkovou tvář trestního řízení, tudíž patří mezi jeho stabilní rysy. Neznamená to však, že by byla rigidní ve smyslu, že by se promítala do všech prvků trestního řízení, nýbrž se z ní uplatňují i výjimky.[185] Zásadně zásadu vyhledávací oslabilo zavedení institutu dohody o vině a trestu (viz předchozí podkapitola).

Zásada vyhledávací ale utrpěla závažný průlom ještě dříve, než byl zaveden institut dohody o vině a trestu, a sice přijetím novely trestního řádu č. 265/2002 Sb., která v tzv. zjednodušeném řízení připustila možnost upustit od dokazování. Úpravu nalezneme v § 314b odst. 2 a § 314d odst. 2 TŘ. Konalo-li se zkrácené přípravné řízení a byl-li soudu s doručením návrhu státního zástupce na potrestání předán i zadržený podezřelý, soudce jej vyslechne jako obviněného, mimo jiné k tomu, které skutečnosti považuje za nesporné a jestli souhlasí s jejich nedokazováním v hlavním

[184] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 864/11.

[185] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 79.

líčení (§ 314b odst. 2 TŘ). Druhým případem podle § 314d odst. 2 TŘ je situace, kdy se po zkráceném přípravném řízení koná hlavní líčení ve zjednodušeném řízení, ve kterém samosoudce může po výslechu obviněného rozhodnout, že upouští od dokazování skutečností označených státním zástupcem a obviněným za nesporné, přičemž o jejich prohlášeních s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažného důvodu pochybovat.[186] Je nutné však mít na paměti, že souhlasné přednesy stran jsou pro soud pouhou indicií[187]. I nadále platí, že soud prohlášením o nesporných skutečnostech není vázán a pokud by měl pochybnosti o jejich správnosti, musí provést dokazování.[188]

Jelikož v hlavním řízení a ve veřejném zasedání došlo ke zvýraznění zásady kontradiktornosti, došlo v tomto stádiu řízení k oslabení zásady vyhledávací. Zatímco v přípravném řízení je povinnost vyhledávat důkazy ve prospěch i neprospěch uložena orgánům činných v trestním řízení, v řízení před soudem se na dokazování podílejí především strany řízení a soud toto dokazování především řídí a usměrňuje (příp. jej sám doplní).[189]

[186] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 153.

[187] VAŠUTOVÁ, Vendula. *Specifika dokazování v odlišných právních procesech*. Právní rozhledy, 2011, roč. 19, č. 22, s. 795.

[188] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 113.

[189] VAŠUTOVÁ, Vendula. *Specifika dokazování v odlišných právních procesech*. Právní rozhledy, 2011, roč. 19, č. 22, s. 795.

4 Zásada presumpce neviny

4.1 Pojem, význam a prameny

Presumpce neviny patří mezi nejdůležitější základní zásady trestního řízení a představuje jeho procedurální záruku.[190] Vzhledem ke své významnosti je zakotvena nejen v zákonné rovině, ale také na ústavněprávní úrovni a v mezinárodních předpisech. Na mezinárodní úrovni její úpravu najdeme v čl. 11 odst. 1 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 6 odst. 2 Evropské úmluvy o lidských právech a čl. 14 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Na vnitrostátní úrovni je obsažena v čl. 40 odst. 2 Listiny, ustanovení § 2 odst. 2 trestního řádu a také v § 3 odst. 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Právní úpravu podstatně doplňuje rozhodovací činnost soudů, a to zejména judikatura Ústavního soudu, z níž jsou některé vybrané judikáty uvedeny v rámci této kapitoly v části čtvrté.

Význam presumpce neviny souvisí se skutečností, že se nejedná „pouze" o zásadu trestního řízení, ale je také principem demokratických soudních řízení,[191] ústavně chráněnou politickou hodnotou, základním lidským právem a tvoří jeden z prvků práva na spravedlivý proces. Funguje především jako procedurální záruka trestního řízení, která není omezena pouze na řízení před soudem, nýbrž se vztahuje i na předcházející stádia řízení. Z toho vyplývá, že zavazuje kromě soudů a soudců i ostatní instituce státní správy *(„...the presumption of innocence may be infringed not only by a judge or court but also by other public authorities"*[192]). Všechny orgány veřejné moci jsou povinny respektovat a neporušovat právo obviněného na to, aby s ním bylo zacházeno a jednáno jako s kteroukoliv jinou osobou bez předsudků viny, až do vyslovení jeho viny zákonným způsobem, což obviněnému zajišťuje záruku občanských práv a záruku určité míry právní jistoty. Opačný přístup by představoval nepříznivé snížení postavení obviněného vzhledem k ostatním z pohledu nejen právního, ale i sociálního, či morálního.[193] Pokud by orgán veřejné moci ve svém stanovisku konstatoval, že konkrétní osoba je vinna, a učinil by tak předtím, než by došlo k zákonnému prokázání, resp. vydání odsuzujícího rozsudku,[194] došlo by k porušení

[190] HERCZEG, Jiří. *Mediální odsouzení a presumpce neviny*. Trestněprávní revue. 2016, č. 10, s. 226. In: In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 27.2.2020].

[191] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 131.

[192] Rozsudek ESLP ve věci Allenet de Ribemont proti Francii ze dne 10. 2. 1995, stížnost č. 15175/89.

[193] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 131.

[194] V takovém případě je porušení i vyjádření, ze kterého je možné dovodit, že veřejný orgán nebo soud pokládají osobu, proti níž se řízení vede, za vinnou.

zásady presumpce neviny, a tudíž i k zásah do práva této osoby (srov. rozsudek ESLP ve věci *Jacobus Johannes Marie Baars v. Nizozemí* nebo *Minelli v. Švýcarsko*).[195]

V návaznosti na dělení zásad v úvodní kapitole (2.4.) můžeme zásadu presumpce neviny zařadit mezi zásady meziodvětvové, jelikož se nejedná o zásadu vlastní pouze trestnímu právu procesnímu, nýbrž se uplatňuje i ve správním trestání. „*Řízení o přestupku jakožto specifický druh správního řízení je nicméně zvláštní v tom, že se v něm uplatňují rovněž stejné zásady jako v právu trestním, a to zejména zásada postihu za zaviněné jednání, zásada presumpce neviny, či zásada in dubio pro reo*," (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 10. 2015, čj. 4 As 206/2015 – 39)[196]. Z hlediska dělení zásad podle převažujícího obsahu spadá presumpce neviny mezi zásady dokazování. Pokud bychom tuto zásadu chtěli zařadit i podle vymezení v trestně procesním předpisu, spadala by do obou kategorií, tj. mezi zásady trestního řízení obsažené v trestním řádu (§ 2 odst. 2 TŘ) i v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (§ 3 odst. 5 ZSVM).

Vzhledem k tomu, že se jedná o zásadu, jež není zakotvena pouze v jediném předpise, se její vymezení liší. V čl. 6 odst. 2 Úmluvy shodně jako v čl. 14 odst. 2 MPOPP je formulována jako „*každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem*", což se odlišuje jak od formulace v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod „*každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena*", tak od ustanovení § 2 odst. 2 trestního řádu, kde zní „*dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen*". Z uvedených ustanovení jsou patrné dva rozdíly.

První, ale ve výsledku zdánlivou, odlišností je vymezení okruhu osob, na něž se zásada vztahuje. Zatímco Listina a trestní řád jej vymezuje jako „každého, proti kterému se řízení vede", tak mezinárodní úprava zvolila jinou formulaci, a to „každý, kdo je obviněn z trestného činu". Kdybychom na pojetí podle mezinárodní úpravy nahlédli očima českého právního řádu, vyvodili bychom z něj, že subjektem je pouze obviněný, což by vylučovalo použití zásady na podezřelého, obžalovaného a odsouzeného. Jednalo by se však o chybný pohled. Pojem „obviněný z trestného činu" musí být vykládán autonomně. Vztahuje se nejen na ty, kdo spáchali trestný čin, ale i na ty, kteří se dopustili přestupku nebo jiného správního deliktu. Evropský soudní dvůr judikoval, žel čl. 6 odst. 2 Úmluvy se vztahuje i na situace, kdy určitá osoba ještě není formálně obviněna z trestného činu nebo kdy již není obviněna[197], tzn. že zásada

[195] HERCZEG, Jiří. *Mediální odsouzení a presumpce neviny*. Trestněprávní revue. 2016, č. 10, s. 226. In: In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 27.2.2020].

[196] Srov. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 3. 2009, čj. 7 As 9/2009 – 66.

[197] Srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 8. 1993 ve věci Sekanina v. Rakousko.

presumpce neviny musí být uplatněna jak před podáním obžaloby, tak v řízení před soudem.[198] Vzhledem k tomu je formulace v Listině a trestním řádu zvolena vhodně, protože zahrnuje všechna čtyři označení osoby,[199] proti níž se trestní řízení vede, která zohledňují různá postavení a práva, jež se diferencují v průběhu řízení.

Druhou odlišnost představuje skutečnost, resp. okamžik, do kterého se presumpce neviny uplatňuje. *A contrario* po kterém již nepřichází v úvahu porušení presumpce neviny (ale je možné se domáhat ochrany cti a dobré pověsti osoby, které bylo neoprávněně vytýkáno spáchání trestného činu[200]). Pro zachování přehlednosti uvedu opět nejprve úpravu mezinárodní a poté v Listině a trestním řádu. Podle mezinárodní úpravy je tímto okamžikem „*dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem*". Z této formulace je patrný odkaz na vnitrostátní právní úpravu, která určuje způsob a limity pro zjištění viny osoby, proti které se řízení vede. Jedná se o obecnější formulaci z důvodu předpokladu existence jiných způsobů uznání viny, než je odsuzující rozsudek, např. *guilty plea*.[201] Ustanovení Listiny a trestního řádu stanovuje způsob pro vyslovení viny, a to „*pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu*". Pro uvození tohoto způsobu v širším kontextu je na místě zmínit, že trestní řád rozeznává čtyři základní způsoby rozhodnutí, a to rozsudek (§ 120 n.), trestní příkaz (§314e n.), usnesení (§ 134 n.) a rozhodnutí *sui generis* (např. obžaloba §176 n., příkaz k zatčení § 69 odst. 2). Avšak uznat obviněného vinným lze pouze odsuzujícím rozsudkem nebo trestním příkazem.[202] Ustanovení § 314e odst. 7 TŘ stanovuje, že trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku. Ačkoli oba tyto způsoby rozhodnutí obsahují výrok o vině, odlišují se v podmínkách pro jejich vydání a v opravných prostředcích. Pojetí „*pravomocný odsuzující rozsudek*" je poněkud zavádějící pro ty, kteří si výše uvedené neuvědomí, což s sebou nese hned dva následky. Prvním z nich je domněnka možnosti vyslovit vinu pouze rozsudkem, a druhým z nich, že opravným prostředkem je pouze odvolání. Vzhledem k formulaci zásady je tedy podstatné, že povahu odsuzujícího rozsudku má i trestní příkaz, který lze vydat na rozdíl od rozsudku bez projednání věci v hlavním líčení, a to jestliže skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy a je možné uložení některého z trestů v odst. 2 § 314e TŘ, a lze proti němu podat odpor.

Z výše uvedených odstavců je tedy patrné, že jednotlivá ustanovení o presumpci neviny jsou si svým pojetím velmi blízká a odlišují se především v rozsahu, kdy presumpce neviny v mezinárodní úpravě je širší než v Listině či trestním řádu, a také ve

---

[198] HERCZEG, Jiří. *Mediální odsouzení a presumpce neviny*. Trestněprávní revue. 2016, č. 10, s. 226. In: In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 1.3.2020].

[199] Jedná se o podezřelého, obviněného, obžalovaného a odsouzeného.

[200] HERCZEG, Jiří. *Mediální odsouzení a presumpce neviny*. Trestněprávní revue. 2016, č. 10, s. 226. In: In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 1.3.2020].

[201] Tamtéž, s. 226.

[202] Usnesením je možné rozhodnout o vině (unesení o zastavení trestního stíhání).

způsobu jejich formulace. Další zřejmou odlišnost představuje způsob formulace, kdy mezinárodní úprava a Listina pozitivní vymezení této zásady, trestní řád zvolil vymezení negativní.

4.2 Projev zásady presumpce neviny v jednotlivých stádiích řízení

Presumpci neviny můžeme na základě dělení zásad podle převažujícího obsahu zařadit mezi zásady dokazování a jelikož stěžejní část dokazování probíhá v rámci hlavního líčení, tj. v řízení před soudem, lze očekávat, že se uplatní výhradně v tomto stádiu trestního řízení. K tomu je nutné uvést, že to není úplně tak pravda; uplatní se zde také, ale nikoli výhradně. Přestože o jejím zařazení není pochyb, je její dopad mnohem širší. Vedle dokazování má totiž podstatný význam například vzhledem k ochraně pověsti obviněného před vydáním odsuzujícího rozsudku nebo k vazbě obviněného (např. se jedná o porušení presumpce neviny, když se obviněný, jenž se vazebně stíhán, účastní jednání před soudem oblečen ve vězeňském oblečení[203]). Zásada presumpce neviny může během trestního řízení hrát dvě role, buď funguje jako garant spravedlivého procesu, nebo jako nástroj na ochranu osobnosti a dobré pověsti osoby před neoprávněným nařčením ze spáchání trestného činu. První roli výrazněji zastává v řízení před soudem, ta druhá se projeví spíše před obviněním, nebo po rozhodnutí o oprávněnosti obvinění zprošťujícím rozsudkem nebo usnesením o zastavení trestního stíhání, pokud osoba, která ještě nebo už není obviněnou, byla v soudním rozhodnutí označena za pachatele trestného činu.[204] Nelze však tvrdit, že se tyto role projeví pouze v konkrétním stádiu řízení, ale vzájemně se prolínají a doplňují. Projevuje se tedy ve všech stádiích trestního řízení a je důležité si uvědomit, že ačkoliv její podstata zůstává stejná, hraje jinou roli vzhledem k osobě, proti níž se řízení vede.

Následující dvě podkapitoly blíže popisují projev zásady v přípravném řízení a řízení před soudem. Nesmíme však zapomenout na presumpci neviny po vydání odsuzujícího rozsudku. Zásada zní jasně „*dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu…*“. I když je tedy vydán odsuzující rozsudek, který dosud nenabyl právní moci, platí tato zásada dále. Důvodem je možnost podat odvolání. Podáním odvolání oprávněnou osobou[205] řádně a včas (8 dnů od doručení opisu rozsudku) se zahajuje odvolací řízení. Odvolání má vždy suspenzivní a devolutivní účinek. Presumpce neviny je tedy zachována během odvolacího řízení, i během po něm následujícím novém (př.

[203] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 23.

[204] Tamtéž, s. 23.

[205] Okruh osob, které jsou oprávněny k podání odvolání, je poměrně široký. Spadají do něj strany podle § 12 odst. 6 TŘ a taxativně vymezené osoby v § 246 a 247 TŘ. Při řízení ve věcech mladistvých je tento okruh ještě rozšířen o orgán sociálně-právní ochrany dětí (§ 72 odst. 1 ZSVM).

vrácení k projednání soudem prvního stupně) nebo pokračujícím řízení (př. pokračování v řízení, kdy bylo zastaveno trestní stíhání, ale obviněný na projednání trvá[206]), a to včetně nového řízení o opravném prostředku (proti rozhodnutí soudu prvního stupně učiněném po vrácení věci k novému projednání a rozhodnutí jsou řádné opravné prostředky přípustné[207]), až dokud nenabude právní moci odsuzující rozsudek.

4.2.1 Projev zásady presumpce neviny v přípravném řízení

Presumpce neviny je garantována a platí (jak) pro řízení před soudem, (tak) *a fortiori* i pro prověřování a vyšetřování v rámci přípravného řízení.[208] Trestní řízení již samo o sobě představuje značný zásah do osobního a soukromého života, do cti a dobré pověsti obviněného,[209] a to i když není vazebně stíhán. Tento zásah bývá o to více citelnější, pokud řízení končí zprošťujícím rozsudek, kterým je konstatováno, že skutek, pro který byla osoba obviněna nebo obžalována, se nestal nebo nebyl trestným činem. Pokud se nachází „v sázce" rodinný nebo pracovní život, osobní čest či dosavadní bezúhonnost může trestní řízení mít závažnější důsledky, z nichž některé mohou vést k profesní, společenské a osobní likvidaci osoby.[210]

Z uvedeného tedy vyplývá potřeba a zájem na ochraně těchto hodnot, na čemž se významným způsobem podílí i zásada presumpce neviny. Ačkoli jsem si vědoma skutečnosti, že ochrana musí trvat a být poskytována v průběhu celého trestního řízení, domnívám se, že během přípravného řízení, je zájem na ochraně odlišný, ne-li trochu vyšší. Důvod spatřuji v jeho neveřejnosti. Zatímco hlavní líčení a veřejné zasedání se zásadně koná za účasti veřejnosti jako jedné ze záruk zákonnosti a výkonu otevřené justice[211] (§ 2 odst. 10 TŘ, čl. 38 odst. 2 Listiny, čl. 96 odst. 2 Ústavy), přípravné řízení je vzhledem ke své povaze a účelu neveřejné. Podle toho, zda je nebo není přípustná účast neveřejnosti, musíme rozlišovat i možnost poskytování informací. Jedním z velkých nepřátel ochrany informací o osobách, jichž se trestní řízení dotýká, jsou média, resp. medializace trestních kauz. Jakákoli informace vypuštěná vstříc veřejnosti, může být medializována, což znatelně ovlivní konkrétní osobu (zejm. z pohledu ostatní osob na ni),[212] a proto jsou hranice pro zveřejňování

---

[206] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 650.

[207] Tamtéž, s. 667.

[208] HERCZEG, Jiří. *Mediální odsouzení a presumpce neviny*. Trestněprávní revue. 2016, č. 10, s. 226. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 3.3.2020].

[209] Nález Ústavního soudu ze dne 13.3.2018, sp. zn. II. ÚS 2175/16.

[210] Nález Ústavního soudu ze dne 29. dubna 2014, sp. zn. I. ÚS 2551/13.

[211] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 48.

[212] Nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2018, sp. zn. II. ÚS 2175/16.

informací v průběhu trestní řízení upraveny zákonem. Není žádnou výjimkou, že se zásada presumpce neviny dostává do konfliktu s ústavní zásadou svobody projevu a právem na informace (blíže k tomu v podkapitole 3.5.).

Povinnost respektovat zásadu presumpce neviny při poskytování informací týkajících se trestního řízení a osob na něm zúčastněných zakotvuje ustanovení § 8a odst. 1 TŘ (výjimku z něj obsahuje § 8d TŘ, k tomu viz níže). Orgány činné v trestním řízení jsou povinny při poskytování informací dbát toho, aby neohrozily možnost objasnit skutečnosti, které jsou důležité pro trestní řízení. Jednotlivé skutečnosti nebo výsledky přípravného řízení, jež by byly předčasně zveřejněny, by mohly ztížit i zmařit usvědčení pachatele nebo celé věci. Dále poskytnutím informace nesmí dojít ke zveřejnění[213] údajů, jež by mohly vést k odhalení totožnosti osoby, proti níž se řízení vede, svědka, poškozeného nebo zúčastněné osoby. V přípravném řízení tak s ohledem na zásadu presumpce neviny musí být utajena totožnost osoby, nebo pokud již je známa, musí být učiněno sdělení, které plní informativní funkci. Především ve fázi prověřování a vyšetřování je v zájmu podezřelého, poté obviněného, aby nebyly zveřejněny informace, jež by mohly mít difamující účinek „zbytečně", tj. tehdy, kdy nedojde k potvrzení jeho podezření nebo obvinění. Za situace, kdy by veřejnosti byla známa totožnost podezřelé nebo obviněné osoby již během přípravného řízení (ale i během řízení před soudem do vynesení odsuzujícího rozsudku), musí si orgány počínat tak, aby bylo zřejmé, že neustále platí zásada presumpce neviny, a tudíž v rámci sdělení uvést, že s ohledem na tuto zásadu nemusí být obviněný odsouzen, ale naopak může být trestní stíhání zastaveno, zproštěn obžaloby nebo se může jednat o přestupek, příp. jiný správní delikt, a věc bude postoupena jinému orgánu.[214] Uvedený zákaz v § 8a odst. 1 TŘ platí výslovně v přípravném řízení, což ale neznamená, že by v řízení před soudem mohly orgány zveřejňovat takové informace podle své libosti. Ačkoli se zákaz výslovně nevztahuje na řízení před soudem, i tak je zde při poskytování informací potřeba postupovat zdrženlivě a diskrétně[215], přitom respektovat zásadu presumpce neviny a nezveřejňovat informace o osobách zúčastněných na řízení údaje nesouvisející s trestnou činností. Stále platí, že orgány jsou povinny

[213] Zveřejnění představuje takové jednání, které umožňuje zpřístupnění informace většímu okruhu osob. O zveřejnění se tedy nejedná v případě, kdy je orgánem činným v trestním řízení podána informace osobě, která s ohledem na zřejmé okolnosti není motivována snahou předat takovou informaci k dispozici většímu počtu osob. (ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 146-151.

[214] Tamtéž, s. 146-151.

[215] HERCZEG, Jiří. *Mediální odsouzení a presumpce neviny*. Trestněprávní revue. 2016, č. 10, s. 226. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 3.3.2020].

neohrozit možnost objasnit skutečnosti důležité pro trestní řízení.[216] V řízení proti právnickým osobám se toto ustanovení plně použije, jelikož to není z povahy věci vyloučeno a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vlastní ustanovení neobsahuje. Ale v případě řízení ve věcech mladistvých, je poskytování informací přísnější z důvodu vyšší míry jejich ochrany (srov. § 52 až 54 ZSVM).[217]

Veřejné sdělovací prostředky představují nejrozšířenější formu k informování veřejnosti.[218] Poskytnutí určitých údajů z výše uvedených důvodů jsou orgány povinny odepřít (§ 8a odst. 3 TŘ), ale za určitých okolností lze zveřejnit i informace, na které se vztahuje zákaz zveřejnění. Zde poukazuji na § 8d TŘ. Pokud je to žádoucí pro pátrání po osobách, pro dosažení účelu trestního řízení, pokud to trestní řád umožňuje nebo pokud k tomu udělí osoba výslovný souhlas, lze i takové informace zveřejnit v nezbytném rozsahu.

Zásadu presumpce neviny je nutno dodržovat i v případech vzetí do vazby. O vazbě obviněného v přípravném řízení rozhoduje soudce na návrh státního zástupce (§ 73b odst. 1 TŘ), přičemž aby mohlo dojít k rozhodnutí o ní, musí být splněny další podmínky v § 67 a 68 TŘ. Na vazbu v žádném případě nelze nahlížet jako na institut, kterým se předjímá budoucí rozhodnutí soudu o vině. Vazba je zajišťovacím institutem trestního řízení, má tedy pouze funkci zajišťovací, nikoli sankční nebo výchovnou.[219] Vazba umožňuje za účelem dosažení účelu trestního řízení omezit osobní svobodu obviněného v době, kdy o jeho vině dosud nebylo pravomocně rozhodnuto,[220] tudíž má povahu nezbytného omezení občanských práv, nikoli trestní sankce (procesní donucení je pouze prostředkem nezbytným k dosažení účelu řízení, není cílem).[221]

Jedním z pravidel, které z presumpce neviny vyplývají, je pravidlo in dubio pro reo (v pochybnostech ve prospěch obviněného). Toto pravidlo nachází své uplatnění v řízení před soudem. Pro přípravné řízení však trestní řád pravidlo in dubio pro reo pozměňuje na in dubio contra reo, tj. že se uplatňuje přesně opačným

---

[216] Orgány činné v trestním řízení jsou i podle jiných zákonů povinny plnit svoje povinnosti. Vzhledem ke zveřejňování informací je na ně vztahuje povinnost podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, kdy musí učinit příslušná opatření k zabránění přístupu nepovolaných osob k osobním údajům (§ 46).

[217] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 146-151.

[218] Tamtéž, s. 162-168.

[219] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 294.

[220] PÚRY, František. *Zamyšlení nad nejnovější judikaturou k rozhodování o vazbách*. Soudní rozhledy. 1999, roč. 5, č. 1, s. 1. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 5. 3. 2020].

[221] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 284,

způsobem, a znamená, že pokud má státní zástupce pochybnost o tom, že se skutek opravdu nestal, vytváří se tím příkaz podat obžalobu. Tento odlišný přístup je i určitou reakcí na přesunutí dokazování z přípravného řízení do řízení před soudem a ve světle jednotlivých ustanovení je vymezen následovně. Jestliže státní zástupce dojde k závěru, že zde není pochybnost o tom, že se nestal skutek, pro který je vedeno trestní řízení, má povinnost zastavit trestní stíhání (§ 172 odst. 1 písm. a) TŘ). Ale § 226 písm. a) TŘ ukládá soudu povinnost zprostit obžalovaného obžaloby, pokud nedošlo k prokázání, že se skutek, pro který je obviněný stíhán, stal. Na těchto dvou ustanoveních je zřejmé odlišné nastavení pravidel pro soud a státního zástupce pro zastavení trestního stíhání z hlediska míry potřeby objasnění skutkového stavu.

4.2.2 Projev zásady presumpce neviny v řízení před soudem

V řízení před soudem se zásada presumpce neviny projevuje několika různými způsoby. Pro zachování přehlednosti jsem se rozhodla rozdělit pravidla, která z ní vyplývají, do tří oblastí. Jedná se o oblast dokazování, oblast rozhodování a oblast týkající se zacházení s obžalovaným.[222]

Pro **oblast týkající se dokazování** ze zásady presumpce neviny vyplývá, že obviněnému musí být vina prokázána. Na rozdíl od občanského soudního řízení je u trestního řízení nositelem konkrétního důkazního břemene stát.[223] Je tedy zásadně na orgánech činných v trestním řízení, aby prováděly dokazování.[224] Přitom však platí, že nemohou přistoupit k použití jakýchkoli prostředků, které by se v danou chvíli zdály vhodné, protože účelem trestního řízení není pouze „spravedlivé potrestání pachatele“, ale také „fair“ proces.[225] Pro dokazování viny obžalovaného tak musí být využity pouze zákonné prostředky.[226]

Zatímco orgány činné v trestním řízení nesou břemeno k prokázání všech skutečností, které jsou potřebné k rozhodnutí o vině, obžalovaný nemá povinnost

---

[222] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 132.

[223] Nález Ústavního soudu ze dne 28. června 2012, sp. zn. I. ÚS 3741/11.

[224] HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník*. [online] 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 7. 3. 2020].

[225] Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2005, sp. zn. III. ÚS 501/04.

[226] V některých případech může být i důkaz, který byl opatřen zákonným způsobem, považován za nepřípustný. Pro přiblížení lze uvést příklad, kdy výpověď osoby A. jako svědka bude provedena v době, kdy probíhá trestní stíhání osoby B., pokud se pak osoba A. stane v téže trestní věci spoluobviněným. Nezákonný důkaz bude vždy nepřípustným důkazem, nikoli naopak. Citováno z: ŠÁMAL, Pavel. *Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu*. Trestněprávní revue. 2008, roč. 7, č. 12. s. 349. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 29. 3. 2020].

dokazovat svoji nevinu,[227] *a fortiori* svoji vinu. Respektive ze zásady presumpce neviny vyplývá pro obžalovaného právo mlčet a neobviňovat sám sebe. Toto právo pro něj představuje volbu, která spočívá v rozhodnutí nevypovídat, nebo vypovídat, a která musí být ponechána na jeho vůli a nesmí být nijak ovlivňována, např. přímým donucením, psychologickým nátlakem. Jinak by se jednalo o nezákonný důkaz, jehož použitím v trestním řízení by došlo k porušení presumpce neviny. Výjimku představuje použití údajů, které je možné od obžalovaného získat použitím donucovací moci a které ale existují nezávisle na jeho vůli (viz Saunders v. Spojené království). Příkladem jsou dokumenty vydané na základě příkazu, odebrání vzorů za účelem analýzy DNA. I jejich získání má svoje limity. Judikaturou bylo dovozeno, že pro jejich získání nelze požadovat od obžalovaného aktivní součinnost při opatřování věcných důkazů (zejm. písemností), ale lze žádat pouze jejich vydání nebo strpění odebrání.[228] Z toho také vyplývá, že neexistence důkazního břemene na straně toho, proti němuž se řízení vede, neznamená, že by trestním řádem nebyla požadována jejich součinnost (§ 215 TŘ).

Presumpce neviny při dokazování úzce souvisí s právem obžalovaného na obhajobu. Obžalovaný má právo vypovídat a jelikož jde o právo, nikoli povinnost, může se rozhodnout, jaký způsob výpovědi zvolí.[229] Jestliže se rozhodne nevypovídat (§ 33 odst. 1 TŘ)[230], ať už během celého řízení, nebo pouze k určité skutečnosti, nejen že to nelze hodnotit k jeho tíži, tím spíš to nelze považovat za důkaz viny nebo jeho konkludentní doznání.[231] Při výpovědi náleží obžalovanému právo uvádět okolnosti a důkazy podle svého uvážení. Jistě nebude v zájmu obžalovaného předložit důkaz, který by soudu pomohl jej uznat vinným. Z výše uvedeného vyplývá, že aktivitu při opatřování důkazů je povinen vyvinout stát a obviněný si může zachovat své pasivní postavení, což mu nesmí být přičítáno k tíži.

Obžalovaný se doznat nemusí. Ustanovení § 92 odst. 1 TŘ poskytuje obžalovanému záruku, že nesmí být žádným způsobem donucován ani k výpovědi, ani k doznání. V souvislosti s tím vyvstává otázka, když soud je povinen dodržovat zásadu presumpce neviny a nesmí vyjádřit názor, že obžalovaný je vinen, aniž to zatím nebylo bezpečně prokázáno, může položit na začátku výslechu obžalovanému otázku,

---

[227] Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9. srpna 1930, sp. zn. Zm I 391/30.

[228] REPÍK, Bohumil. *Otázky dokazování v trestním řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva v letech 2001-2002*. Bulletin advokacie. 2003, č. 8, s. 38.

[229] PROVAZNÍK, Jan. *Trestněprávní meze lži při obhajobě v trestním řízení*. Bulletin advokacie. 2019, č. 3, s. 28-32.

[230] O tomto právu musí být řádně a včas poučen (viz § 33 odst. 5 TŘ).

[231] Rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 9. dubna 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68.

zda se k činu, z něhož je obžalován, doznává?[232] Trestní řád nevymezuje okruh otázek, na které se nesmí soud dotázat, ani neobsahuje jiné ustanovení, které by vylučovalo položení této otázky. A contrario se soud může obžalovaného na doznání zeptat. Avšak skutečnost, že se obžalovaný doznal, nezbavuje soud povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu a dodržet tak zásadu materiální pravdy (§ 2 odst. 5 TŘ). K doznání se přihlíží jako k polehčující okolnosti, i když není výslovně mezi ně zařazena v § 41 TZ. Významu nabývá zejména ve spojení s některou z uvedených polehčujících okolností, např. upřímnou lítostí ke spáchanému trestnému činu nebo oznámením spáchání svého trestného činu. Trestní řád neobsahuje ustanovení týkající se povinnosti soudu poučit obžalovaného o možnosti uvést polehčující okolnosti. Domnívám se však, že by se toto poučení dalo zařadit pod ustanovení §33 odst. 5 TŘ, dle kterého musí být obžalovaný vždy poučen o jeho právech vzhledem ke konkrétnímu stádiu řízení a musí mít možnost je uplatnit. Osobní účastí v pozici veřejnosti na soudních jednáních v trestních věcech jsem zjistila, že soudy velmi často, ne-li pokaždé, poučí obžalovaného před jeho posledním slovem (§ 217 TŘ) o tom, že doznání je polehčující okolností. Zpravidla ti obžalovaní, jež spáchali trestný čin poprvé, se doznají, ale ti, pro něž se jedná již o několikátý trestný čin nebo jim hrozí trest odnětí svobody, se nedoznají a téměř výjimečně sotva projeví účinnou lítost.

Dá se předpokládat, že pouze výjimečně bude v zájmu obžalovaného napomáhat k prokazování vlastní viny, tudíž se častěji uchýlí ke druhé možnosti, a to že bude záměrně svou výpovědí postup orgánů činných v trestním řízení ztěžovat. Ani přesto mu nelze usuzovat za vinu, pokud bude v rámci své obhajoby záměrně vypovídat nepravdu,[233] popírat skutečnosti, o nichž ví, že jsou pravdivé, nebo se záměrně bude snažit orgány činné v trestním řízení svést na falešnou cestu. Trestní řád pro výslech obžalovaného stanovuje požadavky, které je nezbytné splnit, aby mohla být výpověď použita jako důkaz, ale nijak neurčuje a neusměrňuje způsob, jakým by měl vypovídat. Tudíž na rozdíl od svědka (§ 101 odst. 1 TŘ) může lhát, ale i tak nesmí zapomenout, že tím může spáchat trestný čin,[234] o čemž by musí být poučen podle § 91 odst. 1 TŘ. Do novely zákonem č. 287/2019 Sb., obsahovalo ustanovení pouze povinnosti poučit o trestních následcích křivé výpovědi. Za účinnosti současného trestního řádu

[232] VANTUCH, Pavel. *Výpověď obviněného, jeho vyjádření k obvinění a přerušování výslechu*. Bulletin advokacie. 2004, č. 11-12, 31.

[233] PROVAZNÍK, Jan. *Trestněprávní meze lži při obhajobě v trestním řízení*. Bulletin advokacie. 2019, č. 3, s. 28-32.

[234] PROVAZNÍK, Jan. *(Ne)vinné lži na lavici obžalovaných aneb trestné činy, jichž se může dopustit obviněný lhaním*. Bulletin advokacie. 2019, č. 6, s. 15.

se tato povinnost vztahuje i na trestní následky pomluvy.[235] Presumpce neviny tedy nepředstavuje ochranu pro výroky obžalovaného během obhajoby.

Při rozhodování se presumpce neviny projevuje nejen v povinnosti nepochybně prokázat vinu, ale i v pravidlu, které musí být použito, pokud zde budou přetrvávat pochybnosti o skutkovém stavu věci. Jestliže by i po provedeném dokazování zůstávaly ve věci pochybnosti, musí být uplatněno pravidlo *in dubio pro reo* čili v pochybnostech ve prospěch. Musí se však jednat o rozumné pochybnosti, které neumožňují v důkazním řízení dosáhnout praktické jistoty o existenci podstatných skutkových okolností a které není možné ani provedením dalších důkazů odstranit.[236] Rozumnou pochybností je taková pochybnost, jež by mohla způsobit, že orgán činný v trestním řízení nebude po provedeném dokazování schopen říct, jestli se skutečnost, která je pro naplnění skutkové podstaty trestného činu podstatná, stala a jestli je přesvědčen o vině obžalovaného.[237] Nejprve soud musí učinit skutková zjištění a hodnotit provedené důkazy, a pokud zde přetrvávají pochybnosti, pak je teprve po vyčerpání těchto možností možné vycházet z pravidla *in dubio pro reo* (rozsudek NS ČR sp. zn. 8 Tz 217/1999, rozhodnutí č. 22/1968 Sb. rozh. tr.).[238] Toto pravidlo platí pouze, co se týče skutkových pochybností, nikoli právních. U právních pochybností platí, že orgány činné v trestním řízení musí být schopny zaujmout jednoznačnou odpověď (zásada *iura novit curia* doslova *soud zná právo*), i proto dokazování nepodléhají právní předpisy. Jedná se zejména o české právní normy nebo mezinárodní smlouvy uveřejněné ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv, ale také o unijní právo. Mezi právní normy, které orgány činné v trestním řízení neznají a které se dokazují, patří například stanovy právnických osob, normy náboženských společností nebo cizozemské právní normy).[239] Závěr o zavinění, které je obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu a bez kterého není trestný čin, je závěrem právním a musí být tudíž vždy prokázán na základě dokazování a musí z nich vyplynout. Pokud byl nebyl úmysl (příp. nedbalost) prokázán, ale soud by mu uložil trest, jednalo by se o porušení presumpce neviny. Jelikož v trestním řízení neplatí zásada „kdo mlčí, souhlasí“, není možné vydat rozsudek pro uznání, nebo v případě, kdy se obžalovaný

[235] PROVAZNÍK, Jan. *Trestněprávní meze lži při obhajobě v trestním řízení*. Bulletin advokacie. 2019, č. 3, s. 28.

[236] Nález Ústavního soudu ze dne 24. července 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

[237] Viz ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 34.

[238] DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 11.

[239] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 348.

nedostaví k trestnímu řízení, nemůže být na rozdíl od civilního sporného řízení vydán rozsudek pro zmeškání.[240]

Trestní řízení vyžaduje nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze požadovat, a to minimálně na úrovni „prokázání mimo jakoukoli rozumnou pochybnost", tzn. že ani vysoký stupeň podezření neumožňuje vytvoření zákonného základu, aby mohl být vydán odsuzující rozsudek.[241] Jeho vynesení předchází odstranění důvodných pochybností o vině obžalovaného. Nejsou-li však odstraněny, vina není plně prokázána a jelikož platí, že „*nedokázaná vina má stejný význam jako dokázaná nevina*,"[242] musí být obžalovaný zproštěn obžaloby (viz § 226 písm. a) TŘ). Pravidlo in dubio pro reo bývá často porušováno v souvislosti s jednostranným přístupem při dokazování a při hodnocení provedených důkazů. K tomu dochází v případě, kdy soud hodnotí provedené důkazy pouze v neprospěch pachatele, účelově opomíjí důkazy, které by mohly být v jeho prospěch, nebo kdy z provedených důkazů vyvozuje nesprávná skutková zjištění,[243] resp. právní závěry.[244] Při volném hodnocení důkazů na rozdíl od občanského soudního řízení v trestním řízení soud nemůže vzít za prokázaná shodná tvrzení státního zástupce a obviněného. Trestní řád tzv. nesporné skutečnosti nezná (srov. odlišně § 314b odst. 2 a § 314d odst. 2 TŘ).[245] Z uvedeného však neplyne, že by musely být dokazovány skutečnosti, jež jsou považovány obecně za samozřejmé. To neplatí, pokud o nich vzniknou pochybnosti, pak musí být proveden důkaz (srov. rozhodnutí č. 33/1968 Sb. rozh. tr.).

Již z předchozích odstavců lze vyvodit pravidla vyplývající z presumpce neviny pro **oblast zacházení s obžalovaným**. Jelikož náleží obžalovanému právo mlčet, nelze ho k výpovědi, natož k doznání, nutit. Postup orgánů činných v trestním řízení musí být nestranný, nezaujatý a přiměřený a zdrženlivý, aby i v tomto ohledu byla dodržena zásada presumpce neviny. Takový postup nepředstavuje pouze záruku práva na spravedlivý proces, ale jde také o předpoklad důvěry veřejnosti v

---

[240] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 207.

[241] Srov. nález Ústavního soudu ze dne 12. ledna 2009, sp. zn. II. ÚS 1975/08, nebo nález Ústavního soudu ze dne 5. března 2010, sp. zn. III. ÚS 1624/09.

[242] Nález Ústavního soudu ze dne 7. března 2017, sp. zn. II. ÚS 4266/16.

[243] Nález Ústavního soudu ze dne 27. září 2005, sp. zn. II. ÚS 460/04.

[244] Příkladem lze uvést situaci, kdy z provedených důkazů vyplývalo, že se obžalovaný (z trestného činu vraždy) nacházel během určitého časového rozpětí na místě činu, z čehož soud vzal za prokázané, že obžalovaný poškozenou fyzicky usmrtil, aniž by zde existoval jediný důkaz ke jeho konkrétnímu jednání, v důsledku kterého měla poškozená zemřít (Nález Ústavního soudu ze dne 7. března 2017, sp. zn. II. ÚS 4266/16)

[245] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 348.

rozhodování soudů.[246] Osoba, proti níž se řízení vede, může být v průběhu trestního řízení omezována pouze v nezbytně nutné míře, přičemž vždy je nutné použít prostředky, které umožňují dosáhnout účelu trestního řízení a zároveň které jsou nejméně omezující. Při zjišťování podstatných okolností jsou orgány činné v trestním řízení povinny objasňovat okolnosti ve prospěch i neprospěch obviněného (obžalovaného) a nepředjímat záměrně vinu obžalovaného tím, že budou vyhledávací pouze důkazy v neprospěch (prolnutí zásady vyhledávací a presumpce neviny). Přičemž tento postup musí být dodržen i v případě, kdy se obžalovaný dozná, protože doznání nezbavuje povinnosti přezkoumat podstatný okolnosti případu (zásada materiální pravdy). Presumpce neviny se dále projevuje i v poučovací povinnosti orgánů činných v trestní řízení. Například pokud byl již obžalovaný dříve potrestán, a tudíž je mu znám postup u soudu a jeho práva, musí soud hledět na osobu jako na nevinnou a poučit ji o všech právech, která jí umožňují plné uplatnění práva na obhajobu.

4.3 Institut dohody o vině a trestu v kontextu zásady presumpce neviny

Při objasňování kolize dohody o vině a trestu a zásady presumpce neviny hraje klíčovou roli pojem „*uznání viny*“. Zatímco v anglosaském systému práva může uznání viny, známé jako „*guilty plea*“, představovat podklad pro soudní rozhodnutí, tak kontinentální právní systém ovládají jiné principy. S tím souvisí i již v úvodu této kapitoly zmíněné odlišné vymezení presumpce neviny podle Evropské úmluvy o lidských právech a podle Listiny, příp. trestního řádu, které zkráceně spočívá v odlišném pojetí zákonného zjištění viny. Důležité je také mít na mysli, že na presumpci neviny můžeme nahlížet nejen jako na zásadu trestního řízení, ale také jako na záruku obviněného, která je v jeho zájmu, a tudíž s ní může libovolně nakládat. Z rozhodnutí ESLP ze dne 25. srpna 1987 ve věci *Lutz vs. Německo* vyplývá, že tohoto práva se může obviněný vzdát tím, že uzná svoji vinu.

Pojmenování institutu – dohoda o vině a trestu – pro mnohé může evokovat, že v dohodě přizná obviněný svoji vinu a za to mu bude udělen mírnější trest. Jedná se o chybnou představu. Trestní řád v ustanovení § 175a odst. 3 a odst. 6 písm. e) stanovuje jako podmínku a podstatnou náležitost pro sjednání dohody prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nikoli prohlášení obviněného, kterým uzná svoji vinu. Zákonodárce zde zvolil odlišnou formulaci, než jakou obsahují zahraniční právní úpravy, na které v důvodové zprávě[247] odkazuje jako na

[246] Nález Ústavního soudu ze dne 7. března 2017, sp. zn. II. ÚS 4266/16.

[247] Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 30. 03. 2020].

východiska. Například polský trestní řád „*Kodeks postępowania karnego*“ v Art. 335. § 1 stanovuje „*Jeżeli oskarżony przyznaje się do winy a w świetle jego wyjaśnień okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte, można zaniechać przeprowadzenia dalszych czynności*“.[248] Volně přeloženo „jestliže se obžalovaný přizná co do viny a ve světle jeho vysvětlení o okolnostech spáchání zločinu a viny není pochyb, a postoj obviněného naznačuje, že cílů řízení bude dosaženo, další postup může být vynechán“. Obviněný se zde přiznává ke své vině, ne pouze ke spáchání skutku. Obdobně je tomu ve slovenské úpravě v zákoně č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, v ustanovení § 232, který upravuje „*konanie o dohode o vine a treste“ tak, že pokud „výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú záver, že skutok je trestným činom a spáchal ho obvinený, ktorý sa k spáchaniu skutku priznal, uznal vinu a dôkazy nasvedčujú pravdivosti jeho priznania, môže prokurátor začať konanie o dohode o vine a treste na podnet obvineného alebo aj bez takého podnetu*“.

Z důvodu zákonodárcem zvolené formulace vyvstává otázka, zda a jaký je rozdíl mezi prohlášením o spáchání skutku a uznání viny? Důvodová zpráva k zákonu, kterým byla dohoda o vině a trestu vložena do trestního řádu, nám v tomto směru nápomocná není. Nerozlišuje totiž tyto dva pojmy. Doslovně uvádí, že se jedná o „*prohlášení obviněného, že se cítí být vinen skutkem, pro který je stíhán*.“ A současně také uvádí, že se nejedná o doznání, ale jde o obdobu prohlášení, které činí obžalovaný u narovnání, což umožňuje použití prohlášení jako důkazu.[249] Než uvedu závěr, který podle mého názoru vyplývá z těchto tvrzení, musím se pozastavit nad pojmy, které zákonodárce použil. Podle zákonodárce je prohlášení v dohodě o vině a trestu stejným prohlášení jako v případě narovnání, ale nejde zároveň o doznání. Pro narovnání je jednou z podmínek pro rozhodnutí (§ 309 odst. 1 TŘ) prohlášení obviněného o spáchání skutku, pro něhož je stíhán. Doznání přitom spočívá ve výpovědi obviněného, kterou se přiznává ke spáchání skutku, který se mu klade za vinu.[250] První pohled, který můžeme zaujmout, pokud na výše uvedené nahlížíme tak, jak je popsáno, je ten, že prohlášení při narovnání je doznáním, a tudíž jím je i při prohlášení v dohodě o vině a trestu. U druhého pohledu, aby prohlášení v dohodě bylo totožné jako u prohlášení u narovnání, ale současně nešlo o doznání, musíme na doznání nahlížet nikoli ve světle výše uvedené definice, ale tak, že zákonodárce tímto doznáním měl na mysli uznání viny. Závěrem, aneb co tím nejspíš zákonodárce myslel, uvádím, při

[248] Viz polský trestní řád neboli Kodeks postępowania karnego.

[249] Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 30.03.2020].

[250] HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník*. [online] 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 30. 3. 2020].

prolnutí výchozích dvou tvrzení ve spojení s druhým pohledem vyplývá, že sousloví „*cítí se být vinen skutkem*“ znamená přiznání ke spáchání skutku, nikoli viny.

V monografiích a odborných článcích autoři rozlišují mezi prohlášením o spáchání skutku a uznání viny. Mým záměrem není tzv. hodit všechny do jednoho pytle ani zde vypisovat názory, které jednotliví z nich zastávají, ale nastínit ucelený pohled na tento rozdíl, který podle mého názoru z nich vyplývá. Drtivá většina autorů rozdíl mezi prohlášením o spáchání skutku a uznání viny zkoumá v souvislosti s otázkou, zda prohlášení obviněného o spáchaném skutku postačuje k tomu, aby soud mohl uznat jeho vinu ve výrokové části odsuzujícího rozsudku[251] a uložit mu za to trest. Prohlášení samo o sobě není dostačující, jelikož zde musí přistoupit další okolnost, a sice že zde nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení, které by vyplývaly z dosud opatřených důkazů a výsledků přípravného řízení. Trestní řád ovšem nijak rozsah tohoto dokazování nestanovuje (provázanost se zásadou vyhledávací), avšak s ohledem na povahu institutu dohody o vině a trestu se lze domnívat, že k prokázání skutkového stavu nemusí dojít na takové úrovni, jak tomu musí být v případě, kdy se soud rozhoduje, zda uzná obviněného vinným (vztah k zásadě materiální pravdy). Tudíž postačuje, aby výsledky přípravného řízení vedly k objektivnímu prokázání oprávněnosti trestního stíhání v kvalitě postačující k podání obžaloby.[252] Z právní úpravy nevyplývá, že by v řízení před soudem byl obviněný povinen přiznat svoji vinu. Naopak je výslovně stanoveno, že soud neprovádí dokazovaní při veřejném zasedání. Navíc k tomu, aby soud mohl přistoupit k uložení trestu musí dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu a pachatel musí být trestně odpovědný. Platí totiž *nullum crimen sine lege culpa*,[253] tj. bez zavinění není trestný čin, a *nulla poena sine lege*, tj. žádný trest bez zákona. Vina musí být prokázána, aby mohl být uložen trest.[254] K prokázání viny však při využití institutu dohody o vině a trestu nedochází, protože zde postačuje již zmíněna neexistence důvodných pochybností o pravdivosti prohlášení o spáchání skutku. Soud tedy podle dohody uloží trest čili jej uloží bez právního základu – viny.

Při posuzování prohlášení o spáchání skutku a uznání viny mezi nimi vidím rozdíl ze subjektivního (osobního vnitřního) pohledu. Při prohlášení o spáchání skutku obviněný pouze zhola konstatuje, že skutek spáchal. Ale při uznání viny projeví i určitý vztah ke spáchanému skutku, kdy k přiznání ke spáchání skutku přibude vnitřní uvědomění si nezákonnosti vlastního konání a nastoupení odpovědnostních

---

[251] Dohodu o vině a trestu není možné schválit jinak než odsuzujícím rozsudkem (§ 314r odst. 4 TŘ).

[252] ŠČERBA, F. a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 25.

[253] Srov. ŠPICAR, Přemysl. *Zavinění jako neodmyslitelná součást trestného činu?* Trestněprávní revue. 2007, č. 5, s. 121. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2. 4. 2020].

[254] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1326.

následků. Podle mého názoru uznání viny *a maiori ad minus* zahrnuje i přiznání se ke spáchání skutku. Z právního hlediska však mezi nimi rozdíl neshledávám. V přiznání obviněného ke spáchání skutku, pro který je stíhán, se projeví i skutečnost, zda tak z hlediska zavinění učinil úmyslně, nebo nedbalostně. Navíc o jeho prohlášení nesmí existovat důvodné pochybnosti o jeho pravdivosti, které by vyplývaly z opatřených důkazů a výsledků přípravného řízení. Tudíž soud při schválení dohody nesmí mít pochybnosti o tom, že obviněný skutek spáchal úmyslně, pokud je pro naplnění dané skutkové podstaty trestného činu úmysl vyžadován. Pokud soud dohodu o vině a trestu neschválí k prohlášení se nepřihlíží, tudíž se na něj hledí jako by nebyl vinen. V rámci úvah *de lege ferenda* považuji za vhodné použití „uznání viny", jelikož se vina musí vztahovat k určitému skutku a při uznání viny se obviněný přiznává i ke skutku, za jehož spáchání se cítí vinen. Nebo druhým návrhem je změna právní úpravy po vzoru zdrojů, ze kterých vychází, čili po vzoru slovenské a polské úpravy, tedy aby obsahem prohlášení obviněného bylo přiznání se ke spáchání skutku i uznání svojí viny.

Další potíže mezi dohodou a presumpcí neviny nastávají, nedojde-li k jejímu sjednání. V případě, kdy je dohoda sjednána, prohlášení obviněného je použitelné jako důkaz, ale pokud ke sjednání nedojde, pak se uplatní poslední věta ustanovení § 175a odst. 7 TŘ podle které, provede státní zástupce záznam do protokolu o tom, že k dohodě o vině a trestu nedošlo, a nadále se k prohlášení viny učiněném obviněným nepřihlíží. Zde se zákonodárce snažil o zachování zásady presumpce neviny a významné záruky obviněného pro další řízení. Za povšimnutí stojí formulace „*prohlášení viny*", o prohlášení viny není v rámci právní úpravy dohody o vině a trestu ani zmínka. Podle mého názoru se jedná o terminologickou nepřesnost a zákonodárce tím nejspíš zamýšlel vyjádřit, že se nepřihlíží k prohlášení obviněného o spáchaném skutku, aby na něj mohlo být nahlíženo tak, jako by k jednání o dohodě ani nedošlo. Tvrzení, že se jedná o terminologickou nepřesnost, podporují dvě skutečnosti. První, že zákonodárce (jak jsem již uvedla výše) pojmy prohlášení o spáchání skutku a prohlášení viny nerozlišuje. Druhá, obdobnou úpravu následků obsahuje i neschválení narovnání (další typ odklonu), kdy se nepřihlíží k prohlášení o spáchání skutku (nikoli prohlášení viny).[255] Abych se vrátila k ustanovení § 175a odst. 7 TŘ. Tím, že státní zástupce je povinen učinit záznam do protokolu, který je součástí spisu, jež je povinen připojit k podané obžalobě (§ 176 odst. 1 TŘ). Soud se tedy dozví, zda měl obviněný zájem na sjednání dohody o vině a trestu, zda prohlášení o spáchání skutku učinil. Domnívám se, že pro soudce bude velmi náročné oprostit se od tohoto uskutečněného prohlášení, čímž by mohla být při rozhodování záruka obviněného oslabena.

[255] Srov. ustanovení § 314 TŘ.

4.4 Zásada presumpce neviny v judikatuře českých soudů

Tato podkapitola obsahuje několik vybraných soudních rozhodnutí, které se vztahují k presumpci neviny, a zároveň se nejedná o judikáty, které již byly v rámci kapitoly zmíněny.

Nález Ústavního soudu III. ÚS 1301/13 ze dne 15. 12. 2015 se zabývá otázkou ponechání obviněného ve vazbě v případě, kdy mu má být s velkou mírou pravděpodobnosti uložen podmíněný trest odnětí svobody, a zároveň je ukázkou interpretační funkce zásad. Skutečnost, že je obviněný držen ve vazbě, neznamená, že je vinen nebo že je jeho vina předjímána. Musí však existovat některý z vazebních důvodů uvedených v § 71 odst. 1 TŘ. Jelikož vazba představuje značný zásah do osobní svobody, je nutné od ní upustit v případě, kdy trvání vazby ztratí opodstatnění (§ 71 odst. 2 TŘ). Pouze výjimečně můžeme omluvit o omezení obviněného na svobodě předtím, než má být vynesen rozsudek, pokud to nevyžaduje závažnost věci a osoba obviněného jeho izolaci při pravděpodobném potvrzení viny rozsudkem soudu. Jestliže by jednotlivci během vyšetřování nebo trestního stíhání museli být vystaveni většímu omezení, než jaké jim hrozí v případě, kdy budou uznáni vinnými, a neodůvodňoval by to ani silný veřejný zájem, jednalo by se o porušení zásady proporcionality i presumpce neviny, jelikož negativní dopady uložené vazby mají vliv také na čest a osobní pověst obviněného, které je nutné chránit. Tedy s ohledem na zásadu přiměřenosti a presumpce neviny jsou soudy povinny vykládat ustanovení § 71 odst. 2 písm. b) TŘ ve spojení s § 68 odst. 4 TŘ (kvalifikovanými důvody vazby) restriktivně. Zájem na ponechání obviněného ve vazbě klesá, pokud mu nehrozí nepodmíněný trest odnětí svobody. Na druhou stranu zesílení tohoto zájmu odůvodňuje potřeba účinné ochrany poškozených, jež vyžaduje konkrétní specifikaci zájmu, který je potřeba chránit, a důvodů, proč je tento zájem ohrožen.

K institutu vazby se váže i další nález Ústavní soudu I. ÚS 603/07 ze dne 7. 6. 2007, který se týká posuzování důvodů dalšího trvání vazby. Aby mohlo být rozhodnuto o pokračování vazebního omezení svobody (§ 72 TŘ), musí zde stále trvat některý z důvodů vazby podle § 67 TŘ. Na rozhodnutí, která jsou činěná v přípravném řízení musí být kladena přísná měřítka, pokud přitom dochází k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod, například vazbou je zasahováno do osobní svobody. Rozhodování o vazbě se odehrává v rovině pravděpodobnosti, pokud však v průběhu řízení nejsou „*konkretizovány a precizovány původní indicie,*“ které odůvodňují stíhání obviněného, pak na základě takového odůvodnění nelze rozhodnout o pokračování vazby. Pokud soud rozhodne o důvodnosti trvání vazby, aniž by zde trval důvod, přičemž musí přihlédnout a zhodnotit např. podloženost závěru o podezření z trestného činu nebo chování po propuštění z vazby v jiné věci, jedná se o porušení zásady presumpce neviny a zásah do osobní svobody podle čl. 8 odst. 1 Listiny.

Na presumpci neviny je možné nahlížet také jako na protiváhu trestního stíhání. Tento pohled uvedl Ústavní soud v usnesení IV. ÚS 12/95 ze dne 14. 6. 1995.

Jelikož s trestním stíháním jsou spojena určitá omezení práv, tak se tak musí stát pouze z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Zásada presumpce neviny právě kompenzuje toto omezení, a to i během přípravného řízení. Vina obviněného může být prokázána pouze na základě skutečností, které budou zjištěny bez důvodných pochybností za pomocí procesních prostředků.

Zásada presumpce neviny může mít například i vliv na konání voleb. Nejvyšší správní soud ve svém usnesení Vol 155/2013-11 ze dne 27. 11. 2013 se věnoval otázce neplatnosti volby poslance z důvodu zahájení trestního stíhání. S ohledem na zásadu presumpce neviny nemůže být podání trestního oznámení na poslance překážkou ani podmínkou výkonu pasivního volebního práva. Navíc Ústava ani zákon o volbách do Parlamentu České republiky[256] nebrání osobě, proti které bylo zahájeno trestní stíhání nebo která již byla trestána (i pokud by se jednalo o nepodmíněný trest odnětí svobody), aby kandidovala, příp. byla zvolena.

4.5 Kolize s jinou zásadou, příp. průlom

V podkapitole popisující projev zásady presumpce neviny v přípravném řízení jsem zmínila v souvislosti s problematikou medializace trestních kauz, že není výjimkou, že se zásada presumpce neviny dostává do konfliktu s ústavní zásadou svobody projevu a právem na informace (čl. 17 odst. 1 a 3 Listiny). Ačkoli právní úprava zaručuje určitou míru ochrany, i tak je ochrana presumpce neviny před zásahy ze strany sdělovacích prostředků v moderní společnosti jedním z velkých problémů.[257]

Ve vztazích subjektů, jež jsou vůči sobě v rovném postavení, tj. v horizontálních právních vztazích, je zásada presumpce neviny jedním z důvodů, pro které je možno omezit svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace (čl. 17 odst. 4 Listiny a čl. 10 Úmluvy). Tím má být zamezeno tomu, aby svoboda projevu nezasahovala do trestního řízení a tím nevyvolávala pochybnosti o nestrannosti a nezávislosti orgánů činných v trestním řízení a aby nebyla ohrožena důvěra v rozhodování soudní moci. Zásada presumpce neviny představuje i jednu ze záruk spravedlivého procesu. Právní úprava zásady presumpce neviny je obsažena v čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 2 Úmluvy, nicméně v obecnější rovině je již obsažena v čl. 10 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy.[258] Svoboda projevu (čl. 10 Úmluvy) zahrnuje nejen svobodu informace sdělovat, ale také je přijímat. Čl. 6 odst. 2 Úmluvy nemůže fungovat jako nepropustná brána mezi informacemi o probíhajícím trestním řízení a veřejností. Od orgánů činných v trestním řízení se však vyžaduje, aby při sdělování dodržovaly diskrétnost a

[256] Zde viz propojení ustanovení čl. 19 odst. 1 Ústavy, § 2 odst. 2 TŘ, § 2 a § 25 zákona o volbách do parlamentu České republiky.

[257] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 131.

[258] Nález Ústavního soudu ze dne 23. června 2015, sp. zn. II. ÚS 577/13.

postupovaly zdrženlivě, tudíž dodržovaly zásadu presumpce neviny.[259] Svoboda projevu by neměla způsobovat, aby byl očima veřejnosti kdykoli shledán fakticky vinným, aniž by se mohl proti obviněním vznesených na jeho osobu efektivně bránit. Obviněný je uznán vinným na základě pravomocného odsuzujícího rozsudku, tudíž závěr o jeho vině musí být prokázán adekvátním způsobem v trestním řízení a nesmí odviset od veřejného mínění ani jím nesmí být nijak ovlivňován. S tím souvisí i veřejné diskuze, které ačkoli nesmí být vedeny ve smyslu, že obviněný je vinen, aniž by byl vynesen rozsudek, mohou se vyjadřovat přímo k otázce viny, tj. jestli se obviněný jednáním dopustil trestného činu apod., ale opět to neznamená, že se osoba jistě dopustila trestného činu.[260] Státní orgány by měly při uveřejňování informací používat korektní termíny. Problémy jsou právě často vyvolány nesprávně použitými výrazy ať už ze strany médií nebo kohokoliv jiného, které mají negativní dopad na osobu obviněného (př. vnímání v okruhu nejbližších osob, ztráty důvěry). Informace, že osoba spáchala trestný čin (čímž je myšleno, že se tato osoba dopustila protiprávního jednání, které je společensky škodlivé a které není akceptovatelné), je naprosto odlišná od informace, podle které je proti této osobě vedeno trestní stíhání. Z pohledu veřejnosti první z nich už předjímá vinu obviněného, zatímco u druhého evokuje, že jsou otevřeny obě možnosti (spáchání/nespáchání). Na jednu stranu jsou orgány činné v trestním řízení povinny poskytovat informace veřejnosti o své činnosti, ale na druhé straně zde existuje možnost zcela legitimní kritiky její činnosti veřejností. Svoboda projevu tedy funguje také jako prostředek veřejné kontroly činnosti těchto orgánů. Působí na orgány zejména v tom směru, aby řádně odůvodňovaly svá rozhodnutí, a tak dosáhly respektování jejich závaznosti a akceptace jako spravedlivých a věcně správných.[261]

V souvislosti s touto problematikou mi přijde vhodné zmínit rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Tourancheau a July v. Francie*, ve kterém se novináři domáhali porušení práva na svobodu projevu podle čl. 10 Úmluvy. Soud nejprve zdůraznil, jakou základní roli plní tisk ve společnosti – „hlídacího psa demokracie". Tisk je povinen sdělovat informace týkající se veřejného zájmu, přičemž do něj lze zařadit i výkon spravedlnosti. Určité hranice však překročit nesmí, např. záměrně poškozovat pověst nebo zveřejnit tajné informace. Při šíření informací by měli novináři jednat v dobré víře tak, aby poskytovali především „přesné a spolehlivé" informace, a přitom dodržovat novinářskou etiku. Soud dále zdůraznil, že novináři jsou povinni respektovat presumpci neviny, pokud chtějí komentovat trestní řízení, protože i takové komentáře mohou mít negativní vliv na „fair proces" nebo na ohrožení důvěry veřejnosti k nezávislosti soudů. Nesmí se zapomínat ani na povinnosti a odpovědnost, které na sebe kdokoli při výkonu svobody projevu přebírá. V každém

[259] HERCZEG, Jiří. *Mediální odsouzení a presumpce neviny*. Trestněprávní revue. 2016, č. 10, s. 226.

[260] Nález Ústavního soudu ze dne 23. června 2015, sp. zn. II. ÚS 577/13.

[261] Nález Ústavního soudu ze dne 23. června 2015, sp. zn. II. ÚS 577/13.

případě je nutné individuálně posuzovat, zda zájem na informování veřejnosti má převážit nad povinností ctít presumpci neviny.[262]

Během celého trestního řízení je podstatné chránit osobnost osoby, proti níž se řízení vede. Míra přípustnosti zásahu do osobnostních práv, tedy i zásah do presumpce neviny, se u jednotlivých osob liší. Vyšší zásah musejí strpět osoby, které samy podrobují otázku své viny veřejným diskuzím,[263] nebo také osoby veřejně činné i pokud jde o informování veřejnosti o jejím trestním stíhání.[264] Skutečnost, že je proti někomu vedeno trestní řízení, sice neznamená, že se osoba trestného činu dopustila, ale většinou má negativní dopad na jeho soukromou sféru. Zároveň však se trestním řízení umožňuje této osobě, aby se bránila a mohlo tak být očištěno její jméno a pověst. Zprošťující pravomocný rozsudek, kterým se konstatuje nevina osoby, příp. nepodloženost tvrzení o její vině, by měl představovat určitou formu satisfakce vůči veřejnosti. Aby ale presumpce neviny mohla řádně plnit i funkci ochrany osobnosti, musí být zásada presumpce neviny takto ukotvena nejen v právnické oblasti, ale také v laické veřejnosti.[265] A právě v tomto vidím problém současné společnosti. Laická veřejnost podle mého názoru věnuje více pozornosti spíše tomu, že proti osobě (fyzické i právnické) bylo zahájeno trestní řízení, čímž si k ní přiřadí „nálepku – problematická" a začne se k ní chovat minimálně méně důvěřivě, než že by přihlížela ke zprošťujícímu rozsudku nebo k zastavení trestního stíhání. Presumpce neviny je tak výrazně zasažena.

Zásada presumpce neviny může také kolidovat se zásadou rychlosti trestního řízení. Podle zásady rychlosti jsou orgány činné v trestním řízení povinny projednávat trestní věci urychleně bez zbytečných průtahu. Žádná maximální, průměrná nebo minimální doba řízení není stanovena a ani ji není možné numericky určit. Délka trvání trestního řízení se odvíjí od objektivních kritérií, tj. charakter projednávané věci, konkrétní okolnosti, složitost věci, ochota spolupráce obviněného (obžalovaného) aj. K tíži orgánům činným v trestním řízení nelze přičítat prodlužování délky řízení z důvodu uplatňování procesních práv osoby, proti níž se řízení vede. To neplatí, pokud se prodlužuje řízení s odkazem na potřebu získání více informací ze zahraničí. Zde je stát povinen zajistit funkční a rychlou právní pomoc.[266] Důvodem k průtahům nemůže být fakt, že se obviněný nepřiznal ke své trestné činnosti. Pro

---

[262] HERCZEG, Jiří. *Ochrana presumpce neviny a mediální zpravodajství v Rakousku*. Trestněprávní revue. 2013, č. 7, s. 113. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 10.4.2020].

[263] Nález Ústavního soudu ze dne 23. června 2015, sp. zn. II. ÚS 577/13

[264] Srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. července 1986, Lingens proti Rakousku, ve věci stížnosti č. 9815/82.

[265] Nález Ústavního soudu ze dne 23. června 2015, sp. zn. II. ÚS 577/13.

[266] Nález Ústavního soudu ze dne 19.1.2005, sp. zn. I. ÚS 641/04.

obviněného platí, čím déle trvá řízení, tím hůře lze dostát nenarušování presumpce neviny.

5 Zásada materiální pravdy

5.1 Pojem, význam a prameny

Cíl činnosti orgánů činných v trestním řízení, který vyplývá z § 1 odst. 1 TŘ, spočívá v nalezení pravdy o skutku, v němž je spatřován trestný čin a jež je předmětem trestního řízení, a to z hlediska skutečností, které jsou pro rozhodnutí soudu podstatné. Trestní řízení tedy musí být upraveno tak, aby poskytovalo dostatečné záruky toho, že v něm budou zjištěny podstatné okolnosti trestného činu v souladu se skutečností.[267] Nutno podotknout, že ačkoli se kvalitativní požadavky na zjišťování skutkového stavu různí podle jednotlivých modelů trestního řízení, mohou mít význam pouze v kontextu s dalšími zásadami konkrétního modelu trestního řízení.[268]

Novela provedená zákonem č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád, provedla jednu z nejvýznamnějších změn v trestním řádu v průběhu devadesátých let minulého století.[269] Tzv. zásada objektivní pravdy[270] byla nahrazena zásadou zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností.[271] Tento poněkud dlouhý název přesně vyjadřuje obsah a zároveň i odlišnost od zásady objektivní pravdy. Rozhodla jsem se v dále v diplomové práci používat pojem zásada materiální pravdy chápaném ve smyslu obsahu zásady zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností.[272] Někteří teoretici i praktici volí označení zásada zjištění skutkového stavu

---

[267] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 117.

[268] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 195.

[269] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 121.

[270] Do 31. prosince 1993 byl § 2 odst. 5 TŘ upraven takto: „*Orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci, a při svém rozhodování z něho vycházejí. Objasňují se stejnou pečlivostí okolnosti svědčící proti obviněnému i okolnosti, které svědčí v jeho prospěch, a provádějí v obou směrech důkazy, nevyčkávajíce návrhu stran. Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat a všemi dosažitelnými prostředky ověřit všechny okolnosti případu.*“ Viz zákon č. 141/1961, trestní řád, ve znění účinném do 31.12.1993.

[271] Její znění v § 2 odst. 5 TŘ, které bylo ještě upraveno novelou zákonem č. 265/2001 Sb., je následující: „*Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí (...)* “

[272] Obdobně tak postupoval například Fenyk a kol. v knize Trestní právo procesní. a sice z důvodu, že pojem materiální pravda tak, jak byl v historii trestního procesu formulován Storchem a další

bez důvodných pochybností z důvodu jejího celkového znění v § 2 odst. 5 TŘ,[273] jehož všechny části vedou k jejímu naplnění, a které z hlediska účelu trestního řízení představuje přesné vymezení jednoho z cílů trestního procesu.[274] Domnívám se, že ať je tato zásada pojmenována jakkoliv, tak z jejího obsahu vyplývá, že k rozhodnutí je potřeba objasnit skutkový stav tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti, a tudíž *(a contrario)* k rozhodnutí nepostačuje pouhá pravděpodobnost.[275]

Obdobně jako Šámal konstatoval Fenyk a kol. následující: „*[p]odle našeho názoru je zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí, vyjádřením cíle trestního procesu*“, což ale dále rozvedli tak, že: „*[v]olba prostředků k dosažení tohoto cíle, nemůže mít takový charakter, aby ho ve své podstatě negovala. Jestliže zákonodárce umožňuje zavedení nových institutů (...) měl by zároveň stanovit určité záruku, aby (...) nebyly v rozporu se zásadou materiální pravdy (v rozporu s cílem cesty)*“.[276] Z jejich vyjádření jsem poněkud zmatena. Z první uvedené věty jsem nabyla dojmu, že odlišují cíl trestního procesu od zásady materiální pravdy, která má ovšem stejný obsah. Poté je ale uvedeno, že záruky by měly zajistit, aby nově zavedené instituty (př. dohoda o vině a trestu) nebyly v rozporu se zásadou materiální pravdy, k čemuž je v závorce dodáno „v rozporu s cílem cesty“, z čehož mi vyplynul úplný opak, tj. že zásada materiální pravdy je zároveň cílem trestního procesu. Vzhledem k těmto dvěma odlišným pohledům mi nezbývá než uvést vlastní názor. Domnívám se, že označovat zásadu, doslovně vzato, jako cíl trestního řízení, není z teoretického hlediska korektní. Zásada materiální pravdy vymezuje povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat v souladu se svými právy a povinnosti, které jim stanoví trestní řád, tak, aby byl naplněn cíl, tj. zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Tudíž zásada materiální pravdy v sobě obsahuje i jeden z cílů trestního procesu a je podle mého názoru i určitou instrukcí pro postup orgánů činných v trestním řízení, jež jim určuje, kterým směrem mají být uplatňována jejich práva a povinnosti, kdy při jejím dodržení dochází k naplnění jednoho z cílů trestního procesu, v čemž je spatřován její hlavní význam.

---

klasiky, např. Glaserem, vyjadřoval rozdíl od zjišťování formální pravdy v jiných procesech. Dalším důvodem byla snaha zdůraznit, že v trestním řízení je zjišťován široký okruh skutkových i právních okolností. In: FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 117.

[273] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 118.

[274] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 121.

[275] Obdobný názor vyslovil Fenyk, viz FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 119.

[276] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 119.

Vzhledem ke svému vymezení úzce souvisí s dalšími zásadami, např. se zásadou vyhledávací, zásadou presumpce neviny nebo i se zásadou zajištění práva na obhajobu. Pro zásadu materiální pravdy zásada vyhledávací představuje záruku jejího zjištění a přispívá k jejímu prosazení.[277] Zásada zajištění práva na obhajobu směřuje k naplnění zásady materiální pravdy tím, že je v ní vyjádřen požadavek *„výlučně jednostranně zaměřené činnosti ve prospěch obviněného (podezřelého) za využití zákonných prostředků“*.[278] Jedná se o činnost, kterou se má přispět ke zjištění skutkového stavu věci, ale pouze ze strany příznivé pro obviněného (podezřelého), např. zmírnit trest, upustit od potrestání. V tomto významu právo na obhajobu plyne také ze zájmu státu na zjištění pravdy.[279] V zásadě materiální pravdy se projevuje také zásada zákonnosti trestního stíhání, kdy při zjišťování skutkového stavu mají orgány činné v trestním řízení možnost využívat oprávnění, která jim přiznává trestní řád, ale také musí respektovat povinnost, které jim ukládá trestní řád.[280]

U zásady materiální pravdy je nezbytné nejen pochopit, co je vlastně tou materiální pravdou, ale také ji umět porovnat s pravdou objektivní nebo formální. Základem všech tří pojmů, které budou v následujících odstavcích postupně vymezeny, je pravda. Z filozofického hlediska lze pravdu vymezit jako shodu obsahu našich soudů s objektivní realitou. Jelikož pravda patří mezi abstraktní pojmy, nemůže být vlastností událostí, předmětů nebo stavů, ale je pouze vlastností utvořených soudů, teorií a názorů. Soudům o událostech, předmětům nebo stavům můžeme přiřknout vlastnost „být pravdivý“, narozdíl od představ, vjemů nebo pojmů, o kterých můžeme uvažovat pouze ve smyslu jejich adekvátnosti nebo neadekvátnosti k určité skutečnosti. Pravda zjištěná v trestním řízení není a domnívám se, že ani nemůže být, pravdou absolutní. Soudce ke hledání pravdy o trestném činu, resp. skutku, ve velké míře využívá výpovědi svědků a obviněných, tj. takových důkazních prostředků, na kterých se podílí lidský faktor, což znamená odlišné schopnosti ve vnímání, zapamatování a reprodukce, nemluvě o vědomě nepravdivých výpovědích. S ohledem na uvedené se jeví vhodné požadovat po orgánech činných v trestním řízení nikoli pravdu absolutní, ale takovou, která se co nejvíce přiblíží k objektivní realitě, resp. tomu, co se skutečně stalo při trestném činu (dosažení tzv. praktické jistoty).[281] Dalším důvodem, proč nezjišťovat absolutní pravdu, je fakt, že v praxi je pak velmi obtížné nesklouznout ke snaze ovlivnit obviněného, jak se to dříve dělalo násilím, dnes by v úvahu spadalo například držení ve vazbě, vyvolávání atmosféry nejistoty a strach,

---

[277] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 153.

[278] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 94.

[279] REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 154.

[280] DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 12-13.

[281] Srov. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 149.

což by znamenalo určitý návrat inkviziční zásady *non refert quomodo veritas habeatur, dummodo habeatur* (na tom nezáleží, jakými metodami byla pravda získána, pokud byla získána).[282]

V historickém přehledu vývoje základních zásad trestního řízení jsem uvedla, že i naše socialistické trestní řízení bylo úzce zaměřeno na hledání pravdy. Uplatňovala se v něm zásada objektivní pravdy. Podle ní orgány (socialistického) trestního soudnictví měly usilovat o to, aby nalezly objektivní pravdu, tj. nepochybnost. naprostou a úplnou pravdu. Takové vytyčení požadavku na zjištění pravdy je charakteristické i pro inkviziční kontinentální proces.[283] Blíže k uplatňování této zásady v této době a jejím důsledkům odkazuji na zmíněnou kapitolu o historickém přehledu.

Termín „materiální pravda" označuje odchylný stav vyjádřený pojmem „formální pravda". Formální pravdou se rozumí pravda, která je za pravdu prohlášena, tj. to, co je za pravdu formální uznáno.[284] Zatímco v civilní procesu strany disponují s tím, které skutečnosti předloží soudu a které je tak potřeba dokázat, v trestním řízení musí být zjištěn skutečný děj, aby soud mohl rozhodnout (srov. výjimka § 314b odst. 2 TŘ).[285] Formální pravda měla úzkou souvislost se zákonnou teorií průvodní. Tato teorie určovala hodnověrnost jednotlivých důkazních prostředků, kdy korunním důkazem bylo doznání. Materiální pravda ale souvisí s volným hodnocením důkazů, podle které orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení s pečlivým uvážením všech okolností případu, a to jak jednotlivě, tak v jejich souhrnu.[286] Pojem „materiální pravda" je tedy používán jako označení pro zjišťování podkladů důležitých pro rozhodnutí, pro postup při tomto zjišťování a pro možnost zjišťovat skutkový stav.[287]

Zásadu materiální pravdy můžeme zařadit mezi meziodvětvové zásady. Její původ je sice spatřován v odvětví trestního práva, ale přijetím nového správní řádu z roku 2004 se dostala i do jeho znění.[288] Povšimněte si jejich podobného znění: *„[n]evyplývá-li ze zákona něco jiného, postupuje správní orgán tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro soulad jeho úkonu s požadavky uvedenými v § 2,"* (§ 3 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu). Z hlediska dělení zásad podle toho, jakému stádiu řízení jsou vlastní, je její

---

[282] ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 35-39.

[283] Tamtéž, s. 34.

[284] PIPEK, Jiří. *Nad paragrafem 2 odstavec 5, věta první, trestního řádu*. Soudní rozhledy. 1999, roč. 5, č. 8, s. 410.

[285] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 148.

[286] Viz § 2 odst. 6 TŘ.

[287] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 149.

[288] ŠIMEK, Jaroslav. *Zásady materiální a formální pravdy ve správním řízení – jejich úprava a použití* [online]. E-polis.cz, © e-Polis.cz, publikováno 7. října 2016. [cit. 1.6.2020].

zařazení obtížné. Někteří ji považují za zásadu samostatně stojící[289] a jiní ji uvádí jako další samostatnou skupinu.[290] Podle mého názoru je dělení podle Kratochvíla vhodnější zejména z důvodu, že rozdělení na zásady společné celému trestnímu řízení, zásady zahájení trestního řízení a zásady dokazování představují skupiny zásad zastřešující zásady další, zatímco zásada materiální pravdy a zásada veřejnosti jsou zásadami relativně samostatnými, které se prolínají s konkrétními zásadami spadajících do těchto skupin podle toho, v jakém stádiu trestního řízení se nacházejí. Zásada materiální pravdy patří mezi zásady zakotvené v trestním řádu, konkrétně § 2 odst. 5. V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže a v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim není sice výslovně vymezena, ale je na ni odkazováno prostřednictvím § 1 odst. 3 ZSVM a § 1 odst. 2 TOPO. Jelikož tyto zákony neobsahují jinou, příp. bližší úpravu, uplatní se subsidiárně trestní řád. Právní úpravu zásady materiální pravdy nenalezneme ani v Evropské úmluvě o lidských právech ani v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. Ačkoli není výslovně zakotvena v Listině základních práv a svobod, je součástí práva na spravedlivý proces, a tudíž její porušení znamená i porušení tohoto práva (viz nález Ústavního soudu ze dne 5.9.2017, sp. zn. II. ÚS 3307/14).

5.2 Projev zásady materiální pravdy v trestním řízení

Zásadu materiální pravdy (§ 2 odst. 5 TŘ) přinesla novela zákonem č. 292/1993 Sb. ve znění: „*Orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí (...)*.“ Nahradila tím zásadu objektivní pravdy, podle které měly orgány činné v trestním řízení povinnost provádět dokazování i k bezvýznamným okolnostem činu, a tudíž bylo velmi obsáhlé a zdlouhavé. Toto znění umožňuje správnou koncentraci na otázky podstatné a zásadní povahy, přičemž se orgány nemusejí zabývat skutečnostmi, jež nejsou pro dané rozhodnutí podstatné. [291]Její podoba se ještě změnila přijetím zákona č. 265/2001 Sb., který v návaznosti na změnu zásady vyhledávací pozměnil i znění zásady materiální pravdy a dal jí obsah, s jakým ji známe dnes, a to: „*[o]rgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich*

[289] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 109.

[290] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 95.

[291] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 123.

rozhodnutí.“ Dalším důvodem této úpravy byla snaha vyjádřit, jako reakci na posílení postavení stran v řízení před soudem, že strany důkazy jenom nenavrhují, ale také je mohou předkládat a provádět.[292]

U předchozích dvou zásad popsaných v této diplomové práci jsem jejich projev v trestním řízení rozdělila na projev v přípravném řízení a v řízení před soudem. Avšak s ohledem na obsah zásady materiální pravdy jsem usoudila, že v jejím případě tak učinit nemohu. Jednak proto, že v sobě obsahuje jeden z cílů trestního procesu, který už jen z podstaty není dělitelný na jednotlivá stádia, a jednak proto že již v rámci činnosti orgánů činných v trestním řízení související se zásadou vyhledávací dochází k naplňování zásady materiální pravdy a ta byla podrobně popsána v podkapitole 4.2., na kterou tímto odkazuji. Nicméně se dá říci, že v každém stádiu trestními řízení nabývá zásada materiální pravdy jiného obsahu ve smyslu, že je vyžadován jiný stupeň pravděpodobnosti, resp. jistoty, pro další postup v řízení. Jinými slovy platí, že čím více je objasněn skutkový stav věci, tím dále lze v trestním stíhání postupovat, přičemž se zde projevuje rostoucí potenciál, kdy s rostoucím rozsahem, v němž je skutkový stav věci objasňován, roste i naplnění zásady materiální pravdy z kvantitativní i kvalitativní stránky.[293] V této podkapitole se tedy budu věnovat zejm. tím, jak trestní řád zajišťuje dosažení cíle zjistit skutkový stav věci bez důvodných pochybností, jaké požadavky vyplývají z § 2 odst. 5 TŘ, dále také důvodnými pochybnostmi, rozhodnutím soudu a dalšími tématy s tím souvisejícími.

Naplnění cíle „*zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí*“,[294] zajišťuje trestní řád několika způsoby. Zaprvé formuluje systém základních zásad. Jednotlivé zásady nepůsobí pouze samostatně, ale v souvislosti s ostatními, tudíž každá z nich více či méně napomáhá k dosažení tohoto cíle. Dále trestní řád upravuje postup řízení, a to jak jeho jednotlivá stádia, tak jednotlivé procesní úkony prováděné v rámci nich způsobem, aby bylo možné cíle dosáhnout. A nakonec v § 2 odst. 5 ve spojení se souvisejícími ustanoveními trestního řádu ukládá povinnost orgánům činným v trestním řízení objasňovat stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného i bez návrhu stran, přičemž této povinnosti nejsou zbaveny ani při doznání obviněného, také ukládá státnímu zástupci povinnost dokazovat vinu obžalovaného, stranám možnost navrhovat a provádět důkazy a soudu povinnost doplnit dokazování v rozsahu potřebném pro rozhodnutí.[295] Domnívám se, že trestní řád zajišťuje naplnění cíle i tím,

---

[292] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 121.

[293] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 199.

[294] Viz § 2 odst. 5 TŘ.

[295] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 124.

že neumožňuje při pochybnostech vycházet z nevyvratitelných domněnek a fikcí nebo že neobsahuje úpravu o koncentraci řízení (užívané u tzv. zásady formální pravdy).[296]

Ve znění zásady materiální pravdy, § 2 odst. 5 věta první, jsou obsaženy tři různé požadavky na to, aby byl zjištěn skutkový stav bez důvodných pochybností. Prvními dvěma požadavky jsou požadavek na předmět dokazování a požadavek na rozsah dokazování, které spolu úzce souvisí. Podle zásady materiální pravdy mají být dokazovány pouze skutečnosti důležité pro zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí. Dokazování skutečností, jež nejsou pro trestní řízení významné, by jen zbytečně prodlužovalo dobu pro vydání rozhodnutí. Jedná se o odraz zásady hospodárnosti a zásady minimalizace zásahu veřejné moci do soukromé sféry jednotlivců.[297] Třetí požadavek se týká kvality skutkových zjištění. Aby byl naplněn účel trestního řízení, je nezbytné pravdivě zjistit podstatné skutečnosti důležité pro rozhodnutí o předmětu řízení. Jejich pravdivé poznání je základem pro soudní rozhodnutí. Jinými slovy skutkový stav musí být zjištěn úplně, spolehlivě, v souladu s realitou a mimo důvodnou pochybnost.[298]

Zakotvení „důvodných pochybností" v zásadě materiální pravdy představuje kritérium, pomocí kterého lze oddělit prakticky jisté poznatky od poznatků pravděpodobných,[299] u kterých je potom nutné uplatnit pravidlo *in dubio pro reo*.[300] Důvodné pochybnosti se nevztahují pouze ke zjištění skutkového stavu, ale také k možnosti vyhledat a provést další důkazy, které by mohly mít vliv na výsledek dokazování.[301] Zákonodárce tyto důvodné pochybnosti nijak blíže nespecifikoval. Souhlasím zde s názorem Šámala a kol., kteří za důvodnou pochybnost považují takovou, která by způsobila, že by orgán činný v trestním řízení po objektivním, nestranném a pečlivém zhodnocení dostupných důkazů nebyl přesvědčen o vině obžalovaného, tj. že by nemohl říci, zda se konkrétní skutečnost potřebná k naplnění skutkové podstaty trestného činu stala či nikoli. Nejedná se však o pochybnost imaginární, založenou na

---

[296] DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 14.

[297] Tamtéž, s. 12.

[298] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, s. 150.

[299] Zjistit pouhou pravděpodobnost u určité skutečnosti není úplně bezvýznamné, jak to mnohdy vyplývá, ale právě naopak může mít taková pravděpodobnost význam při postupu v řízení, například pro vyhledávání dalších důkazů, nikoli pro rozhodnutí. In: FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 118.

[300] Srov. DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 12.

[301] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 124.

rozmaru, náhodě nebo domněnce.[302] V praxi je tento výklad upřesněn judikaturou, kterou naleznete v podkapitole 5.4. U požadavků na jistotu je vhodné zvolit tzv. zlatou střední cestu, protože pokud soudce klade nízké požadavky na jistotu, tak zvyšuje nebezpečí justičních omylů, na druhou stranu pokud klade příliš vysoké požadavky na jistotu, nejednalo by se o praktickou jistotu, nýbrž teoretickou, což by justici paralyzovalo. Poznatek o tom, že určité tvrzení obsahuje prvky nejistoty, by měl být viděn jako výhoda, která vede ke kritičnosti vůči ostatním důkazům a k pečlivějšímu zkoumání, jež přispívá k dosažení pravdivého skutkovému zjištění.[303]

V rámci zjišťování skutkového stavu věci mohou nastat různé typy vad, které zakládají porušení zásady materiální pravdy. Můžeme je rozdělit na vady spočívající v porušení právní úpravy týkající se dokazování a na vady spočívající v porušení pravidel formální logiky. K první skupině vad se vztahují tři teoretické přístupy. První z nich reprezentuje zásada *non refert quomodo veritas habeatur, dummodo habeatur* čili na tom nezáleží, jakými metodami byla pravda získána, pokud byla získána. Jedná se o překonanou zásadu inkvizičního trestního procesu, jejímž cílem bylo dosáhnout fakticky věcně správných skutkových zjištění, což vedlo k opomíjení právní stránky věci a uplatňování i nezákonných důkazů, a tudíž dnes nemá své opodstatnění v prostředí demokratického právního státu. Druhý přístup vady týkající se dokazování nepovažuje automaticky bez dalšího za důvod pro odmítnutí důkazů, ale relativizuje je s ohledem na závažnost porušení limitů dokazování a možnosti jejich nápravy. Tento přístup tedy rozlišuje vady na nepodstatné (nemají vliv na účinnost důkazů) a podstatné (zakládají neúčinnosti důkazů). Neúčinnost je dále rozdělována na relativní nebo absolutní podle toho, zda je, nebo není možné vadu zhojit. Třetí přístup je naopak založen na ideji, že jakékoli porušení právních limitů vymezujících hranice pro postup orgánů při dokazování bez dalšího zakládá nepoužitelnost těchto důkazů a otázkou zůstává, jestli i důkazy odvozené od těchto neúčinných důkazů jsou také neúčinné (nepoužitelné). S druhým přístupem souvisí zásada volného hodnocení důkazů, která vyjadřuje *„právní rámec formálně-logických postupů a limitů zjišťování skutkového stavu, (...) samotní formálněprávní úprava podmínek zjišťování skutkového stavu věci je s to garantovat rámcovou právní konformitu, ale méně už věcnou správnost konečných zjištění.“*[304] Věcné správnosti lze dosáhnout pomocí pravidel a

[302] Srov. ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 185.

[303] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 122-123.

[304] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 200.

postupů formální logiky, čímž dojde k zajištění jednotnosti a předvídatelnosti vyvozování závěrů a tím i přezkoumatelnosti jejich věcné správnosti.[305]

Jelikož zjištění skutkové stavu bez důvodných pochybností je předpokladem ke správnému rozhodnutí, rozhodla jsem se na závěr věnovat právě jemu. Vzhledem k úzkému vztahu zásady vyhledávací a zásady materiální pravdy považuji za vhodné připomenout, že odpovědnost za zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností leží na orgánech činných v trestním řízení a nikoli na stranách, které však při dokazování v řízení před soudem hrají významnou roli. Meze dokazování stanovuje procesní orgán tak, aby mohl na základě zjištěného skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti, rozhodnout.[306] Nemůže se tedy spokojit s tzv. formální pravdou, tj. se souhlasným prohlášením stran o určité skutečnosti (srov. výjimku v § 314d odst. 2 TŘ).[307] Obviněnému musí být vina nepochybně prokázána, a tudíž i kdyby se obviněný doznal, nezbavuje to orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. [308] Soud nesmí usuzovat za vinu obviněného pouze na základě doznání (resp. výpovědi obviněného obsahující doznání) nepodloženého dalšími zjištěnými skutečnostmi.[309] Není možné vyloučit, že se obviněný dozná jen proto, aby kryl skutečného pachatele.[310] Proto je nutné doznání hodnotit v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů. Rozsudek soudu musí být založen na faktech, která nejen že budou přesně a úplně zjištěna, ale také budou prostá důvodných pochybností o své pravdivosti. Pouze takový rozsudek může mít morální váhu a působit jako akt spravedlnosti (viz rozsudek NS ČR 3 Tz 37/2018-21 ze dne 31.10.2018).

5.3 Institut dohody o vině a trestu v kontextu zásady materiální pravdy

Zásada materiální pravdy pravděpodobně patří mezi nejvíce diskutované zásady v souvislosti s dohodou o vině a trestu. Namísto toho, aby byl zjištěn skutkový stav bez důvodných pochybností, tak se státní zástupce s obviněným dohodnou na

[305] MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 199-206.

[306] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 124.

[307] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 117.

[308] Tamtéž, s. 118.

[309] Nález Ústavního soudu ze dne 16. června 2011, sp. zn. I. ÚS 864/11.

[310] DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 14.

skutkovém průběhu, tudíž výsledkem je „dohodnutá pravda". Jelínek to okomentoval tak, že „*zavádíme institut, který umožňuje, aby v trestním řízení se rozhodovalo nikoli o tom, co se stalo (...), ale o tom, na čem se příslušné subjekty dohodly, když uzavřely dohodu o vině a trestu, ...*".[311] Obdobně se k tomu vyjádřil i Ústavní soud Slovenské republiky, který přímo uvedl, že „*účelom inštitútu dohody o vine a treste je tzv. dohodnutá spravodlivosť, v rámci ktorej má súd obmedzené možnosti zaoberať sa skutkovým stavom veci*".[312] Takové pojetí je tedy v rozporu s ustanovením § 2 odst. 5 TŘ, podle kterého jsou orgány činné v trestním řízení povinny postupovat tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, přičemž této povinnosti nejsou zbaveny ani v případě doznání obviněného. Souhlasím s tvrzením Petry Zaoralové[313], že vhodně se k tomu vyjadřuje Musil, který říká, že „*uložení trestu se musí opírat o obecně akceptovatelné přesvědčení společnost, že soudem zjištění skutkový stav je v souladu se skutečností (...) a institut dohody o vině a trestu zásadu materiální pravdy hrubě deformuje tím, že přiznává institutu tzv. prohlášení viny zároveň poznávací funkci".*[314] Navíc se obviněný vzdává plnohodnotného prokázání všech skutečností tím, že s dohodou souhlasí. Zákon ani nepočítá s tím, že by měly být všechny skutkové okolnosti co nejpodrobněji prokázány. Podle ustanovení § 175a TŘ, které pro zahájení jednání o dohodě o vině a trestu stanovuje jako podmínku, že výsledky vyšetřování musejí dostatečně prokazovat závěr, že skutek se stal, je trestným činem a spáchal jej obviněný, můžeme usuzovat, že se zákonodárce snažil, aby procesní úprava zásady materiální pravdy byla s úpravou dohody o vině a trestu v co nejmenší kolizi.[315]

S institutem dohody o vině a trestu souvisí nejen zásada materiální pravdy, ale i zásada vyhledávací, která je hlavním prostředkem k jejímu naplnění. Uzavřít dohodu je možné pouze při neexistenci důvodných pochybností o pravdivosti prohlášení, která obviněný učinil (§ 175a odst. 3 TŘ). Rozsah, v jakém by mělo být dokazování provedeno, není ze zákona jasný[316] (na rozdíl od standardního trestního řízení s dokazováním, které má být provedené v takovém rozsahu, aby byl zjištěn skutkový stav

---

[311] JELÍNEK, Jiří. *Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící*. Bulletin advokacie. 2012, č. 10, s. 19-25.

[312] Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky ze dne 2.6.2011, sp. zn. IV. ÚS 219/2011-25.

[313] ZAORALOVÁ, Petra. *Institut dohody o vině a trestu a jeho rozpor se základními zásadami trestního řízení*. In: JELÍNEK J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 185.

[314] MUSIL, Jan. *Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení*. Kriminalistika. 2008, roč. 41, č. 1, s. 15.

[315] ZAORALOVÁ, Petra. *Institut dohody o vině a trestu a jeho rozpor se základními zásadami trestního řízení*. In: JELÍNEK J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu.* Praha: Leges, 2016, s. 185-186.

[316] Nález Ústavního soudu ze dne 29. února 2012, sp. zn. III. ÚS 2453/11.

bez důvodných pochybností, a tak bylo možné spravedlivě rozhodnout). Důvodová zpráva tento rozsah nijak blíže neurčuje, akorát naznačuje, že potřebný stupeň poznání o pachateli a trestném činu bude na jednu vyšší než u zahájení trestního stíhání, ale na druhou stranu nižší než při podání obžaloby. Z uvedeného vyplývá, že státní zástupce může s obviněným zahájit jednání o dohodě o vině a trestu nejen, pokud by výsledky vyšetřování postačovaly pro podání obžaloby, ale i pokud by důkazní situace byla slabší. Tímto pojetím je naplňována i snaha urychlit a zefektivnit trestní řízení.[317] Domnívám se, že výše uvedená úprava není vhodná u závažnějších zločinů a přečinů (resp. u těch s vyšší trestní sazbou), u kterých je v současné době možné dohodu o vině a trestu sjednat, protože u nich dochází k mnohem většímu prohloubení rozporu mezi zásadou materiální pravdy a dohodou o vině a trestu. Bylo by vhodné, kdyby u těchto trestných činů byly podmínky pro možnost zahájit jednání o dohodě přísnější, tj. pokud by výsledky vyšetřování postačovaly pro podání obžaloby. I tato možnost má ale svá úskalí, a to zmiňovanou rychlost řízení. S ohledem na složitější průběh trestné činnosti a jejího dokazování by nejspíš fáze vyšetřování trvala déle.

Dalším úskalím, které se dotýká vztahu mezi zásadou materiální pravdy a sjednáváním dohody o vině a trestu se je ingerence soudu. Mohou nastat situace, kdy skutkový stav není dostatečně zjištěn a kdy předložená dohoda není přiměřená z hlediska souladu se skutkovým stavem (§ 314r odst. 2 TŘ[318]), a tudíž soud dohodu neschválí. Na pojem *nepřiměřenosti* se zde můžeme dívat dvěma způsoby. Nepřiměřenost se může týkat buď otázky sankcionování, kdy navrhovaná sankce z hlediska druhu a výše není správně stanovena, nebo otázky skutkových zjištění, kdy tento pojem splývá s druhým důvodem neschválení, a to *nesprávností*. [319] Je tedy na uvážení soudu, zda shledá skutkový stav za dostatečně zjištění a dohodu za přiměřenou.

Podle mého názoru není možné dosáhnout úplného souladu zásady materiální pravdy s institutem dohody o vině a trestu už jen s ohledem na základní teoretická východiska pro jednání o dohodě o vině a trestu. Zde je nutno ocenit snahu zákonodárce, kdy na jednu stranu zavedl institut dohody o vině a trestu, aby trestní řízení zjednodušil a zrychlil („zkrátil cestu“), ale na druhou stranu poskytl určité záruky, aby takové zjednodušení nebylo ve velkém rozporu se zásadou materiální pravdy („v rozporu s cílem cesty“). Takovou zárukou je například § 314r odst. 2 TŘ, podle

---

[317] ZAORALOVÁ, Petra. *Institut dohody o vině a trestu a jeho rozpor se základními zásadami trestního řízení*. In: JELÍNEK J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 187.

[318] Ustanovení § 314r odst. 2 TŘ zakotvuje i další situace, za nichž soud dohodu neschválí, a vrátí ji usnesením do přípravného řízení.

[319] ZAORALOVÁ, Petra. *Institut dohody o vině a trestu a jeho rozpor se základními zásadami trestního řízení*. In: JELÍNEK J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 187.

kterého soud za určitých okolností dohodu neschválí. I přes všechna úskalí je zásada materiální pravdy nadále vůdčí zásadou trestního řízení.[320]

5.4 Zásada materiální pravdy v judikatuře českých soudů

V rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9. srpna 1930, sp. zn. Zm I 391/30, soud výstižně zobrazil vztah zásady materiální pravdy k zásadě vyhledávací a presumpce neviny, když konstatoval: *„[h]ledíc k zásadě oficiálnosti a materiální pravdy, musí se soud sám z povinnosti úřední starati o to, by byly vyšetřeny a zjištěny skutečnosti pro rozhodnutí důležité, a nemůže obžalovaného odsouditi, pokud nenabyl přesvědčení o jeho vině v příčině všech skutkových znaků trestného činu*". S ohledem na současnou právní úpravu můžeme konstatovat, že ke zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností lze dojít prostřednictvím vyhledávání a opatřování důkazů, které provádějí orgány činné v trestném řízení za součinnosti stran, a pokud ani po dokazování provedeném soudem nejsou pochybnosti odstraněny, musí být u těchto skutkových pochybností uplatněno pravidlo *in dubio pro reo* (srov. nález Ústavního soudu ze dne 30. května 2017, sp. zn. I. ÚS 1501/16). Závěr o vině obžalovaného nemůže být vysloven pouze na základě výpovědi jediného svědka, který její podobu několikrát během výslechu změnil, protože není prost důvodných pochybností (nebyl dostatečně zjištěn skutkový stav), a proto se aplikuje pravidlo „v pochybnostech ve prospěch".[321] Pokud by se ale jednalo o výpověď svědka, o jehož věrohodnosti nevznikly žádné pochyby, tudíž by z ní soud oprávněně vycházel, tak aby ke zjištění skutkového stavu věci dospěl bez pochyb (I. ÚS 387/2000).[322]

Při dokazování je nezbytné, aby byla dodržována kritéria stanovená pro naplnění zásady materiální pravdy.[323] Povinnost postupovat v souladu se svými právy a povinnosti se vztahuje i na státního zástupce. Jestliže je důkazní situace taková, že v podstatě existují dvě skupiny důkazů, z nichž lze učinit rozdílné závěry, je nezbytné provedení dalších dostupných důkazů, aby mohla být objasněna věrohodnost té které skupiny. Státní zástupce v přípravném řízení *„nemůže bez provedení takových důkazů aplikovat zásadu „v pochybnostech ve prospěch obviněných" tím, že takové důkazy neprovede a že skutečnosti, které mohly být na podkladě takových důkazů zjištěny, neuplatní v obžalobě, (...) to v posuzovaném případě znamená, že bez provedení důkazů (...) nutně přetrvávají důvodné pochybnosti o zjištěních vycházejících z jedné skupiny*

[320] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 119.

[321] Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. října 2011, sp. zn. 2 To 77/2011.

[322] Viz. nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2001, sp. zn. I. ÚS 387/2000.

[323] VAŠUTOVÁ, Vendula. *Specifika dokazování v odlišných právních procesech*. Právní rozhledy, 2011, roč. 19, č. 22, s. 796.

naznačených důkazů".[324] Takový postup je v rozporu s § 2 odst. 5 TŘ (zásadou materiální pravdy). Podle § 2 odst. 5 TŘ jsou orgány činné v trestním řízení povinny při naplňování zásady materiální pravdy dodržovat ustanovení trestního řádu a postupovat v jeho mezích při zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností. Jak ostatně Nejvyšší soud konstatoval „*[p]ožadavek zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybnosti nemůže být nikdy naplněn, jestliže při provádění důkazů dochází k porušování jednotlivých ustanovení trestního řádu, v důsledku čehož je např. důkaz proveden nezákonným způsobem a v dalším řízení k němu nelze přihlížet (srov. § 89 odst. 3 tr. ř).*[325] Jinými slovy, i pokud by byl za pomoci zásady vyhledávací zjištěn skutkový stav věci, nemohli bychom tento stav označit za prostý důvodných pochybností, pokud by při jeho objasňování nebylo postupováno v souladu s trestním řádem, tedy pokud by orgány činné v trestním řízení porušovaly práva a povinnosti umožňující jim tento stav zjistit.

Ústavní soud se k zásadě materiální pravdy často vyjadřuje v souvislosti s právem na spravedlivý proces nebo se zásadou presumpce neviny, zejm. z ní vyplývajícího pravidla *in dubio pro reo*. Ve svém nálezu ze dne 29. března 2000, sp. zn. II. ÚS 441/99, uvedl, že pokud v konkrétní věci proti tvrzení obviněného stálo opačné tvrzení poškozeného, existovala zde pochybnost o skutkovém stavu věci. Pokud tato pochybnost nebyla odstraněna, byla tím nejen dotčena zásada materiální pravdy, ale také tím byla „*vyloučena eventualita, nikoliv jistota, že při respektování zákonnosti procesu vedeného vůči stěžovateli mohla nakonec nastat taková důkazní situace, jež by znamenala povinnost rozhodnout v duchu zásady in dubio pro reo, (...). Jednalo se také o to, že uvedeným nezákonným postupem byla stěžovateli vzata možnost se vyjádřit k těm důkazům, které v důsledku zjištěných nezákonností nebyly provedeny*".[326] K tomu, že porušení zásady materiální pravdy je současně porušením práva na spravedlivý proces, Ústavní soud konstatoval: „*pokud dokazování v trestním řízení neprobíhalo v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů (...), příp. nebylo-li v řízení postupováno dle zásady oficiality, zásady vyhledávací, zásady materiální pravdy (...) a za respektování zásady presumpce neviny (...), dochází tím i k porušení práv zaručených čl. 36 odst. 1, případně i čl. 37 odst. 3 Listiny, ...*",[327] což potvrzuje, že součástí práva na spravedlivý proces je i právo na to, aby bylo spravedlivě rozhodnuto, což je možné pouze bude zjištěn skutkový stav bez důvodných pochybností.

Naplnění zásady materiální pravdy na jednu stranu znamená zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností, ale na druhou stranu nesmíme zapomenout, že jsou tím současně chráněny nevinné osoby proti riziku odsouzení. Při zjišťování skutkového stavu není možné dosáhnout stoprocentní jistoty, což pramení

---

[324] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 1994, sp. zn. 1 To 37/94.

[325] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2017, sp. zn. 3 Tdo 754/2017.

[326] Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2000, sp. zn. II. ÚS 441/99.

[327] Nález Ústavního soudu ze dne 5. září 2017, sp. zn. II. ÚS 3307/14.

z nejisté hodnověrnosti zdrojů poskytujících informace, i přesto se soud musí snažit dosáhnout alespoň tzv. praktické jistoty o souladu objektivní reality a jím učiněných skutkových zjištění. Pro spravedlivé rozhodnutí musí zjistit skutkový základ mimo důvodnou pochybnost. Důvodná pochybnost je taková, která *„u soudce po pečlivém, objektivním a nestranném zhodnocení všech dostupných důkazů nezpůsobí jeho nerozhodnost v závěru, že se konkrétní skutečnost naplňující znak trestného činu stal, a že by tedy nemohl říci, že získal ustálené přesvědčení o vině obviněného."*[328] Takový požadavek zvyšuje autoritu práva, vydaný rozsudek má tak určitou morální váhu a společnost jej nemůže nařknout, že jde o akt nespravedlnosti.[329]

5.5 Kolize s jinou zásadou, příp. průlom

Zásada materiální pravdy (§ 2 odst. 5 TŘ) a zásada rychlosti řízení (§ 2 odst. 4 TŘ) představují základní zásady, mezi nimiž musí existovat určité napětí a potenciální konflikt. K řádnému objasnění skutkového stavu bez důvodných pochybností bude zpravidla potřeba více času z důvodu rozsáhlejšího a náročnějšího dokazování, resp. naopak u příliš rychlého vyřízení věci hrozí větší riziko nedostatečného nebo chybného zjištění skutkového stavu.[330] Domnívám se, že zde by nikdo nepochyboval o tom, že větší důraz by měl být kladen na zásadu materiální pravdy. Nejen že je v ní obsažen jeden z cílů trestního procesu, ale promítá se v ní i zásada minimalizace zásahu veřejné moci do soukromé sféry jednotlivců, a pokud by došlo k vydání rozhodnutí, jehož základem by byl nesprávně zjištěný skutkový stav, jednalo by se o podstatně větší zásah do základních práv osoby, proti níž se řízení vede, než kdyby bylo vydáno opožděné rozhodnutí zakládající se na správně a dostatečně zjištěném skutkovém stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Uvedené ale nelze chápat tak, že by zásada materiální pravdy měla být dodržována bez ohledu na rychlost projednání věci. Zásada rychlosti[331] patří mezi základní zásady trestního řízení a jde o projev zásady spravedlivého procesu, proto nemůže být upozaďována. Je tedy nasnadě nalézt mezi ní a zásadou materiální pravdy rovnováhu,[332] což je velmi náročné zejména u institutů určených ke zrychlení trestního řízení (např. dohoda o vině a trestu, trestní příkaz, zkrácené přípravné řízení nebo odklony v trestním řízení).

---

[328] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2018, sp. zn. 3 Tz 37/2018-21.

[329] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2018, sp. zn. 3 Tz 37/2018-21.

[330] ŠČERBA, Filip. *Zásada rychlosti řízení versus zásada materiální pravdy*. In: JELÍNEK J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 94-95.

[331] Zásada rychlosti je také označována jako zásada práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, bez zbytečných průtahů.

[332] KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 22.

V současnosti nelze přehlížet faktický tlak na orgány činné v trestním řízení, aby co nejrychleji vyřizovaly trestní věci. Tím například dochází k tomu, že nejsou dostatečně objasněny skutečnosti důležité pro zvolení odpovídající sankce na úkor rychlejšího rozhodnutí ve věci. Jedná se o potenciálně škodlivý trend vedoucí nejen k nesprávnému sankcionování pachatelů, ale také k možnému zvyšování míry recidivy.[333] Domnívám se, že na vztah mezi zásadou materiální pravdy a zásadou rychlosti řízení je nezbytné s ohledem na výše uvedené nahlížet jako na „váhy spravedlnosti", kdy se každá zásada nachází na jiné straně a kdy snaha vyrovnat jejich působení je obtížná, protože posílením, resp. upřednostněním jedné, dochází k oslabení, resp. upozadění druhé.

[333] ŠČERBA, Filip. *Zásada rychlosti řízení versus zásada materiální pravdy*. In: JELÍNEK J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu.* Praha: Leges, 2016, s. 101.

Závěr

Diplomová práce se zabývá dokazováním v trestním řízení se zaměřením na zásadu vyhledávací, zásadu presumpce neviny a zásadu materiální pravdy. Jejím cílem bylo rozebrat a popsat tyto zásady především se zaměřením na jejich podstatu, projev v trestním řízení a kolize s jinými instituty nebo zásadami. Po zpětném pohledu na svoji práci jsem přesvědčena, že se mi tohoto cíle podařilo dosáhnout. Celou práci jsem doplnila o relevantní judikaturu a uchopila ji tak, aby byla čtivá, systematicky vystavěná a přehledná. Své názory, pochybnosti a návrhy *de lege ferenda* jsem v práci nezařadila nakonec, jak tomu obvykle bývá, ale prezentovala vždy v souvislosti s určitým tématem nebo problémem, aby byl čtenáři zřejmý i kontext, z něhož jsem vycházela.

Na začátku práce jsem se věnovala obecně dokazování. I přesto, že je dokazování nejdůležitějším úsekem každého stádia trestního řízení, nepanuje shoda ohledně jeho definice. Význam dokazování spočívá v tom, že se jedná o jedinou cestu, prostřednictvím které orgány činné v trestním řízení mohou a musí zajistit skutkový podklad pro svá rozhodnutí. Jeho těžiště z hlediska viny a trestu bylo přesunuto do hlavního líčení. V souvislosti s dokazováním je často užíván pojem důkaz. Zatímco trestněprávní nauka důsledně rozlišuje mezi pojmy „pramen důkazů“, „důkazní prostředek“ a „důkaz“, tak trestní řád používá pojem důkaz v širším slova smyslu. Tím označuje tedy všechny uvedené pojmy, aniž by s tím byly spojeny negativní následky, jelikož z kontextu je zřejmé, o který pojem se jedná. První kapitola je zakončena rozdělením a popisem vybraných základních zásad trestního řízení. V rámci úvah *de lege ferenda* jsem vyjádřila své pochybnosti ohledně rozdělení zásad na bezvýjimečné a ty, u nichž je výjimka povolena. Do základních zásad jsem zařadila i zásadu kontradiktorního řízení. Její úpravu ve starších publikacích v souvislosti s trestním řízení nenalezneme, jelikož po dlouhou dobu byla typickou zásadou pro občanské soudní řízení, a proto jsem při hledání inspirace, jak tuto zásadu uchopit, vycházela zejména z článků a knihy Jiřího Muláka, který se jí poměrně podrobně věnoval.

Původně jsem při vymýšlení struktury práce zamýšlela uvést historický vývoj odděleně u jednotlivých zásad, nakonec jsem ale zvolila zachycení jejich společného vývoje v rámci jedné kapitoly, protože jejich vznik, uplatňování a změny je vhodné popisovat v souvislostech s dobou, společenským, hospodářským a kulturním prostředím, které ovlivňuje podobu právní úpravy. Překvapilo mě však, že se mi nepodařilo najít ucelenou publikaci, která by se věnovala konkrétním vývojem ať už všech nebo jednotlivých zásad. Tato kapitola tedy nabízí stručný přehled vývoje trestního řízení včetně jeho jednotlivých zásad, a to především se zdůrazněním zásady vyhledávací, zásady presumpce neviny a zásady materiální pravdy.

Zásada vyhledávací, které je věnována třetí kapitola diplomové práce, úzce souvisí se zásadou materiální pravdy a je konkretizací zásady oficiality, jde-li o

dokazování. Její těžiště spočívá v přípravném řízení, přičemž jeho forma ovlivňuje rozsah dokazování. Znění zásady vyhledávací bylo měněno a doplněno mj. i z důvodu posílení postavení stran v řízení před soudem. Odpovědnost za vyhledání a opatření důkazů ale i nadále leží na orgánech činných v trestním řízení, které disponují potřebnými pravomocemi a jsou k tomu odborně připravené a technicky vybavené. Mezi stranami mohou existovat i nesporné skutečnosti. Ty byly typické pro civilní řízení a trestní řád je dlouhou dobu neznal. V současném znění však jejich uplatnění můžeme nalézt v omezeném rozsahu. V souvislosti s vyhledáváním důkazů jsem se zmínila i o tzv. obžalovací úchylce, kdy orgány mohou sklouznout k vyhledávání pouze důkazů svědčících v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. Takový postup je nesprávný, jelikož v zájmu státu je stíhat skutečné pachatele při zachování spravedlivého výkonu trestní justice, a nikoli trestí činy tzv. za každou cenu. Z vymezení zásady vyhledávací je dobře patrné, jak se v řízení před soudem mění role státního zástupce oproti přípravnému řízení. V souvislosti s plánovanou rekodifikací trestního řádu se uvažuje o zakotvení formálního důkazního břemene pro státního zástupce. Domnívám se, že se státní zástupce bude obávat jeho neunesení (umocněného o procesní následky), a proto se bude uchylovat k jiným rozhodnutí než podání obžaloby, a dále v této úpravě vidím riziko ohrožení jeho nezávislosti a nestrannosti při vyhledávání důkazů.

Institut dohody o vině a trestu se zásady vyhledávací na jednu stranu podstatně dotknul, ale na druhou stranu zákonodárce stanovil záruku, aby nedošlo k jejímu průlomu. Tento krok se mi zdá jako vhodný i jako nezbytný, ale i přes to se domnívám, že by do trestního řádu neměly být zaváděny instituty, které by mohly výrazněji prolomit základní zásady trestního řízení. Jsem si však vědoma toho, že zájem nad zakotvením určitých institutů, které mají za cíl zrychlit řízení, může převážit na mírným oslabením zásady jiné.

Ve vztahu k soudům je působení zásady vyhledávací pod palbou kritiky, kdy častou námitkou je ohrožení objektivity rozhodování soudu, protože pokud má soud povinnost doplnit dokazování v potřebném rozsahu, může si stěží zachovat nadhled nezbytný k nestrannému hodnocení důkazů jím vyhledaných. Jsem však toho názoru, že na soud by se mělo při jakékoli jeho činnosti nahlížet jako na nestranného, který dělá vše pro to, aby mohl spravedlivě rozhodnout, tudíž vidím povinnost soudu doplnit dokazování jako možnost napravit nedostatek součinnosti stran v řízení a absenci potřebných důkazů.

Zásada presumpce neviny představuje procedurální záruku trestního řízení. Není pouze zásadou, ale je také principem demokratických soudních řízení, ústavně chráněnou politickou hodnotou, základním lidským právem a tvoří jeden z prvků práva na spravedlivý proces. I mimo jiné proto je upravena ve více právních předpisech než ostatní rozebírané zásady. Dopad zásady vyhledávací v trestním řízení je mnohem širší, než by se mohlo zdát. Má totiž i podstatný význam vzhledem k ochraně pověsti obviněného a málo kdo, ať už z veřejnosti nebo médií, si

uvědomuje, že i když je vydán odsuzující rozsudek, který dosud nenabyl právní moci, tato zásada platí dále. Podobně je tomu i v případech vzetí do vazby, na kterou nelze nahlížet jako na institut, kterým se předjímá budoucí rozhodnutí soudu o vině. Vzhledem k tomu, že trestní řízení představuje samo o sobě značný zásah do osobního a soukromého života, do cti i dobré pověsti, musí být presumpce neviny garantována pro přípravné řízení i řízení před soudem. Orgány činné v trestním řízení musí při poskytování informací dbát toho, aby neohrozily možnost objasnit skutečnosti, které jsou důležité pro trestní řízení. Myslím si, že presumpce neviny a média, resp. přístup k informacím, jsou vůči sobě v neustálém napětí, jelikož v médiích je často nesprávně používáno označení osoby, proti níž se řízení vede. Pokud je osoba v médiích označena za obžalovanou, většina veřejnosti v ní vidí již odsouzeného a pokud je tato osoba následně viny zproštěna, veřejnost na ni již nenahlíží jako na nevinou, což nejen poškodí její pověst, ale má to vliv i na její další osobní, pracovní a společenské stránky života. Tato situace vystihuje kolizi mez presumpcí neviny a ústavní zásadou svobody projevu a právem na informace.

Ze zásady presumpce neviny vyplývá, že obviněnému musí být vina prokázána, přitom ale musí být postupováno tak, aby byl zachován „fair" proces. Obviněný nemá povinnost vypovídat, jde totiž o jeho právo a může si tak i zvolit, jaký způsob výpovědi zvolí. V rámci psaní této kapitoly mně přišlo zajímavé, že v mnoha učebnicích se více než konkrétně o zásadě presumpce neviny píše o pravidlu z ní vyplývají, tj. *in dubio pro reo*. Je důležité si uvědomit, že se tato zásada použije pouze, pokud existují skutkové pochybnosti, a nikoli právní, kde dochází k uplatnění *iura novit curia*.

Při zkoumání vztahu mezi zásadou presumpce neviny a institutem dohody o vině a trestu, jsem se zaměřila to, jestli prohlášení o spáchání skutku znamená totéž, co uznání viny. Dospěla jsem k závěru mezi nimi vidím rozdíl pouze ze subjektivního (osobního vnitřního) pohledu. Zatímco při prohlášení o spáchání skutku obviněný pouze zhola konstatuje, že skutek spáchal, při uznání viny projeví i určitý vztah ke spáchanému skutku, kdy k přiznání ke spáchání skutku přibude vnitřní uvědomění si nezákonnosti vlastního konání a nastoupení odpovědnostních následků. Podle mého názoru uznání viny *a maiori ad minus* zahrnuje i přiznání se ke spáchání skutku. Z právního hlediska však mezi nimi rozdíl neshledávám.

Poslední kapitola je věnovaná zásadě materiální pravdy. Tato zásada nahradila tzv. zásadu objektivní pravdy. V mnoha publikacích je také označována jako zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Ve své práci jsem ji záměrně zařadila na konec, protože v sobě obsahuje cíl trestního řízení, kterým je zjistit skutkový stav věci o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí. Proto ji i z tohoto důvodu nezahrnuji výhradně mezi zásady dokazování, ale spíše ji označuji stejně jako Kratochvíl za zásadu relativně samostatně stojící, protože se sama o sobě v rámci svého projevu dotýká jednotlivých zásad, v nichž mnohé jsou nezbytné k jejímu naplnění. Zásadu materiální pravdy vidím také jako určitou instrukci pro postup orgánů činných v trestním řízení, jež jim určuje, kterým

směrem mají být uplatňována jejich práva a povinnosti, kdy při jejím dodržení dochází k naplnění jednoho z cílů trestního procesu (zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností).

Pro podporu svého závěru, proč je vhodnější požadovat po orgánech činných v trestním řízení, aby nehledaly pravdu absolutní, ale takovou, která se co nejvíce přiblíží k objektivní realitě, jsem v diplomové práci vymezila, co je pravdou a uvedla rizika spojená se zjišťováním absolutní pravdy. Nesmíme směšovat materiální pravdu s pravdou formální, kterou se rozumí pravda, jež je za pravdu prohlášena, tj. formálně uznána.

Při struktuře podkapitoly týkající se projevu zásady materiální pravdy v trestním řízení, jsem se rozhodla nerozdělit její projev na přípravné řízení a řízení před soudem. Důvod spočíval jednak v tom, že v sobě obsahuje jeden z cílů trestního procesu, který už jen z podstaty není dělitelný na jednotlivá stádia, a jednak proto že již v rámci činnosti orgánů činných v trestním řízení související se zásadou vyhledávací dochází k naplňování zásady materiální pravdy, čemuž jsem se podrobně věnovala ve třetí kapitole své práce. Proto jsem v této podkapitole spíše popsala, jak trestní řád zajišťuje dosažení cíle zjistit skutkový stav věci bez důvodných pochybností, jaké požadavky vyplývají z § 2 odst. 5 TŘ, také jsem uvedla, co spadá pod důvodné pochybnosti.

Při zavedení institutu dohody o vině a trestu byla velmi diskutována jeho kolize se zásadou materiální pravdy. Ohledně jejich vztahu jsem dospěla k názoru, že není možné dosáhnout jejich úplného souladu už jen s ohledem na základní teoretická východiska pro jednání o dohodě o vině a trestu. Avšak oceňuji snahu zákonodárce, kdy na jednu stranu zavedl institut dohody o vině a trestu, aby trestní řízení zjednodušil a zrychlil, ale na druhou stranu poskytl určité záruky, aby takové zjednodušení nebylo ve velkém rozporu se zásadou materiální pravdy.

Samotné téma diplomové práce hodnotím jako velmi zajímavé. Na druhou stranu je však poměrně široce stanovené, což dokládá i to, že ačkoli práce přesahuje obvyklý rozsah obdobných prací, nemohla jsem jednotlivým kapitolám věnovat více pozornosti, abych podchytila například další kolize mezi zásadami a jinými instituty (například trestním příkazem), nebo prezentovala další problémy a nejasnosti týkající se těchto vybraných zásad.

Použité zdroje

Monografie

1. DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7.
2. FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0.
3. FENYK, Jaroslav. *Volné hodnocení důkazů, materiální pravda, vnitřní přesvědčení, praktická jistota a důvěra v úsudek soudce v českém trestním řízení*. In: KALVODOVÁ, V., FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J. (eds.). Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 117-118. ISBN 978-80-210-8921-1.
4. FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, 392 s. Spisy Právnické fakulty Masarykova univerzity, řada teoretická, Edice Scientia; sv. č. 509. ISBN 978-80-210-7687-7.
5. GŘIVNA, Tomáš. *Právo na obhajobu: teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, 304 s. ISBN 978-80-7380-593-7.
6. JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 2018, 536 s. ISBN 978-80-7502-287-5.
7. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3.
8. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5 vyd. Praha: Leges, 2018, 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3.
9. JELÍNEK, J. (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, 224 s. ISBN 978-80-7502-155-7.
10. KALVODOVÁ, Věra; HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, 503 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia; sv. č. 539. ISBN 978-80-210-8072-0.
11. KALVODOVÁ, V., FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J. (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, 561 s. ISBN 978-80-210-8921-1.
12. KURILOVSKÁ, L. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia.* Šamorín: Heuréka, 2013, 141 s. ISBN 978-80-89122-91-2.

13. MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995, 269 s. ISBN 80-85903-01-6.
14. MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, 337 s. ISBN 978-80-7502-387-2.
15. MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1211 s. ISBN 978-80-7179-572-8.
16. REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, 263 s. ISBN 80-86199-57-6.
17. ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4.
18. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1898 s. ISBN 978-80-7400-465-0.
19. ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, 403 s. ISBN 80-85963-89-2.
20. ŠČERBA, F. a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, 128 s. ISBN 978-80-87576-30-4.
21. ŠTAJGR, František. *Materiální pravda v občanském soudním řízení*. Praha: Orbis, 1954, 149 s.
22. TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace: K vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*. Praha: Auditorium, 2010, 336. ISBN 978-80-8728-401-8.
23. VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 651 s. ISBN 978-80-7400-321-9.
24. ZÁHORA, Jozef a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2013, 320 s. ISBN 978-80-87576-76-2.
25. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, 280 s. ISBN 978-80-7380-538-8.
26. ŽILA, Josef. *Zásada vyhledávací v trestním řízení (v československém socialistickém právu)*. Praha: Academia, 1983, 112 s.

Články

27. BRŇÁKOVÁ, Simona; KORBEL, František. *Dohoda o vině a trestu*. Trestněprávní revue. 2008, roč. 7, č. 9, s. 271. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 12. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

28. FIALA, Josef. *Pojem důkazu ve smyslu procesním*. Stát a právo, 1967, č. 13, s. 82-88.

29. FENYK, Jaroslav. *Zásada kontradiktorní v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu*. In: FENYK, Jaroslav (ed.). *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 9-16. ISBN 9788086920252.

30. FRYŠTÁK, Marek. *Přípravné řízení de lege ferenda*. Trestněprávní revue. 2015, roč. 14, č. 6. s. 133. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 27. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

31. GALOVCOVÁ, Ingrid. *Uplatnenie zásady kontradiktórnosti při dokazování v trestnom konaní*. In: JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 2018, s. 128-138. ISBN 978-80-7502-287-5.

32. GŘIVNOVÁ, P., GŘIVNA, T. *Trestní právo procesní*. In: BOBEK, M., Molek, P., ŠIMÍČEK, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 584-592. ISBN 978-80-210-4844-7.

33. HERCZEG, Jiří. *Mediální odsouzení a presumpce neviny*. Trestněprávní revue. 2016, č. 10, s. 226. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 27.2.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

34. HERCZEG, Jiří. *Ochrana presumpce neviny a mediální zpravodajství v Rakousku*. Trestněprávní revue. 2013, č. 7, s. 113. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 10.4.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

35. JELÍNEK, Jiří. *Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící*. Bulletin advokacie. 2012, č. 10, s. 19-25. ISSN 1210-6348.

36. JELÍNEK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení – stálé trauma české trestní legislativy*. In: JELÍNEK, J. (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 9-18. ISBN 978-80-7502-155-7.

37. KRATOCHVÍL, Vladimír. *Základní zásady trestního řízení/trestního práva procesního v roce 2016*. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2017, s. 15-35. ISBN 978-80-7502-185-4.

38. MIČKAL, Martin. *Základní zásada a rekodifikace trestního práva procesního*. In: JELÍNEK, Jiří (ed.). *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 73-85. ISBN 978-80-7502-155-7.

39. MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe*. Bulletin advokacie. 2019, č. 3, s. 33-37. ISSN 1210-6348.

40. MULÁK, Jiří. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe* [online]. Bulletin advokacie, publikováno 20.03.2019, © Česká advokátní komora 2012-2013 [cit. 27.3.2020]. Dostupné z:

http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-kontradiktornosti-v-trestnim-rizeni-evropske-souvislosti-a-ceska-reflexe

41. MUSIL, Jan. *Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení*. Kriminalistika. 2008, roč. 41, č. 1, s. 3-26. ISSN 1210-9150.
42. PIPEK, Jiří. *Oficiální nebo dalekosáhlé privatizované trestní řízení.* Právník. 2000, roč. 139, č. 12, s. 1144-1181. ISSN 0231-6625.
43. PIPEK, Jiří. *Nad paragrafem 2 odstavec 5, věta první, trestního řádu*. Soudní rozhledy. 1999, roč. 5, č. 8, s. 410. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 11. 12. 2019]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/
44. PROVAZNÍK, Jan. *(Ne)vinné lži na lavici obžalovaných aneb trestné činy, jichž se může dopustit obviněný lhaním*. Bulletin advokacie. 2019, č. 6, s. 15-20. ISSN 1210-6348.
45. PROVAZNÍK, Jan. *Trestněprávní meze lži při obhajobě v trestním řízení*. Bulletin advokacie. 2019, č. 3, s. 28-32. ISSN 1210-6348.
46. PÚRY, František. *O aktuální judikatuře k dokazování v trestním řízení*. Soudní rozhledy. 1998, roč. 4, č. 5, s. 109. ISSN 1211-4405.
47. PÚRY, František. *Zamyšlení nad nejnovější judikaturou k rozhodování o vazbách*. Soudní rozhledy. 1999, roč. 5, č. 1, s. 1. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 5. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/
48. REPÍK, Bohumil. O*tázky dokazování v trestním řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva v letech 2001-2002*. Bulletin advokacie. 2003, č. 8, s. 38-50. ISSN 1210-6348.
49. RŮŽIČKA, Miroslav. *Věcný záměr trestního řádu – aktuální stav. Rekodifikace trestního práva procesního: (aktuální problémy)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, ediční středisko, v nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008. ISBN 978-80-87146-13-2.
50. SOTOLÁŘ, A., SOVÁK, Z., ŠÁMAL, P. *K nové koncepci dokazování v řízení před soudem*. Právní rozhledy. 1996, č. 6, s. 247. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/
51. ŠÁMAL, Pavel. *Ke vztahu přípravného řízení a hlavního líčení po novele trestního řádu*. Právní rozhledy, 2001, roč. 9, č. 10, s. 463. ISSN 1210-6410.
52. ŠÁMAL, Pavel. *Nad poslaneckým návrhem novely trestního řádu směřujícím k zavedení dohadovacího řízení do českého trestního procesu*. Právní rozhledy. 2005, č. 1, s. II. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 12. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

53. ŠÁMAL, Pavel. *Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu*. Trestněprávní revue. 2008, roč. 7, č. 12. s. 349. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 29. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

54. ŠČERBA, Filip. *Zásada rychlosti řízení versus zásada materiální pravdy*. In: JELÍNEK J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 94-102. ISBN 978-80-7502-155-7.

55. ŠIMEK, Jaroslav. *Zásady materiální a formální pravdy ve správním řízení – jejich úprava a použití* [online]. E-polis.cz, © e-Polis.cz, publikováno 7. října 2016. [cit. 1.6.2020]. Dostupné z: http://www.e-polis.cz/clanek/zasady-materialni-a-formalni-pravdy-ve-spravnim-rizeni-jejich-uprava-a-pouziti.html

56. ŠPICAR, Přemysl. *Zavinění jako neodmyslitelná součást trestného činu?*. Trestněprávní revue. 2007, č. 5, s. 121. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

57. VANTUCH, Pavel. *Výpověď obviněného, jeho vyjádření k obvinění a přerušování výslechu*. Bulletin advokacie. 2004, č. 11-12, 30-41. ISSN 1210-6348.

58. VAŠUTOVÁ, Vendula. *Specifika dokazování v odlišných právních procesech*. Právní rozhledy, 2011, roč. 19, č. 22, s. 795. ISSN 1210-6410.

59. VICHEREK, Roman. *Proč máme tak málo dohod o vině a trestu*. Trestněprávní revue. 2018, č. 11-12, s. 247. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 12. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

60. ZAORALOVÁ, Petra. *Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu*. Bulletin advokacie. 2016, č. 11, s. 38. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 12. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

61. ZAORALOVÁ, Petra. *Institut dohody o vině a trestu a jeho rozpor se základními zásadami trestního řízení*. In: JELÍNEK J. (ed.): *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 182-193. ISBN 978-80-7502-155-7.

Judikatura

62. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94. Ústavní soud [online]. Ústavní soud, © 2016 [cit. 12.2.2020]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-4-94

63. Nález Ústavní soudu České republiky ze dne 13. května 1998, sp. zn. IV. ÚS 36/98. Ústavní soud [online]. Ústavní soud, © 2016 [cit. 2020]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-366-98

64. Nález Ústavního soudu ze dne 29. března 2000, sp. zn. II. ÚS 441/99. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 3.6. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

65. nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2001, sp. zn. I. ÚS 387/2000. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 3.6. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

66. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. června 2004, sp. zn. IV. ÚS 37/03. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 10.4.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

67. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22. prosince 2004, sp. zn. II. ÚS 372/03. Ústavní soud [online]. Ústavní soud, © 2016 [cit. 25.3.2020]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-372-03

68. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. ledna 2005, sp. zn. I. ÚS 641/04. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 10.4.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

69. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. března 2005, sp. zn. III. ÚS 501/04. Ústavní soud, © 2016 [7. 3. 2020]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-501-04

70. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 27. září 2005, sp. zn. II. ÚS 460/04. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 3. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

71. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. dubna 2006, sp. zn. I. ÚS 670/05. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 11.4.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

72. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 14. května 2008 sp. zn. II. ÚS 2014/2007. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 2.4.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

73. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 10. března 2009, sp. zn. IV. ÚS 239/04. Ústavní soud [online]. Ústavní soud, © 2016 [cit. 12.2.2020]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-239-04

74. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16. června 2011, sp. zn. I. ÚS 864/11. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 20. 10. 2019]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

75. Nález Ústavního soudu ze dne 29. února 2012, sp. zn. III. ÚS 2453/11. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 1.6. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

76. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. dubna 2012, sp. zn. IV. ÚS 2119/11. Ústavní soud [online]. Ústavní soud, © 2016 [cit. 12.2.2020]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-2119-11

77. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28. června 2012, sp. zn. I. ÚS 3741/11. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

78. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. července 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 2. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

79. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 29. dubna 2014, sp. zn. I. ÚS 2551/13. Ústavní soud [online]. Ústavní soud, © 2016 [cit. 3.3.2020]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/I._US_2551_13_an.pdf

80. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 23. června 2015, sp. zn. II. ÚS 577/13. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 2. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

81. Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 9. února 2016, sp. zn. II. ÚS 1299/15. Ústavní soud [online]. Ústavní soud, © 2016 [cit. 2020]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-1299-15

82. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26. dubna 2016, sp. zn. I. ÚS 3235/15. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. cit. 12.4.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

83. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. března 2017, sp. zn. II. ÚS 4266/16. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 3. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

84. Nález Ústavního soudu ze dne 5. září 2017, sp. zn. II. ÚS 3307/14. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 3.6. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

85. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 13. března 2018, sp. zn. II. ÚS 2175/16. Ústavní soud [online]. Ústavní soud, © 2016 [cit. 3.3.2020]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2018/II._US_2175_16_an.pdf

86. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. srpna 1991, Brandstetter proti Rakousku, ve věci stížnosti č. 11170/84, 12876/87 a 13468/87. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home&c=

87. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. února 1995. Ve věci Allenet de Ribemont proti Francii. Stížnost č. 15175/89. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home&c=

88. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. března 1997. Mantovanelli proti Francii. Ve věci stížnosti č. 21497/93. In: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home&c=

89. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9. srpna 1930, sp. zn. Zm I 391/30. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 8. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

90. Rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 9. dubna 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 2.4.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

91. Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 24. dubna 1989, sp. zn. Tpj 20/89. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 2.4.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

92. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 12. března 2009, čj. 7 As 9/2009-66. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 27.2.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

93. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. října 2015, čj. 4 As 206/2015-39. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 27.2.2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

94. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. října 2011, sp. zn. 2 To 77/2011. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 3.6. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

95. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2017, sp. zn. 3 Tdo 754/2017. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 3.6. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

96. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2018, sp. zn. 3 Tz 37/2018-21. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 3.6. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

97. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 1994, sp. zn. 1 To 37/94. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2020 [cit. 3.6. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

98. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky ze dne 2. června 2011, sp. zn. IV. ÚS 219/2011-25. Dostupné z: https://www.ustavnysud.sk/vyhladavanie-rozhodnuti/#!DecisionsSearchResultView

Právní předpisy

99. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

100. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

101. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

102. Zákon č. 292/1993, Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb. o soudech a soudcích. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

103. Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

104. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

105. Zákon č. 539/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

106. Zákon č. 418/2011, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

107. Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

108. Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

109. Zákon č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

110. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

111. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb., o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

112. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

Ostatní

113. C. H. Beck. *Český ministr a slovenská ministryně spravedlnosti jednali o institutu dohody o vině a trestu*. Právní zpravodaj. 2010, č. 380. Publikováno 9.12.2010. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

114. C. H. Beck. *Vláda souhlasí se zavedením dohody o vině a trestu*. Právní zpravodaj. 2011, č. 273. Publikováno 3.10.2011. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 3. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

115. Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 24. 10. 2019]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

116. Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Beck-online [právní informační systém].

Nakladatelství C. H. Beck [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

117. Důvodová zpráva k zákonu č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 20. 10. 2019]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

118. Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 20. 10. 2019]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

119. HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník*. [online] 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. [cit. 15. 10. 2019]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/

120. Kodeks postępowania karnego. Dostupný z: http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970890555/U/D19970555Lj.pdf